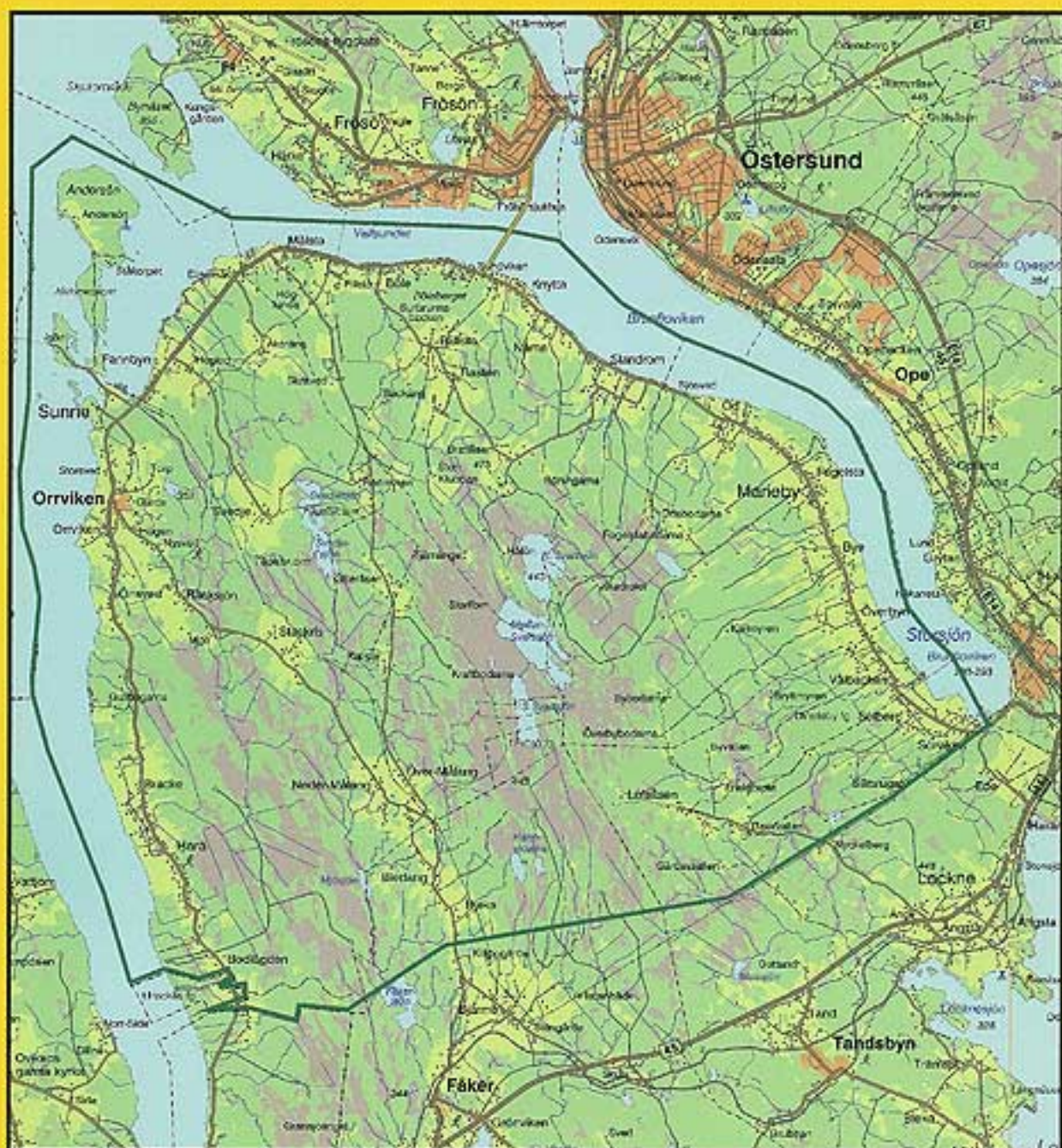

ÖVERSIKTSPLAN FÖR
DEL AV STORSJÖBYGDNEN
HARA - ORRVIKEN - GENVALLA - MARIEBY - SÖRVIKEN

ANTAGEN AV KOMMUNFULLMÄKTIGE DEN 30 OKTOBER 2000

Östersunds Kommun
Miljö- och stadsbyggnadskontoret

INNEHÅLL

1. INLEDNING 2

2. FAKTA OM OMRÅDET 4

Jordbruk och skogsbruk 4

Befolkning, pendling, arbetsplatser 5

Skolor och butiker 5

Kulturmiljö 6

Vägar och trafik 6

Vatten och avlopp 7

Riksintressen 8

Gällande detaljplaner, förordnanden 9

3. SAMMANFATTNING 10

Översiktlig plankarta

4. REKOMMENDATIONER 13

5. BYAVIS FÖRSLAG 17

Sörviken - Solberg - Vålbacken 18

Vålbacken - Överbryn - Bye 20

Fugelsta 22

Öd 24

Slandrom 26

Namn - Knytt 28

Sandviken - Böle - Fillsta 30

Bällsta - Rasten 34

Genvalla - Målsta 36

Åkeräng samt delar av Målsta och Digernäs 40

Digernäs - Fannbyn 42

Svedje 44

Sunne kyrkoområde - Orrviken 46

Önsved - Räcksjön 50

Stackris 52

Hara - Bodlägden 54

Kalmar - Gilleråsen 57

Måläng 58

Löfsåsen och Gärdesvallen 59

6. KONSEKVENSER 60

7. RISKFAKTORER 61

8. UTLÅTANDE 62

Bilaga

KULTURHISTORISKT UNDERLAG, Länsmuséet 1998

1. INLEDNING

Vad är en översiktsplan?

Översiktsplanen förmedlar en helhetssyn på den önskade framtida utvecklingen i området. Den visar hur kommunen anser att mark och vatten ska användas i grova drag och hur bebyggelsen ska utvecklas och bevaras. Översiktsplanen är också en överenskommelse mellan stat och kommun om hur riksintressen ska tillgodoses. Planen ska ge vägledning för efterföljande beslut som gäller detaljplaner, bygglov och olika tillståndsbeslut. Den är inte juridiskt bindande men är ett viktigt beslutsunderlag.

Översiktsplaneringen har på senare tid fått utvidgade uppgifter ; att förvalta och utveckla natur- och kulturlandskapet och den byggda miljön så att miljöproblem förebyggs och en god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror främjas.

Alla kommuner ska ha en kommuntäckande översiktsplan. Fördjupningar av översiktsplanen görs för olika delområden. Denna översiktsplan är en sådan fördjupning, för en del av Storsjöbygden. Samtidigt är den en inledning av den översyn av den kommuntäckande översiktsplanen som pågår.

Planarbetet

Förslaget har utarbetats av miljö- och stadsbyggnadskontoret på uppdrag av kommunstyrelsen. Planarbetet inleddes med en dialog med byalag och utvecklingsgrupper som verkar i området : Hara byalag, Hegled-Fannbyns byalag, Orrvikens byalag samt Bätter-sia ekonomisk förening, som samordnare för byarna mellan Sörviken och Målsta. Bätter-sia och Hara byalag skickade också en enkät till hushållen med frågor kring jordbruk, trafik, bebyggelse m.m. Möten hölls i byarna och ett stort antal personer har engagerat sig i frågor kring bygdens framtid. Många synpunkter och förslag lämnades. Allt detta material har inte kunnat förmedlas i översiktsplanen men det har varit ett värdefullt underlag och en naturlig grund för planarbetet.

Samråd om ett preliminärt förslag genomfördes under vårvintern 1999. Planförslaget bearbetades m.h.t. samrådsresultatet och ställdes ut under april-juli år 2000. Kommunfullmäktige antog därefter planen, med vissa justeringar som framgår av Utlåtandet i kap 8.

Varför en översiktsplan?

Vallsundsbron har på ett omvälvande sätt knutit samman planområdet med Östersund-Frösön. Detta innebär nya möjligheter och även nya problem. Planen omfattar det område som kan beskrivas som en halvö i Storsjön, där förändringarna till följd av Vallsundsbron blir särskilt stora.

I början av 1980-talet gjordes områdesplaner för Hara respektive Mariebysidan. Mot bakgrund av de starka nybyggnadsintressena angavs lämpliga lägen för nya bostadshus i byarna. Intresset var stort och redan efter några år var de flesta tomtplatser bebyggda.

En områdesplan upprättades 1982 för "Vallsundet". I den jämfördes alternativa brolägen och tänkbara områden för en tätortsutbyggnad på Knytta-sidan. Exploateringsmöjligheterna har dock visat sig vara mycket begränsade, dels p.g.a. terrängförhållandena men också av svårigheterna att ordna med vatten och avlopp.

De tre nämnda områdesplanerna har upphört att gälla i och med att översiktsplanen för Del av Storsjöbygden antagits.

Byggnadsverksamheten i kommunen är svag men det finns ett märkbart intresse för nya bostäder inom planområdet, mest i form av enstaka hus i byarna. Mycket talar för att detta intresse kommer att bestå och även öka. Planeringen behöver ses över för att kunna möta önskemål om bebyggelse och andra förändringar i framtiden. Bostadsbyggandet är dock bara en del i översiktsplaneringen, den handlar också om förutsättningarna för jord- och skogsbruk och övrigt näringsliv och hur områdets miljökvaitéer tas tillvara.

Ett omfattande arbete pågår i avsikt att utveckla turism och övrigt näringsliv i Storsjöbygden. Projekten bygger genomgående på samverkan och lokalt engagemang i byarna. "Vägen vid Storsjön", Svenstavik-Östersund är ett samarbete mellan Östersunds och Bergs kommuner, där kommunerna står för informationsmaterial och skyltning medan lokala initiativ i byarna avgör vad som ska lyftas fram som sevärdheter. Idén till ett *program för näringslivsutveckling* i området mellan Frösö strand och Hackås har också väckts. EU-projektet *Leader II* syftar till utveckling av IT, småskalig turism och förädling av lokala råvaror. *Storsjöodjuret* lanseras som en samlande symbol för Storsjöbygden. De fyra Storsjökommunerna har bildat en *Kommitté för Storsjön*, med uppgift att utforma en gemensam och långsiktig utvecklingsplan.

Hållbar utveckling - Agenda 21

Agenda 21 är ett världsomfattande handlingsprogram för nästa århundrade, för en hållbar samhällsutveckling som inte tär på jordens resurser. I juni 1997 antog kommunfullmäktige en lokal Agenda 21 för Östersunds kommun, med visioner och delmål för tre områden - hur vi ska bygga och bo, förflytta oss och hur vi ska tillverka, använda och göra oss av med varor. Agendan ska vara vägledande för alla kommunens beslut. Agendan understryker betydelsen av en levande landsbygd och en lokal produktion av livsmedel av hög kvalitet. Det ska vara balans mellan tätort och landsbygd, med näringsämnen och restprodukter i kretslopp. Jord- och skogsbruk ska bedrivas på ekologiskt uthålligt sätt.

Översiktsplanens övergripande inriktning och mål

- En långsiktigt hållbar markanvändning och god hushållning med naturresurser.
- Jord- och skogsbruket är styrande för annan markanvändning.
- Natur- och kulturvärden säkras.
- Byggnad och bosättning i byarna underlättas.
- Skolorterna Orrviken, Böle och Fugelsta stärks, med möjligheter till ökad befolkning och utvecklad service.
- Bebyggelsens energianvändning, vatten / avloppsförsörjning och avfallshantering ska ordnas med minsta möjliga miljöbelastning.
- Trafiksäkra vägar för alla trafikantslag.

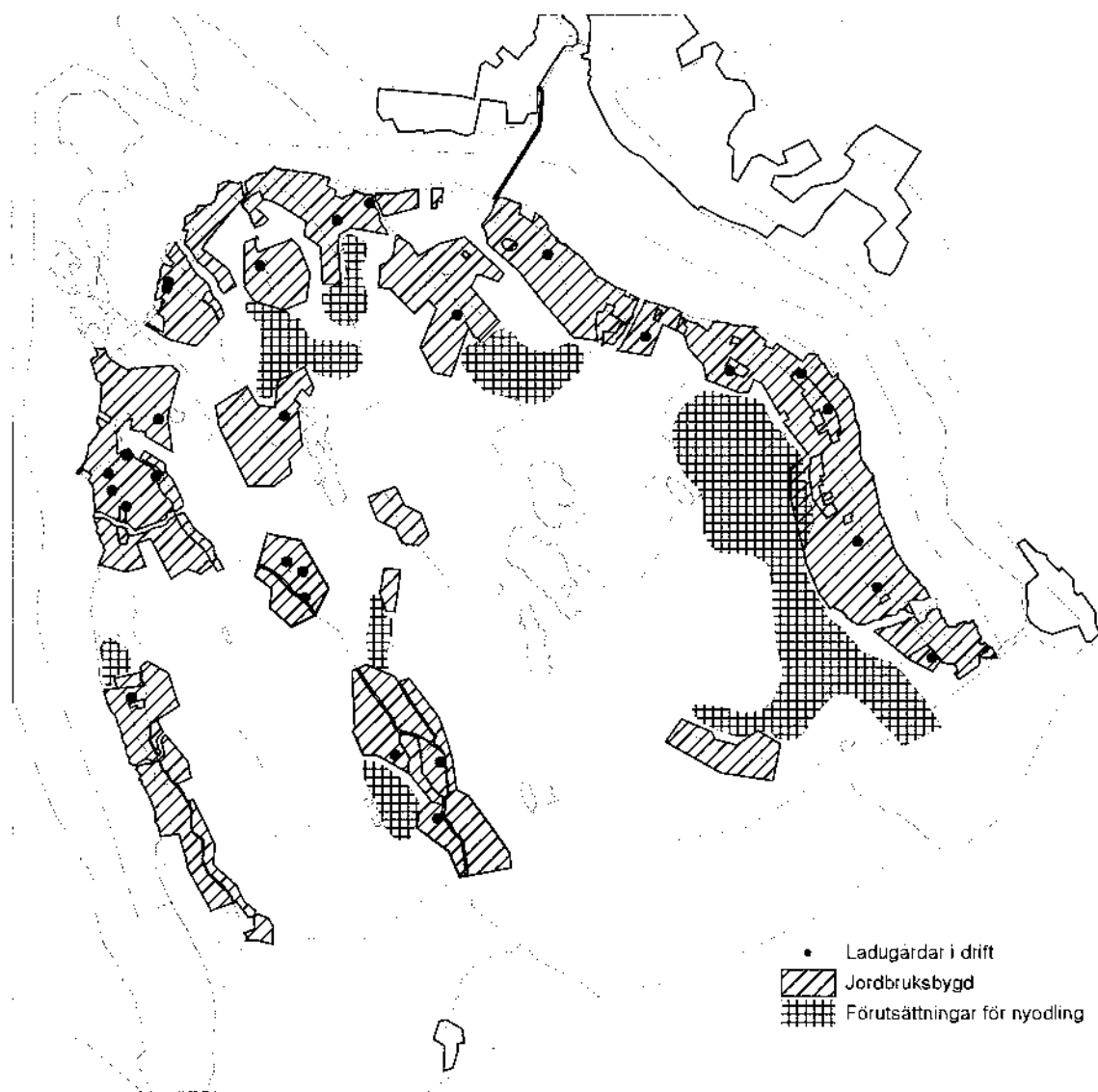
2. FAKTA OM PLANOMRÅDET

Jordbruk och skogsbruk

Planområdet präglas av ett livskraftigt jordbruk. Som en del av den bördiga Storsjöbygden hör det till länets viktigaste jordbruksområden. Den sammanlagda åkerarealen uppgår till ca 3 000 hektar, där vallodling och foderspannmål dominerar. Ekologisk odling bedrivs nu på ungefär en tredjedel av arealen. Ekologisk odling kräver lite större arealer än konventionellt jordbruk för samma produktionsmängd. Enligt en översiktlig kartläggning finns förutsättningar för nyodling i stora delar av området, vilket ska ses som strategiska reserver på lång sikt.

Ett 20-tal djurbesättningar finns, med inriktning mot mjölkproduktion och slaktdjur. Det finns också många ridhästar och flera ridskolor.

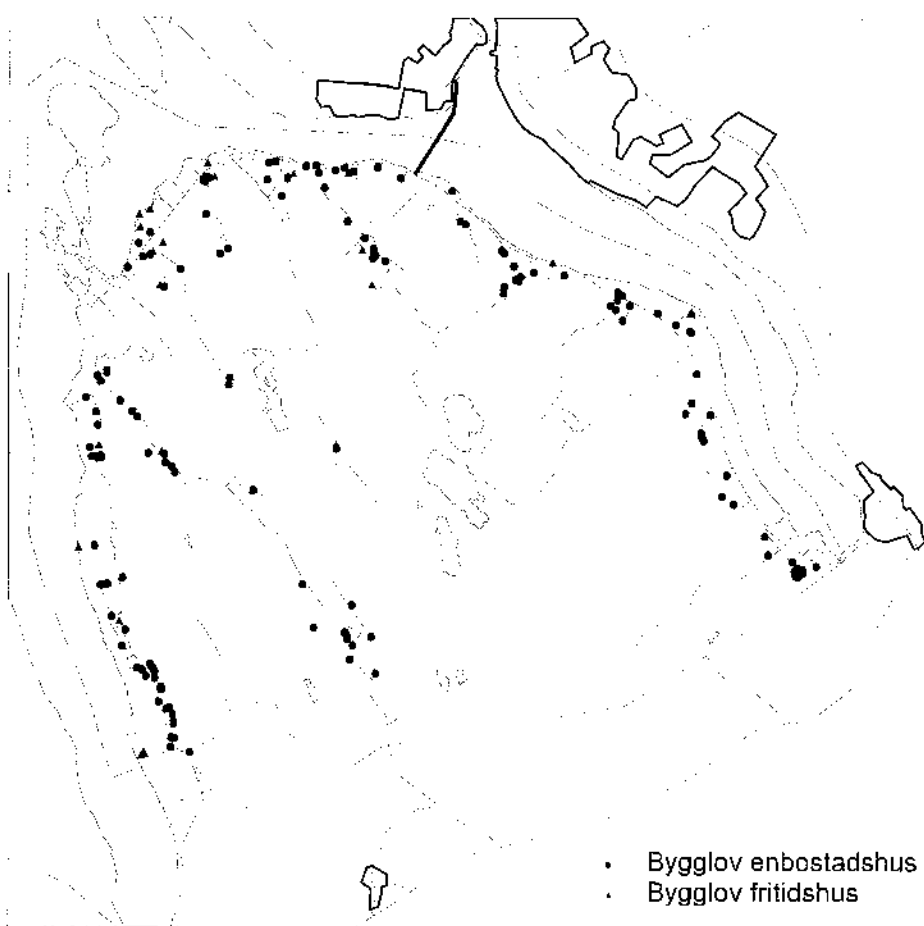
Skogsmarken är högproduktiv. Nästan all mark ägs av enskilda och består av ett stort antal fastigheter. Skogsbruket bedrivs jämförelsevis småskaligt, med begränsade slutavverkningsytor.

Befolkning, pendling, arbetsplatser

Inom planområdet bor ca 2500 personer. Folkmängden har ökat rejält de senaste 20 åren genom inflyttning. Sedan början på 1980-talet har ca 150 nya hus byggts, de allra flesta som enstaka enbostadshus i byarna. Särskilt omfattande har byggnadsverksamheten varit i Hara, bygden kring Orrviken, Fillsta, Slandrom och Öd.

Antalet förvärvsarbetande är enligt SCB:s statistik drygt 1100 personer. Endast ca 150 av dessa har sin arbetsplats på hemorten. Jordbruket är den största näringen med ett 50-tal arbetsplatser. Övriga ca 1000 personer pendlar ut från området främst till Östersund, Frösön och Brunflo.

Bygglov 1980-1998

Skolor och butiker

De tre skolorna, Orrviken, Böle och Marieby har årskurserna 1-6. Orrvikens skola är störst med ca 150 elever medan Böle och Marieby har 60 respektive 70 barn.

Elevantalet ökade kraftigt in på 1990-talet genom inflyttningen. Sedan några år minskar dock antalet, mest i Orrviken och i Marieby. De allra flesta barn har skolskjuts, medhänsyn till avstånd men också till trafiksäkerheten.

Skolorna rymmer också förskolavdelningar med sammanlagt ca 50 barn. Dessutom finns ett privat daghemskooperativ i Böle.

Livsmedelsbutiker finns i Hara, Orrviken och Fugelsta.

Kulturmiljö

Hela planområdet är av riksintresse för kulturmiljövården, som en del av Storsjöbygden. Länsmuséet har avgränsat miljöer som är av särskilt stort kulturhistoriskt intresse : Odlingslandskap och bebyggelse i Bye, Åkeräng och Digernäs - Fannbyn, området kring Sunne kyrka, fäbodplatserna Rävabacken, Hålon, Gärdesvallen och Röningen samt det ålderdomliga landskapet i Löfsåsen.

Inventeringen omfattar även ett hundratal kulturhistoriskt bevarandevärda byggnader, De redovisas på kartorna över de olika byarna, avsnitt 5 samt i bilagan.

Inom översiktsplaneområdet finns fornlämningar i form av stenåldersboplatser, ödesbölen, fornlåkrar, slaggvarp, kalkugnar m. m. På kartorna över de olika byarna redovisas dessa med R.

Vägar och trafik

Vallsundsbrons tillkomst har öppnat nya möjligheter med förändrade trafikströmmar som följd. Den lokala trafiken mellan området och Östersund-Frösön ökar. På väg 604 ansågs tidigare Slandrom vara en gräns för att välja färjan istället för att åka runt Brunflovik. Nu antas den gränsen gå vid Sörviken. En viss del genomfart från väg 45 vid Hackås samt från Oviken via Sannundsbron bidrar också till trafikökningen.

Vägverket har mätt trafikmängderna i några punkter före och efter Vallsundsbrons öppnande hösten 1998. Vid Orrviken ökade trafiken från ca 600 till ca 1200 fordon/dygn och ungefär samma ökning noterades vid Namn på väg 604. Den mest markanta trafikökningen har som väntat skett på sträckan Genvalla - Vallsundsbron, från ca 740 till 2840 fordon.

Mätningarna tyder inte på någon större ökning av genomfartstrafiken mellan riksväg 45 och Östersund. Strax norr om Hackås uppmättes ca 600 fordon innan och ca 700 efter brons öppnande. Trafiken mellan Fåker-Målsta samt Målång-Orrviken uppvisar heller inga större förändringar. Andelen tung trafik var i de bägge mätningarna mellan 5-10 % av den totala trafiken. Mätningar hösten 1999 visade inga större förändringar skett under det första året med bron. Utvecklingen framöver ska följas genom fortsatta mätningar.

Problemen i nuvarande vägnät är en bitvis låg geometrisk standard, eller om man så vill - vägarna är smala och krokiga samtidigt som hastigheterna är förhållandevis höga. Särskilt utrymme för gång- och cykeltrafik saknas överlag utom mellan Genvalla och Vallsundsbron där en gång- och cykelbana färdigställdes under 1999. Delar av vägnätet, ex. vis på väg 592 väster om Vallsundsbron, belastas av trafik som närmar sig gränsen för vägens kapacitet.

Tre busslinjer trafikerar området. Linje 111 Östersund - Marieby - Brunflo, linje 112 Östersund - Hara - Hackås samt linje 113 Östersund-Orrviken - Fåker. Linjerna går med 5-8 dubbelturer vardagar. Utbyggnad av nya hållplatsfickor pågår.

Ett väl utbyggt nät av skoterleder finns. Området kring Svartsjöarna kan nås från flera håll.

Vatten och avlopp

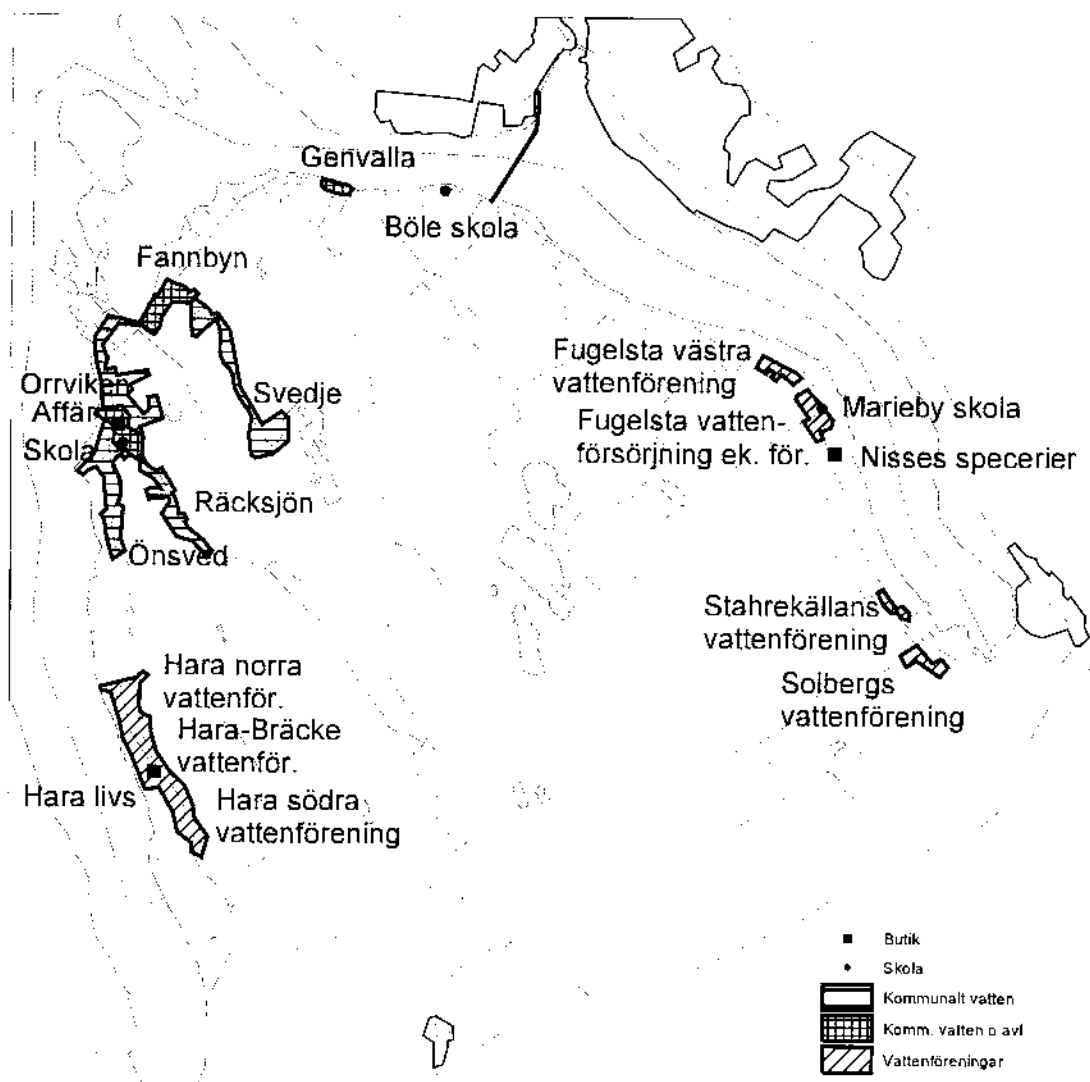
Kommunala eller gemensamma anläggningar finns i begränsad omfattning.

Orrviken har ett kommunalt VA-nät med ytvattentäkt och biologiska reningsdammar. Även bebyggelsen i Fannbyn är ansluten till nätet som totalt har ca 100 anslutna fastigheter. Nuvarande anläggningar klarar ytterligare anslutning med 20-30 hushåll. Kommunalt vatten är draget till Svedje, Räcksjön och Önsved.

Bebyggelsen i Genvalla, ett 20-tal fastigheter, är ansluten till Frösöns VA-nät via en dykarledning. Böle skola och ett par närliggande fastigheter är anslutna till kommunalt vatten.

Vattenledningsnät som drivs av samfälliga vattenföreningar finns i delar av Solberg och Vålbacken samt i Fugelsta och i Hara. Sammanlagt ca 200 hushåll är anslutna till dessa föreningar. Kapaciteten är dock i vissa föreningar nära fullt utnyttjad varför det kan behövas förstärkningar för att klara ytterligare anslutningar.

Den övervägande delen av bebyggelsen har individuella anläggningar för den egna fastigheten - i allmänhet grävda eller borrhade dricksvattenbrunnar samt trekammarbrunn med infiltration av avloppet. Markens lämplighet för infiltration varierar inom området. Nya avloppsanläggningar prövas därför noga med tanke på risken för förorening av grundvatten och vattentäkter. Slammet från de många trekammarbrunnarna uppgår till ca 2000 kubikmeter per år och transporteras till Gräfsåsen för deponi. Sandviken - Fillstaområdet har några fastigheter problem med svavellukt i dricksvattnet. Några tar därför sitt vatten från Storsjön.

Riksintressen

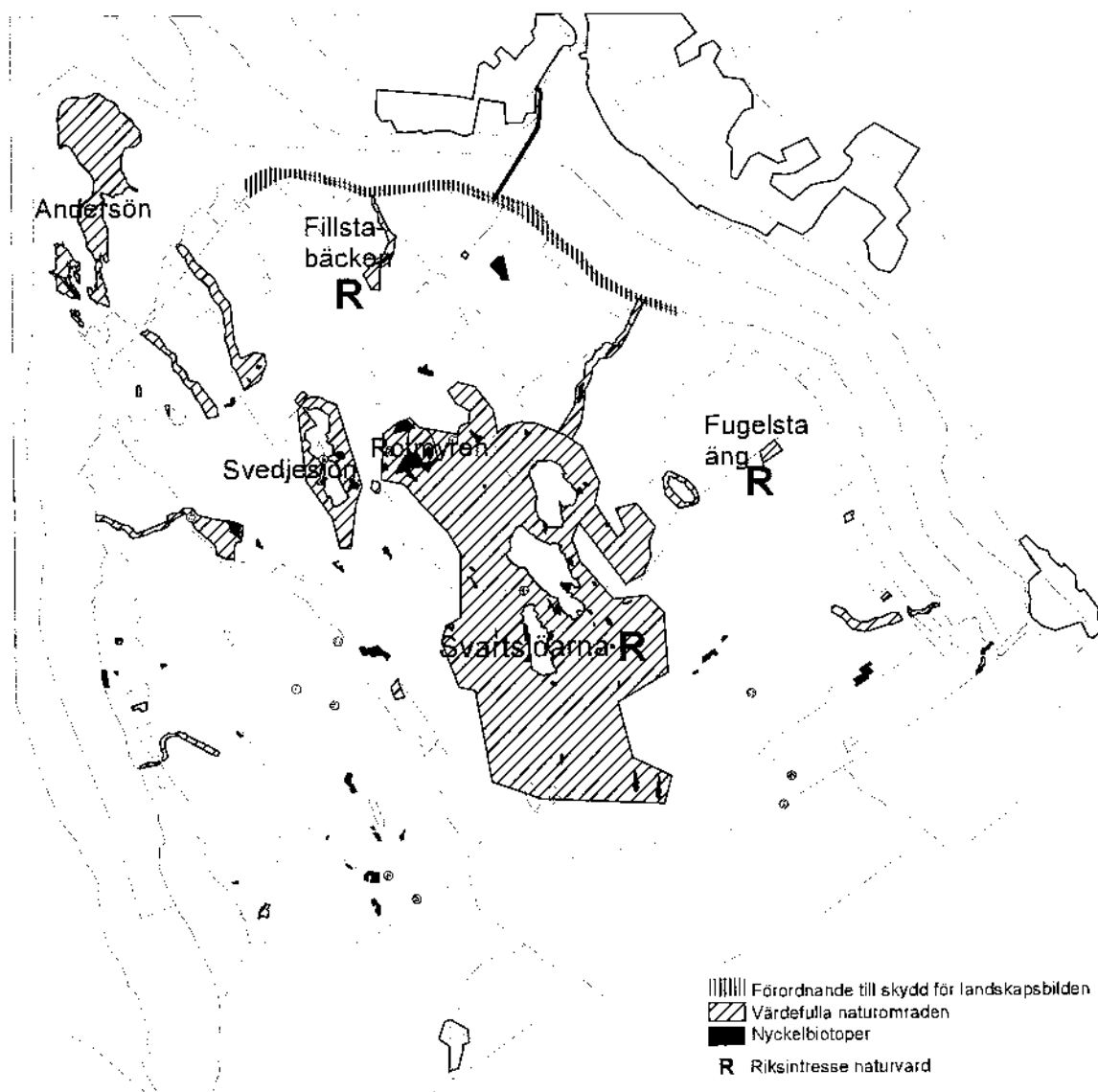
Hela Storsjöbygden är av riksintresse för både kulturmiljövård och rörligt friluftsliv.

Riksintressen för vetenskaplig naturvård är

- Svartsjöarnas myr- och skogslandskap. Området finns upptaget i myrskyddsplanen för Sverige och har nationellt ett stort värde. Landskapet vid Svartsjöarna är också ett väl besökt rekreationsområde. Det finns ett flertal nyckelbiotoper, bl. a. för en kalkbarrskog söder om Rasten.
- Fillstabäcken med kalktuffbildning
- Nästmyren, den artrika ängsmarken med bland annat brunkulla vid Fugelsta.

I övrigt finns ett stort antal värdefulla naturvårdsobjekt inom planområdet ; vattendrag av betydelse för fiskereproduktionen, myrar, rikkärr, ängs- och hagmarker, och artrik gammal skog (nyckelbiotoper).

Bleksjön vid Räcksjön och Nästmyren är föreslagna att ingå i EU:s nätverk Natura 2000.

Gällande detaljplaner och förordnanden

Inom planområdet finns endast en detaljplan, för Orrvikens tätort. Planens byggrätter är i det närmaste fullt ianspråktaga. Detaljplanen utökades senast 1994 för nya äldreboenden.

Naturresevat enligt miljöbalken :

Andersön, Isön och Skansholmen. Naturresevatet förvaltas av Domänverket och bildades 1968 mot bakgrund av sin naturskönhet och värde för rörligt friluftsliv. Området är dessutom av stort kulturhistoriskt intresse.

Fillstabäckens övre del. Naturresevatets syfte är i första hand att bevara den unika kalktuffbildningen men även förekommande rikkärr och naturskog.

Rotmyren, ett myr- och skogskomplex med rik flora strax norr om byn Gilleråsen.

Svedjesjön är fågelskyddsområde.

För *strandområdet mellan Målsta och Slandrom* gäller förordnande till skydd för landskapsbilden. Länsstyrelsens tillstånd krävs för nybyggnad m.fl. åtgärder.

3. SAMMANFATTNING

Levande landsbygd nära staden

Översiktsplanen primära syfte är att bevara förutsättningarna för ett livskraftigt och långsiktigt bestående jordbruk. Jord- och skogsbruket dominerar inom större delen av området och bör vara styrande för praktiskt taget alla andra markanvändningsintressen. En levande landsbygd kännetecknas naturligtvis av mer än jordbruket. Översiktsplanen ska också underlätta utvecklingen av boende, service och ett varierat näringsliv. Möjligheter ska finnas att bygga och bosätta sig i attraktiva lägen. Fler arbetsplatser och en utvecklad lokal service kan stärka områdets socialt och till en del minska beroendet av stadens arbetsmarknad och serviceutbud. Alla förändringar ska ske på landsbygdens villkor så att landskap och bebyggelsemönster inte påverkas på ett genomgripande vis.

Jordbruksmark och skogsmark bevaras och utnyttjas så att den långsiktiga produktionsförmågan inte äventyras. Ett mål är ekologisk uthållighet, med fullständiga kretslopp som bygger på lokal livsmedelsproduktion och återföring av näringsämnen (avloppsslam, urin, kompost) till odlingsmark.

Slammet från de många trekammarbrunnarna uppgår till ca 2000 kubikmeter per år och transporteras nu till Gräfsåsen för deponi. Strävan är att kunna återföra näringen i slammet till jorden, helst på närliggande åkermark för att undvika långa transporter. Slammet måste i så fall hålla tillräckligt bra kvalitet, med rätt innehåll av de viktiga ämnena kväve, kalium och fosfor, samt vara fritt från skadliga ämnen. Förutsättningarna att klara kvalitetskraven är relativt goda i lokala kretslopp där bara de som bor i byn och det närliggande jordbruket ingår.

Bostäder och inflyttning

Planen visar på olika möjligheter till ny bosättning med hänsyn till jordbruk, kulturvärden och landskapsbild:

- I jordbrukslandskapet, som utgör huvuddelen av området, förutsätts ny bebyggelse tillkomma i begränsad utsträckning, i första hand som enstaka hus i anslutning till gårdsbebyggelsen. I vissa delar av byarna skall även en fortsatt varsam utbyggnad med bostäder på egna, fristående tomter vara möjlig.
- Äldre obebodda hus och överloppsbyggnader kan efter upprustning användas som bostäder. Detta har redan skett i stor utsträckning och det återstår sannolikt inte så många möjligheter.
- Välbelägna fritidshus i byarna kan byggas ut för året-runtboende.
- Förstärkning av byar med en förhållandevis tät bebyggelse och närhet till skola och/eller butik. Tänkbara områden för nya bostäder, service och arbetsplatser anges i Fugelsta, Böle - Sandviken - Knytta, Genvalla, Fannbyn, Orrviken och i Hara. Bostäder kan behövas för såväl barnfamiljer, äldre som ungdomar.
- I området närmast brofästet, mellan Knytta och Genvalla, är nybyggnadsintressena relativt starka. Detaljplanläggning bör kunna ske för sammanhållen bebyggelse, men

i en form och storlek som inte avviker från dagens mönster. Det är alltså inte fråga om att skapa en "ny stadsdel". Översiktsplanen anger ett antal områden som tillsammans kan rymma 50-100 nya bostäder - genom förtätning av befintliga bebyggelsegrupper eller som nyexploatering. Tidpunkten för planläggning och genomförande beror på efterfrågan på nya bostäder liksom intresset och initiativ från enskilda markägare. De angivna områdena ska ses som markreservationer för bebyggelse i en nära eller mer avlägsen framtid.

Någon utbyggnad av det kommunala vatten- och avloppsnätet till nya områden är inte aktuell. En förutsättning för att bebyggelse ska komma till stånd är att försörjningen med vatten och avlopp ordnas genom lokala lösningar, gemensamt i samverkan mellan markägarna och på ett sätt som kan accepteras från miljö- och hälsosynpunkt.

- ⟨ Fritidsbebyggelse bör tillkomma endast i begränsad omfattning. De möjliga tomtplatser som finns i byarna bör i första hand användas för bostadshus. Tänkbara områden för fritidsbebyggelse är Kalmar-Gilleråsen och vid Storsjön mellan Önsved och Hara.

Vilken utbyggnadstakt kan förväntas?

I den tidigare områdesplanen för Mariebysidan (1982) antogs att 3 - 4 nya hus per år skulle passa skolornas kapacitet. Byggnadsverksamheten var stor under 1980-talet och befolkningen ökade avsevärt, men under 1990-talet har betydligt färre nya hus byggts. Skolorna har tidvis varit fullt utnyttjade men antalet elever minskar sedan några år.

En rimlig nivå på inflyttningen bedöms vara 5 - 10 st. nya hushåll per år i hela området. I detta antal ingår förutom nybyggnader även ny bosättning i befintliga hus. På femton års sikt skulle detta innebära ca 100 nya hushåll, med 300-350 invånare. Den faktiska utvecklingen är svår att förutsäga. En viss styrning kan dock ske genom detaljplanläggningen.

Näringsliv och turism utvecklas

Planområdets många miljökvallitéer och närheten till staden gör det intressant inte bara för boende utan också för arbetsplatser. Etablering av nya tjänsteföretag i områden med höga miljövärden kan bli en intressant utveckling i framtiden. Lämpliga platser för sådana företag är markerade B-områden, men också som enstaka lokaliseringar i jordbrukslandskapet, under förutsättning att det är lämpligt med hänsyn till jordbruk, landskapsbild, natur- och kulturvärden. I anslutning till gårdsbebyggelsen finns redan många småföretag. En fortsatt utveckling är intressant, t ex med förädling av livsmedel och andra lokala produkter.

Arbetet med att marknadsföra Storsjöbygden för småskalig turism pågår. Planområdet har mycket goda förutsättningar med den tillgänglighet det fått genom Vallsundsbron och sin rika tillgång på intressanta natur- och kulturmiljöer.

Naturvärden och kulturmiljöer skyddas och synliggörs

Odlingslandskapet med vidsträckta utblickar över sjö och fjäll, den varierade naturen med stränderna, det mosaikartade myr- och skogslandskapet med ett stort antal nyckelbiotoper, artrika ängs- och hagmarker och skyddsvärda vattendrag bildar sammantaget en rik biologisk mångfald som är grunden för en god livsmiljö. Stränderna är överlag viktiga tillgångar som ska skyddas från ytterligare bebyggelse eller andra förändringar som påverkar växt- och djurlivet och möjligheterna till friluftsliv.

Naturvårdsintressena motiverar att områdena skyddas. Samtidigt bör de göras mer synliga och tillgängliga som tillgångar för turism, friluftsliv och i utbildningen. Detta måste ske med varsamhet och viss styrning för att inte känsliga miljöer ska slitas ner och förlora sitt värde. Jord- och skogsbruk förutsätts bedrivas på ett sätt som bevarar den biologiska mångfalden i odlingslandskap och skogsmark.

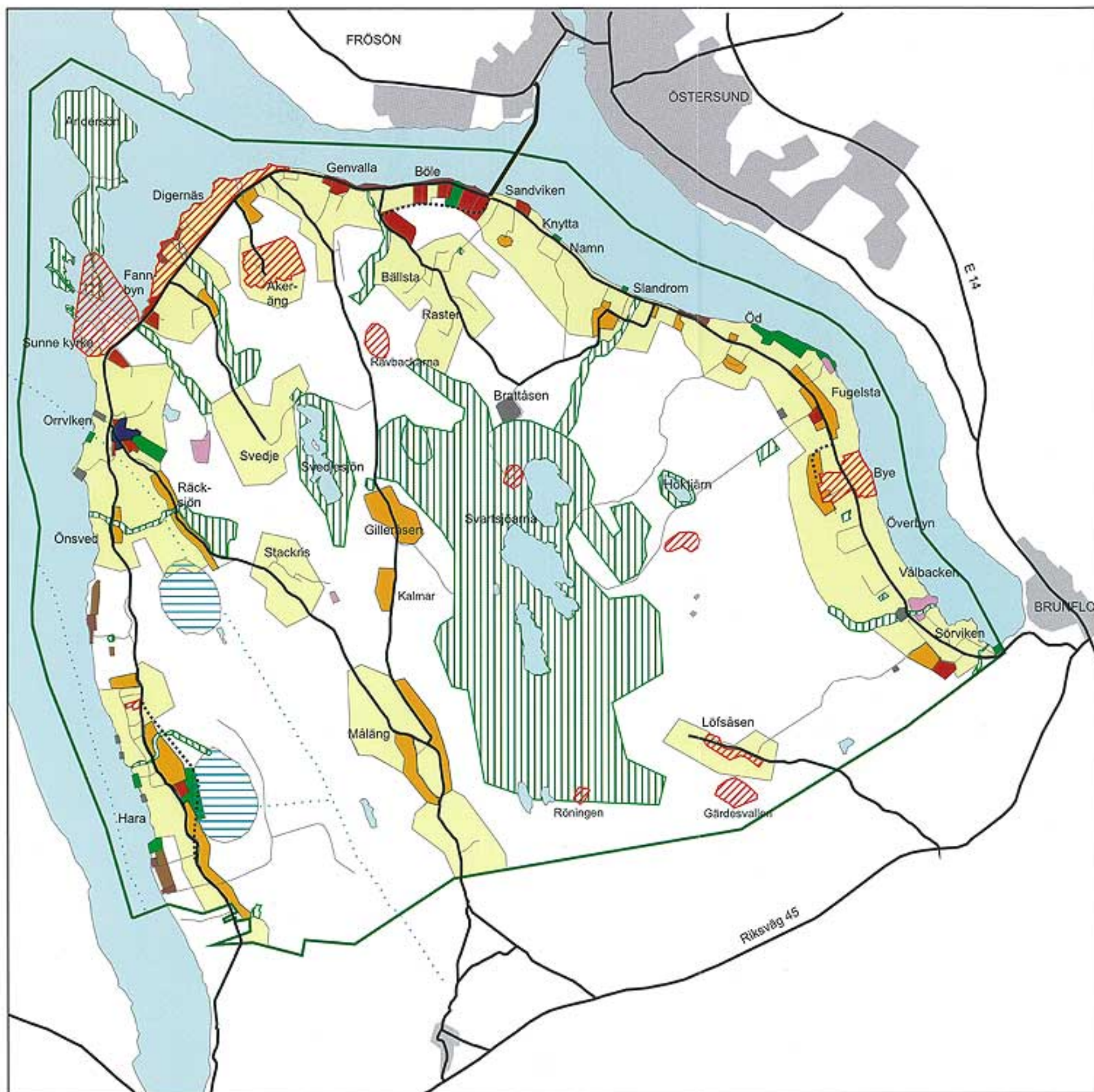
Hela Storsjöbygden är av riksintresse för kulturminnesvården. Detta ställer generellt sett höga krav på anpassning av ny bebyggelse eller markningrepp. Det är också viktigt att landskapet hävdas och att den äldre bebyggelsen inte förvanskas. Särskilt välbevarade och skyddsvärda bymiljöer, fåbodplatser och enskilda byggnader har avgränsats av Länsmuséet och finns redovisade i planen. En utförlig beskrivning av områdets historiska utveckling och kulturvärden finns i bilaga - Kulturhistoriskt underlag, Länsmuséet.

Säkrare vägar

Vallsundsbron har förändrat trafiksituationen avsevärt. Trafikmängderna har ökat i större delen av vägnätet, allra mest på sträckan Genvalla - Vallsundsbron. Delvis består ökningen av genomfartstrafik men till största delen av ökad lokal trafik till och från staden. Vägarna är smala och det finns många enskilda utfarter och ställen med dålig sikt. Bebyggelsen ligger som ett pärlband utmed vägarna. Gående, cyklister och motionärer använder körbanan i mycket stor omfattning eftersom särskilda gång- och cykelbanor saknas.

En genomgående breddning och förbättring av vägarna för att öka bilarnas framkomlighet skulle sannolikt medföra att hastigheterna ökar och vägen blir en ännu större barriär och störning för närliggande bostäder. Dessutom skulle det innebära drastiska ingrepp i tomter, vegetation och landskap. Inriktningen bör istället vara att förbättra trafiksäkerheten i det befintliga vägnätet genom att åtgärda trafikfarliga ställen, hastighetsbegränsningar, ordna säkra övergångsställen och busshållplatser, undvika direktutfarter mot allmän väg samt kanske viktigast - att anlägga separata gång- och cykelbanor, med början på vägvägnings snitt med tät bebyggelse och omfattande gång- och cykeltrafik. Sammanhängande cykelvägar får också stor betydelse för turism och friluftsliv. Rastplatser med information om bygden bör ingå i satsningen på turismen.

Det tillskott av bostäder och verksamheter som anges i översiktsplanen är inte så omfattande att det på något avgörande sätt ökar trafiken. Om trafiksituationen i framtiden ändå skulle bli ohållbar måste trafik flyttas ut för att avlasta tätbebyggda och starkt trafikerade områden. De största trafikflödena finns på väg 592 och problem upplevs bl. a. i Fannbyn och mellan Genvalla - Sandviken. En ny sträckning av väg 592 mellan Vallsundsbron och Fillsta, ovanför bebyggelsen, redovisas på plankartan. Underlaget till denna är "Samhällsplaneinitierad vägutredning, utförd av Vägverket februari 2000. I de detaljplaner som berörs skall utrymme reserveras för en framtida väg. Det är idag omöjligt att säga när en ny väg kan bli aktuell. I den nämnda vägutredningen har man även preliminärt utrett ny sträckning för fortsättningen av väg 592 till Orrviken. Översiktsplanen redovisar dock ingen vägkorridor för den sträckan.

Plangräns

MARKANVÄNDNING

- Befintlig detaljplan (Orrviken)
- Tankbara områden för bostäder, service m m
- Jordbruk
- Jordbruk och kompletteringsbebyggelse
- Strandområden med bebyggelse
- Tankbara områden för fritidsbebyggelse
- Fritidsanläggningar
- Tåktverksamhet
- Tekniska anläggningar
- Övrig mark, huvudsakligen skogsbruk

ALLMÄNNA SKYDDSINTRESSEN

- Värdefulla naturområden
- Kulturhistoriskt värdefulla miljöer
- Flyttled för renar
- Interesseområde för rennäringen
- Nya vägsträckningar :
 - Bye byväg förlängs till Fugelsta
 - Reservat för väg 592 utanför Hara by
 - Eventuell ny sträckning av väg 592 mellan Vallsundsbron och Fillsta

Översiktsplan för DEL AV STORSJÖBYGDEN

Hara - Orrviken - Genvalla -
Marieby - Sörviken mm

Antagen av kommunfullmäktige
den 30 oktober 2000

Östersunds kommun
Miljö- och stadsbyggnadskontoret

4. REKOMMENDATIONER

För de olika slagen av markanvändning och allmänna skyddsintressen ges följande rekommendationer för bebyggelseutveckling, bevarande med mera.

Beteckningarna återfinns på den översiktliga plankartan och på bykartorna.

L Jordbruk

Områden med större sammanhängande åkerarealer och med öppen och känslig landskapsbild. Jordbruket är den prioriterade markanvändningen och skall styra annan markanvändning. Ny bebyggelse kan tillkomma ifall den behövs för jordbruket eller andra befintliga verksamheter eller om den ersätter befintlig bebyggelse. Där det är lämpligt med hänsyn till jordbruk och landskapsbild kan också nya enstaka bostadshus lokaliseras i direkt anslutning till befintliga gårdsgropper. Obodda hus eller överloppsbyggnader samt välbelägna fritidshus kan också rustas upp eller byggas ut för året-runtboende men bygglov ska då prövas på samma sätt som vid en nylokalisering.

Under förutsättning att hänsyn tas till jordbruksintressen, kulturvärden och landskapsbild skall det också vara möjligt att uppföra bebyggelse och anläggningar som är avsedda för allmänt nyttjande inom byn, för äldreboende i samlad form eller för utveckling av småskalig turism. Möjlighet ska också finnas att etablera nya företag med arbetsplatser, med höga krav på anpassning till jordbruk, landskapsbild och miljön i övrigt.

Fastighetsbildning som kan medföra att jordbruksmark tas ur produktion, t. ex. avstyckning av onormalt stora tomter, bör inte ske om de bedöms som negativa för jordbruket. Fastighetsbildningsmyndigheten bör vid behov samråda med kommunen och länsstyrelsens lantbruksenhet.

Skogsbryn mot öppen mark, dungar i åkerlandskapet och strandzoner är viktiga för landskapsbild och utgör i allmänhet rika biologiska miljöer. Stor varsamhet bör visas i jordbruksdriften eller förändringar av markanvändningen. Kring vattendragen lämnas skyddszoner.

Samråd med länsstyrelsen bör ske vid prövning av bygglov eller andra förändringar som berör brukad åkermark eller i övrigt antas påverka jordbruket. Samråd sker med Länsmuséet om förändringar berör kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.

Lb Jordbruk och kompletteringsbebyggelse

Jordbruket är den prioriterade markanvändningen men en begränsad komplettering med bostadshus, enstaka eller i mindre grupper är tänkbar. Gemensamt för Lb-områdena är att det redan finns ett betydande inslag av bostadsbebyggelse på egna tomter. I flera av områdena finns också gemensam vattenförsörjning.

Rekommendationer för nybyggnad inom Lb-områden:

- Bebyggelsen skall anpassas till jordbrukets intressen. Brukad åkermark skall i regel inte tas i anspråk som tomtmark. Erforderligt avstånd ska hållas mellan bebyggelsen och åker och ladugårdar med djur. Lantbruksenhetens yttrande inhämtas.

- Byggnaders placering, material, form och färgsättning ska anpassas väl till landskapsbilden och den befintliga bebyggelsens mönster och utseende.
- Nybyggnad i närheten av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse kräver särskild hänsyn. Samråd med länsmuséet.
- Nya tomter ska som regel anslutas till enskilda/samfälliga byvägar eller till befintliga utfarter mot allmän väg. Ny utfart mot allmän väg ska undvikas.
- Vatten- och avloppsförsörjning ska ordnas på ett långsiktigt godtagbart sätt. Där det är möjligt skall bebyggelsen anslutas till existerande vattenledningsnät - kommunala eller vattenföreningar. I områden där det bara finns enskilda, tomtvisa anläggningar skall ny bebyggelse prövas med hänsyn till risken för förorening av grundvatten och vattentäkter. Fortsatt utbyggnad av gemensam vattenförsörjning för grupper av hus bör eftersträvas.

B Tänkbara områden för bostäder, arbetsplatser och service.

Detaljplan alternativt planutredning behövs för att lösa samordning av vägar, vatten- och avloppsförsörjning m m. Ny bebyggelse eller större tillbyggnader bör inte medges innan detaljplan/planutredning har upprättats.

Genvalla, Orrviken och Fannbyn har kommunalt vatten och avlopp. I *Sörviken, Fugelsta och Hara* finns gemensam vattenförsörjning genom vattenföreningar.

Bebyggelsen i *Sandviken och Böle* har idag endast enskilda vattentäkter och avloppsanläggningar med slamavskiljning och infiltration. På sikt finns en risk för att grundvatten och vattentäkter kan förorenas av avloppsvatten. Ett villkor för utökad bebyggelse är att gemensamma anordningar för en långsiktigt miljömässigt godtagbar och hälsosam vatten- och avloppsförsörjning skapas lokalt. Innan sådana anläggningar finns bör bygglov som innebär utökad bostadsyta behandlas restriktivt.

Kommunen kan bli huvudman för detaljplanläggning i Orrviken samt för område B1 i Sandviken - Knytta. I övriga B-områden är planläggning och genomförande beroende av initiativ från markägarna. I allmänhet krävs samverkan mellan fastigheter för att få till stånd gemensamma anläggningar, i första hand för vattenförsörjning och vägar, helst även samlad behandling av spillvatten. Metoder och teknik ska anpassas till platsens egna förutsättningar. Lösningar som återför växtnäringsämnen i avfallet till det lokala jordbruket och utvinna energi ska eftersträvas.

F Strandområden med bebyggelse

Områden med tätare och strandnära fritidsbebyggelse, med inslag av bostadshus. Stränderna är värdefulla tillgångar för de boende, friluftslivet och växt- och djurlivet. Nya bostadshus/fritidshus eller större tillbyggnader av fritidshus bör inte medges.

Omvandling av fritidshus till permanentbostäder är på många ställen olämplig m.h.t. känslig landskapsbild, dåliga utfartsförhållanden och svårigheter att ordna avlopp.

För att motverka en olämplig utveckling kan fritidshusens storlek komma att begränsas genom områdesbestämmelser.

Översvänningsrisker ska beaktas vid bygglovprövning.

Strandområdet mellan Målsta och Slandrom omfattas av förordnande till skydd för landskapsbilden. Länsstyrelsens tillstånd krävs för ny bebyggelse.

F Tänkbara områden för ny fritidsbebyggelse.

Ett par strandnära områden i Önsved och Hara kan vara lämpliga för ny fritidsbebyggelse, som enstaka hus eller i mindre grupper. För mer omfattande bebyggelse krävs detaljplan.

N Värdefulla naturområden

Planområdet är rikt på känsliga objekt och områden:

Svartsjöarnas myr- och skogslandskap, Fillstabäcken, (övre delen är naturreservat), *Andersöns naturreservat*, 8 st. harrlekbäckar, *Svedjesjöns fågelskyddsområde*, *fågelsjön Höktjärn*, *Räcksjöns rikkärrområde*, *"Tre tallar"* vid Rasten, ett flertal ängs- och hagmarker med värdefull flora samt ett antal rikkärr.

Objekten med skyddsåtgärder beskrivs i *Naturvårdsplan för Östersunds kommun*.

Inom dessa områden prioriteras naturvårdens intresse. Ingrepp som kan störa den naturliga miljön ska inte förekomma. Ny bebyggelse kan tillkomma inom etablerade tomter men bör i övrigt behandlas restriktivt.

Jord- och skogsbruket ska bedrivas så att den biologiska mångfalden inte hotas. Skyddszoner undantas kring vattendragen. Skogsvårdsstyrelsen skall samråda med kommunen vid planering av eventuella skogsbruksåtgärder som berör värdefulla naturområden.

För Fillstabäckens, Rotmyrens och Andersöns naturreservat samt Svedjesjöns fågelskyddsområde finns särskilda föreskrifter.

K Kulturhistoriskt värdefulla miljöer

Inom området finns ett flertal kulturhistoriskt värdefulla miljöer ;

Bye by, det öppna landskapet *vid Digernäs-Fannbyn*, *Åkerängs by*, *Sunne kyrka* med omgivning, *Löfsåsen*, *Blomtorpet* i Hara samt fäbodarna *Rävbackarna*, *Hålön*, *Röningen*, *Spräckelmyren* och *Gärdesvallen*.

Den egentliga markanvändningen inom dessa områden är jordbruk. Fortsatt jordbruksdrift är i allmänhet en förutsättning för att kulturvärdena ska bestå.

Särskild hänsyn ska tas till miljöns helhetskaraktär ; bebyggelse, vägar, vegetation och odlingsmark. Eventuell ny bebyggelse skall vara väl anpassad till miljön vad gäller placering, utformning och färg. Ansökningar om bygglov eller andra förändringar ska behandlas i samråd med länsmuseet.

O Kulturhistoriskt värdefulla byggnader (markerade på bykartorna)

Inom planområdet finns ett hundratal kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Det är äldre bostadshus och ekonomibyggnader med exteriörer som ofta är i stort sett oförändrade sedan byggtiden. Dessa byggnader berättar om gångna tiders levnadsvillkor och hantverkskunnande och utgör viktiga inslag i bymiljöerna. Det är därför angeläget att de vårdas och bevaras där de står, med det utseende det har idag.

Bevarande och underhåll av värdefulla byggnader är i första hand beroende av intresse och insatser från fastighetsägare och byalag. Länsmuséet och kommunen kan bistå med råd och synpunkter.

R Fornlämningar

Inom området finns lagskyddade fornlämningar markerade med och oftast med en upplysningstext, t. ex. ödesböle.

Fornlämningarna är skyddade enligt kulturminneslagen och inga ingrepp får göras i dem eller i direkt anslutning till dem. Lagen anger inget generellt skyddsavstånd för fornlämningar men som tumregel brukar gälla att man bör samråda med länsstyrelsen eller länsmuséet om planerade åtgärder ligger inom 250 meter från fornlämningen.

R Områden med anläggningar för friluftslivet

Endast bebyggelse eller anläggningar som behövs för friluftslivet eller andra pågående verksamheter får tillkomma.

Huvudsaklig markanvändning är skogsbruk. Skogsvårdsstyrelsen bör samråda med kommunens miljö- och stadsbyggnadskontor vid planering av eventuella skogsbruksåtgärder vid elljusspären i Marieby, Sandviken och Orrviken.

T Tekniska anläggningar

Vattentäkter (brunnar och ytvattenintag), avloppsreningsdammar, master m m.

Anläggningarnas funktion får inte störas av olämplig bebyggelse, förvaring av giftiga ämnen eller andra förändringar. Skyddsområden kring gemensamma vattentäkter bör tillskapas.

V Täktverksamhet

Befintliga täkter utnyttjas enligt beviljade tillstånd.

Utvidgning eller öppnande av nya täkter provas med hänsyn till bland annat översiktsplanen.

Övrig mark

Där ingen särskild användning anges enligt ovan är skogsbruket den dominerande markanvändningen. Här finns även stora myrområden, mindre arealer åkermark och ett antal f.d. fäbodplatser.

Friluftsliv förekommer i större eller mindre utsträckning. Området är rikt på skoterleder. Skogsvårdsstyrelsens inventering av nyckelbiotoper visar att det finns många men små områden med artrik gammelskog, särskilt kring Svartsjöarna. Markägarna har ett frivilligt ansvar för att dessa biologiskt värdefulla områden undantas från skogsbruk. Skogsvårdsstyrelsen kan i vissa fall inrätta biotopskydd enligt miljöbalken.

De tidigare koncessionerna för brytning av brännrotv på Storflon och Mossaflon öster om Hara är återtagna och måste tas upp till ny prövning om intresse skulle uppstå i framtiden.

Bebyggelse förekommer sparsamt och ny bebyggelse kan förväntas i endast liten omfattning. Ansökningar om bygglov prövas med hänsyn till jord- och skogsbrukets intressen samt allmän lämplighet, bland annat för den kommunala serviceplaneringen. Nya fritidstomter skall prövas som tomter för året-runtboende.

5. BYAVIS FÖRSLAG

I detta avsnitt redovisas planeringsmål och markanvändning för de olika byarna.

	Sid.
<u>Sörviken - Solberg - Vålbacken</u>	<u>18</u>
<u>Vålbacken - Överbryn - Bye</u>	<u>20</u>
<u>Fugelsta</u>	<u>22</u>
<u>Öd</u>	<u>24</u>
<u>Slandrom</u>	<u>26</u>
<u>Namn - Knytta</u>	<u>28</u>
<u>Sandviken - Bölc - Fillsta</u>	<u>30</u>
<u>Bällsta - Rasten</u>	<u>34</u>
<u>Genvalla - Målsta</u>	<u>36</u>
<u>Åkeräng samt delar av Målsta och Digernäs</u>	<u>40</u>
<u>Digernäs - Fannbyn</u>	<u>42</u>
<u>Svedje</u>	<u>44</u>
<u>Sunne kyrkoområde - Orrviken</u>	<u>46</u>
<u>Önsved - Räcksjön</u>	<u>50</u>
<u>Stackris</u>	<u>52</u>
<u>Hara-Bodlägden</u>	<u>54</u>
<u>Kalmar och Gilleråsen</u>	<u>57</u>
<u>Måläng</u>	<u>58</u>
<u>Löfsåsen och Gärdesvallen</u>	<u>59</u>

I huvudsak har utdrag ur ekonomiska kartan använts som underlag, förminskad från skala 1:10 000 till 1:15 000.

Sörviken - Solberg- Vålbacken (del av)

Planeringsmål:

Huvudsakligen långsiktigt bestående jordbruk.

Tegelbrukets unika miljö kan utvecklas för turism och övrigt näringsliv.

Förslag till markanvändning Se även Rekommendationer, sid. 13-17

L JORDBRUK

Aktiv jordbruksbygd med vacker och känslig landskapsbild.

Lb JORDBRUK OCH KOMPLETTERINGSBEBYGGELSE

Några nya tomter tänkbara ovanför byvägen i Solberg, där det redan finns ett betydande inslag av bostäder.

B TÄNKBART OMRÅDE FÖR BOSTADSBEBYGGELSE

Befintlig grupp med bostadshus i Sörviken kan utökas mot nordväst med några fler bostadshus eller lokaler för småindustri. Planutredning behövs för att klara ut gemensamma frågor om vägar, vatten- och avloppsförsörjning m m.

N SKYDDSVÄRD NATUR

Sörviksbäcken och Vålbacksån är skyddsvärda vattendrag, bl. a som lekbäckar för harr.

T TEKNISKA ANLÄGGNINGAR

Vattentäkterna (källor) skyddas från påverkan som kan försämra vattenkvalitén.

V TÄKTOMRÅDEN

Tidigare lertäktsområdet och Vålbackens tegelbruk, numera ridskola.

R Sjöändans badplats. Planer finns att utveckla området till en campingplats med stugor och husvagnsplatser.

Övrigt

Vandrarhemmet, museisågen vid Vålbacksån samt Vålbackens och Tegellunds tegelbruk är tillgångar som kan utvecklas turistiskt.

Trafik

- Bättre hastighetsövervakning efterlyses
- Önskemål om gång- och cykelbana längs väg 604.
- Det finns flera väganslutningar mot v 604 med dåliga siktförhållanden: nedre byvägen i Sörviken vid Sjöändan, uppfarten mot Solbergs by och uppfarten mot Vålbackens by.

O Kulturhistoriskt värdefull byggnad

Nummer hänvisar till förteckning, sid. 25-26 i bilagan (Kulturhistoriskt underlag)

R Fornlämningar

Vålbacken (del av) - Överbryn - Bye

Planeringsmål

Huvudsakligen långsiktigt bestående jordbruk.

Bye by med kyrkoruinen, Mariakällan m. m. vårdas som kulturhistoriskt värdefull miljö och utvecklas som turistiskt besöksmål.

Förslag till markanvändning: Se även Rekommendationer, sid. 13-17.

L JORDBRUK

Aktiv jordbruksbygd med vacker och känslig landskapsbild. Stora sammanhängande åkerarealer.

Lb JORDBRUK OCH KOMPLETTERINGSBEBYGGELSE

Kompletteringsbebyggelse tänkbar i anslutning till byvägen i Bye, där det redan finns ett betydande inslag av bostäder. Eftersom det bara finns enskilda vatten- och avloppsanläggningar är en samordning i gemensamma lösningar önskvärd.

K VÄRDEFULL MILJÖ

Bye by är en tätbyggd radby med karakteristiska U-formade gårdar och många välbevarade äldre byggnader. Byn är en av planområdets mest skyddsvärda miljöer. Kompletteringar till gårdsbildningarna med enstaka hus tänkbart, under förutsättning att stor hänsyn tas till miljön. I miljön ingår även jordbruksmarken ovanför radbyn, liksom området med kyrkoruinen och hembygdsgården.

N VÄRDEFULL NATUR

Vålbacksån är ett skyddsvärt vattendrag, bl.a. som lekbäck för harr. Hagmarkerna "Vålbacken" och "Överbryn", fortsatt hävd.

Övrigt

Gammal smedja och museisågen vid Vålbacksån

Vålbackens och Tegellunds tegelbruk.

Vattendriven spånklyv i Höktjärnsbäcken, Bye.

Projekt för utvinning av biogas ur slam och gödsel diskuteras, för användning i produktionen av glaserat lergods.

Bye brygga

Trafik

Önskemål om gång- och cykelbana längs väg 604, särskilt i Bye by.

Flera trafikfarliga ställen, med dålig sikt, bl. a vid affären.

Den samfälliga byvägen i övre Bye föreslås förlängas norrut och anslutas till väg 604, för att möjliggöra rundkörning.

O Kulturhistoriskt värdefull byggnad

Nummer hänvisar till förteckning, sid. 25-26 i bilagan (Kulturhistoriskt underlag)

R Fornlämningar

Fugelsta

Planeringsmål:

Huvudsakligen långsiktigt bestående jordbruk.

Fugelsta by med skola, kyrka, församlingsgård och butik är ett lokalt centrum, som bör kunna stärkas och utvecklas genom ökad bosättning.

Förslag till markanvändning. Se även Rekommendationer, sid. 13-17.

L JORDBRUK

Aktiv jordbruksbygd med vacker och känslig landskapsbild. Stora sammanhängande åkerarealer och en av planområdets större djurbesättningar.

Lb JORDBRUK OCH KOMPLETTERINGSBEBYGGELSE

Försiktig kompletteringsbebyggelse tänkbar i den tätbyggda byn. Höga krav på anpassning till miljön och till aktiva jordbruk. Anslutning till gemensam vattenförsörjning. Gruppen med äldre bostäder vid skolan kan utökas.

B BEBYGGELSE

Ett mindre område norr om kyrkan föreslås som en tänkbar reserv för bostadsbebyggelse, ett tiotal hus och för eventuell service. Området är åkermark men bör ändå kunna användas för bebyggelse mot bakgrund av svårigheterna att finna annan tomtmark i centralt läge. Detaljplan krävs.

N VÄRDEFULL NATUR

Ängen ovanför byn rymmer en artrik flora och är en rik brunkullalokal. Riksintresse för naturvården. Fortsatt hävd.

T TEKNISKA ANLÄGGNINGAR

Vattentäkt (borrbrunnar) tillhörande byns vattenföreningar.

R FRITIDSOMRÅDEN

Skogsområdet med elljusspåret bevaras obebyggt

De gamla kalkstenstäckerna för blockbrytning, "Stadsberget" och "Byberget" utvecklas för friluftsliv och turism i särskilda projekt.

V TÄKT

Stadsbergets täkt av kalkstensblock bör fortsätta jämsides med den nya användningen, friluftsliv och turism.

Trafik

Stort behov av gång- och cykelbana längs väg 604, särskilt genom Fugelsta by.

Flera trafikfarliga ställen, med dålig sikt.

Önskemål om skoterled från Storsjön till Svartsjöarna.

O Kulturhistoriskt värdefull byggnad

Nummer hänvisar till förteckning, sid. 25-26 i bilagan (Kulturhistoriskt underlag)

R Fornlämningar

Öd

Planeringsmål:

Huvudsakligen långsiktigt bestående jordbruk.

Förslag till markanvändning. Se även Rekommendationer, sid. 13-17.

L JORDBRUK

Aktiv jordbruksbygd med vacker och känslig landskapsbild. Stora sammanhängande åkerarealer.

Lb JORDBRUK OCH KOMPLETTERINGSBEBYGGELSE

Försiktig kompletteringsbebyggelse tänkbar längs byvägen och vid Ödlandshägnen. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt bebyggelsens VA-lösningar. Gemensam vattenförsörjning saknas och förutsättningarna för infiltration av avloppsvatten är mindre bra.

F FRITIDSBEBYGGELSE

Området mellan väg 604 och Storsjön omfattas av strandskydd och har stor betydelse för landskapsbilden. Ingen ny bebyggelse eller större om- och tillbyggnad av befintliga fritidshus.

T TEKNISKA ANLÄGGNINGAR

Vattentäkter (borrbrunnar) tillhörande vattenföreningarna.

R FRITIDSOMRÅDEN

Skogsområdet med elljusspåret bevaras obebyggt. Hänsyn till fritidsintressena ska visas vid skogsavverkning.

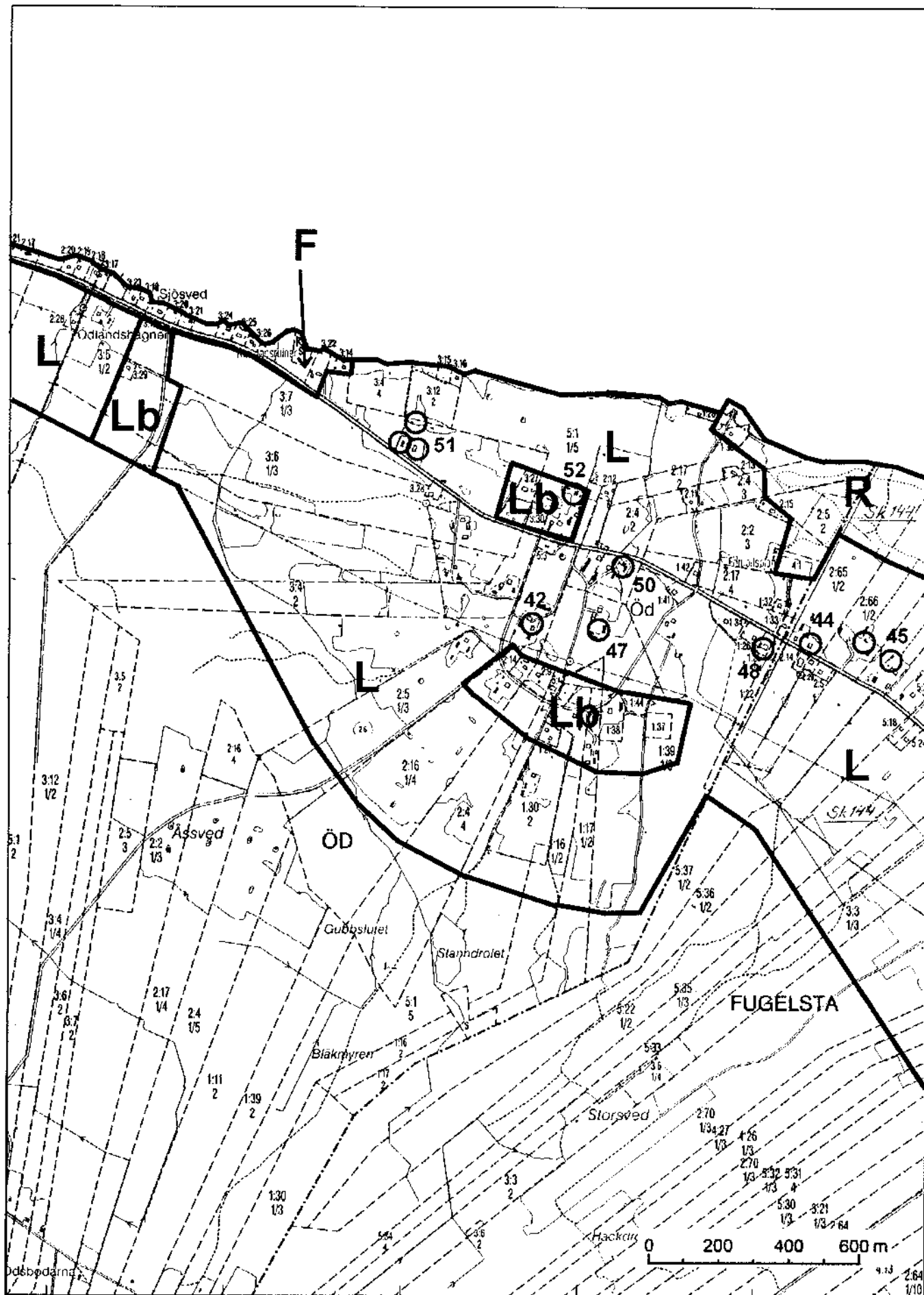
Trafik

Särskild gång- och cykelbana behövs, i första hand till Fugelsta.

O Kulturhistoriskt värdefull byggnad

Nummer hänvisar till förteckning, sid. 25-26 i bilagan (Kulturhistoriskt underlag)

🏰 Fornlämningar

Slandrom

Planeringsmål

Huvudsakligen långsiktigt bestående jordbruk.

Förslag till markanvändning. Se även Rekommendationer, sid. 13-17.

L JORDBRUK

Aktiv jordbruksbygd med vacker och känslig landskapsbild. Stora sammanhängande åkerarealer.

Lb JORDBRUK OCH KOMPLETTERINGSBEBYGGELSE

Några ytterligare enstaka tomter kan tillkomma i byns övre del, där det på senare tid har byggts ett antal bostäder.

F STRANDOMRÅDE MED BEBYGGELSE

Området mellan väg 604 och Storsjön omfattas av strandskydd och förordnande till skydd för landskapsbilden. Ingen ny bebyggelse eller större om- och tillbyggnad av befintliga fritidshus.

N VÄRDEFULL NATUR

Slandromsån är en av harrens lekbäckar och skall skyddas från påverkan som stör den känsliga miljön.

R FRITIDSANLÄGGNINGAR

Nyrenoverad brygga, båtplats och badplats.

Trafik

Krav på gång- och cykelbana längs väg 604.
Skoterled finns från byn till Svartsjöarna.

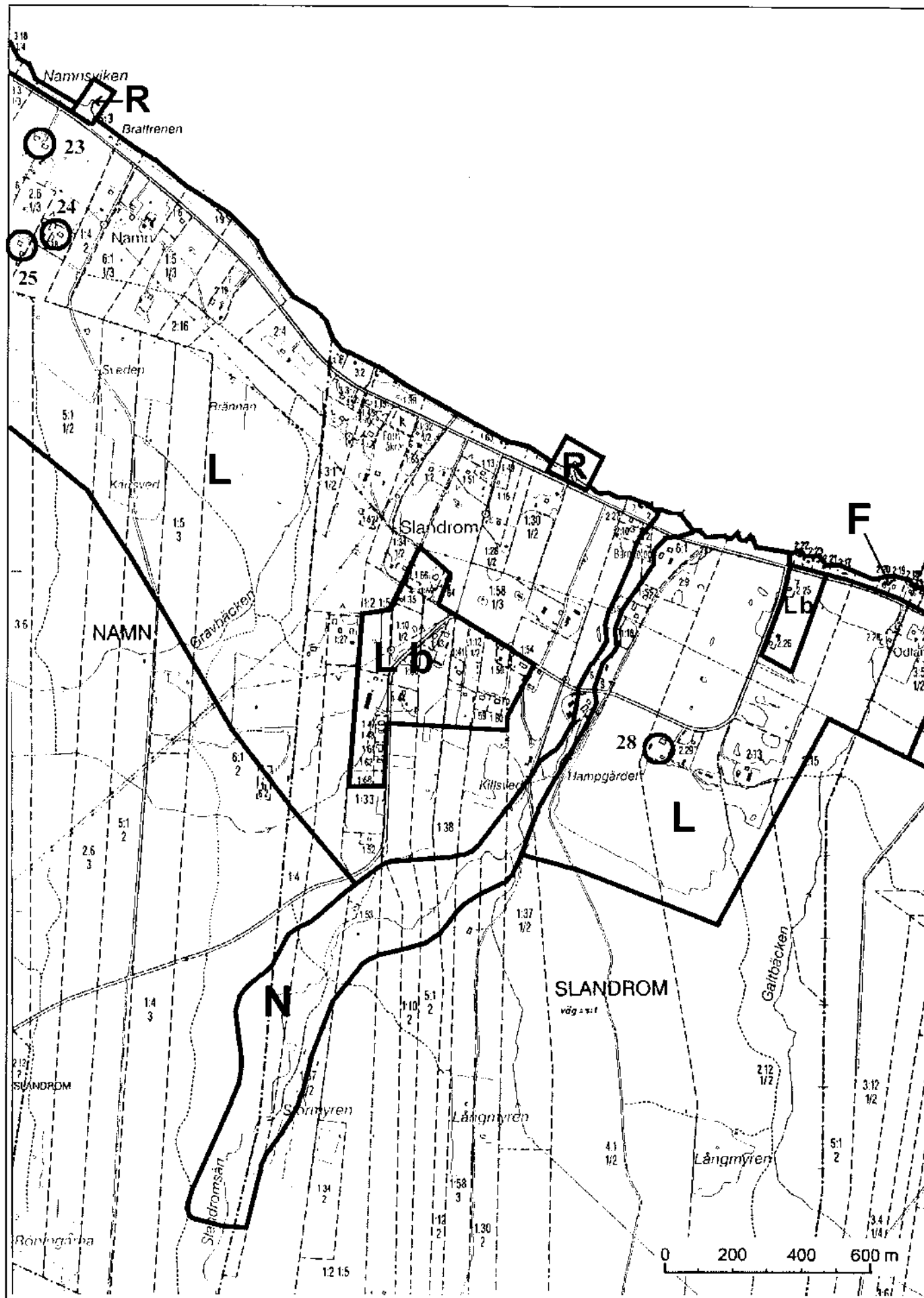
Övrigt

Gammal kvarn och kraftstation vid Slandromsån. Slandromsåns betydelse och turistiska utvecklingsmöjligheter har studerats av en studiecirkel i byn och finns beskrivet i en rapport, "Livet kring Slandromsån".

O Kulturhistoriskt värdefull byggnad

Nummer hänvisar till förteckning, sid. 25-26 i bilagan (Kulturhistoriskt underlag)

R Fornlämningar

Namn - Knytta

Planeringsmål

Huvudsakligen långsiktigt bestående jordbruk.

Förslag till markanvändning. Se även Rekommendationer, sid. 13-17.

L JORDBRUK

Aktiv jordbruksbygd med vacker och känslig landskapsbild. Stora sammanhängande åkerarealer.

Lb JORDBRUK OCH KOMPLETTERINGSBEBYGGELSE

Landskapet ovanför väg 604 är mycket öppet och nästan uteslutande odlad mark. Därför föreslås endast ett mindre område för kompletteringsbebyggelse, i skogsbrynet ovanför Knytta.

B TÄNKBART OMRÅDE FÖR BOSTADSBEBYGGELSE

Det delvis skogbevuxna området mellan väg 604 och Storsjön innehåller en ganska omfattande bebyggelse med både fritidshus och bostadshus. En omvandling av fritidshus till året-runtboende samt en försiktig komplettering med några ytterligare tomter bör vara möjlig efter detaljplanläggning alternativt planutredning. Viktiga frågor att lösa i planeringen är försörjningen med vatten och avlopp, samordning och förbättring av utfarter samt skyddet av de sex st. kulturhistoriskt värdefulla sommarvillorna från seklets början. Hela området bör planeras i ett sammanhang.

R FRITIDSANLÄGGNING

Nyrenoverad brygga med båtplats och badplats.

Trafik

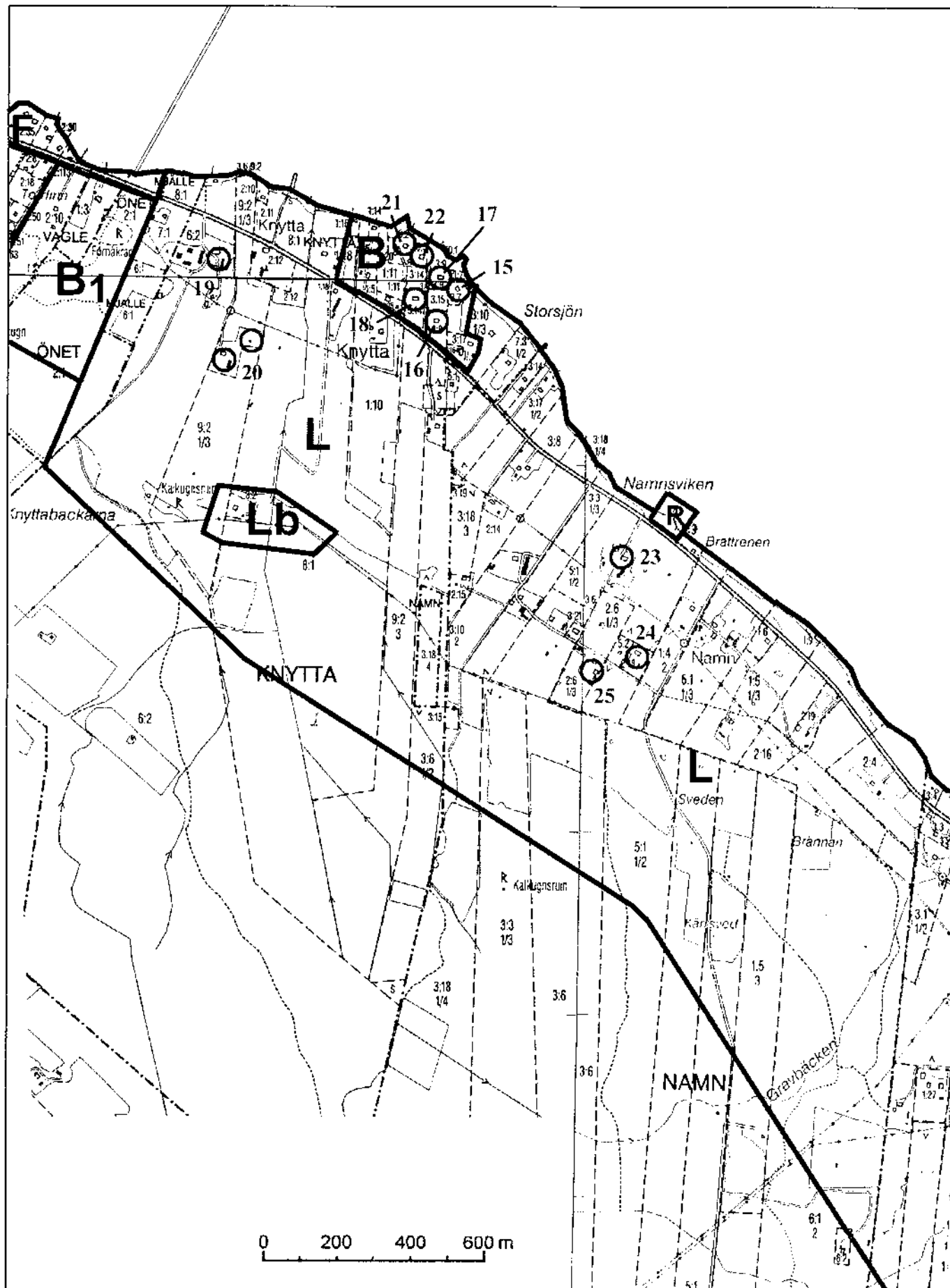
Invånarna vill ha gång- och cykelbana längs södra sidan av väg 604, i första hand på sträckan mot Vallsundsbron.

Skoterled finns från Namn till Svartsjöarna.

O Kulturhistoriskt värdefull byggnad

Nummer hänvisar till förteckning, sid. 25-26 i bilagan (Kulturhistoriskt underlag)

R Fornlämningar

Sandviken- Böle-Fillsta

Området innehåller en relativt omfattande bebyggelse med både bostäder och fritidshus. Här finns också Sandvikens camping och festplats samt Böle skola.

Planeringsmål

Ytterligare bostadsbebyggelse, arbetsplatser och service är tänkbar i delar av området. Detta kan ske dels genom förtätning av befintlig bebyggelse, dels genom eventuell nyexploatering av några mindre områden.

Långsiktigt bestående jordbruk i områdets västra del, mot Fillstabäcken.

Förslag till markanvändning. Se även Rekommendationer, sid. 13-17.

B TÄNKBARA OMRÅDEN FÖR BOSTÄDER, ARBETSPLATSER OCH SERVICE

Det finns redan en ganska omfattande bebyggelse. Fortsatta önskemål om att bygga nytt eller bygga ut fritidshus för året-runtboende kan förväntas. Dessutom finns idéer om att etablera service i området - kiosk, bensinstation, butik, servering.

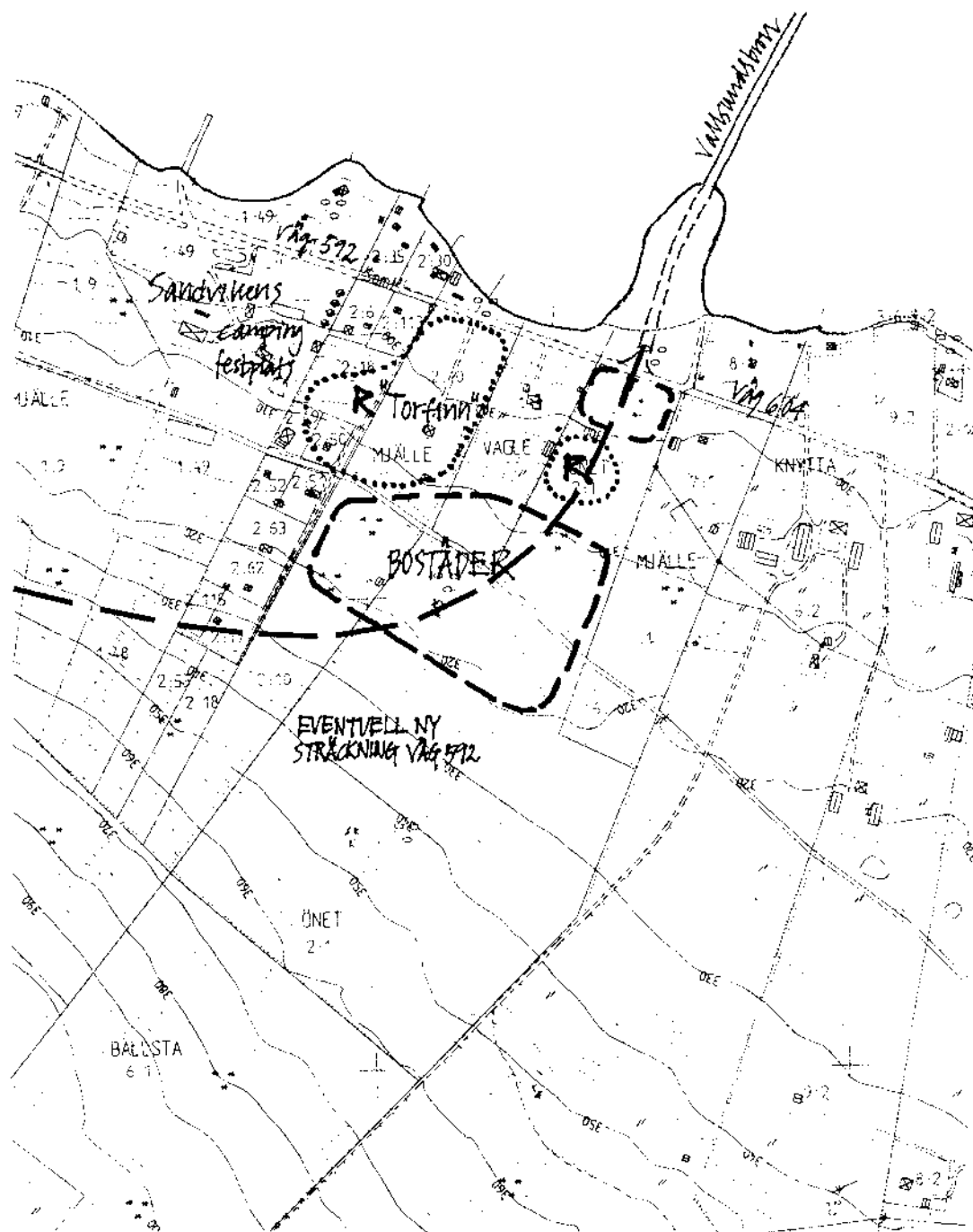
Fem bebyggelseområden redovisas. För samtliga föreslås följande:

- Detaljplan upprättas innan bygglov beviljas för nya bostäder eller större om- och tillbyggnad av fritidshus för året-runtboende. En viktig del av planarbetet blir att utreda vatten- och avloppsförsörjningen och redovisa miljökonsekvenser.
- Befintlig bebyggelse är relativt tät och har idag nästan uteslutande enskilda vatten- och avloppsanläggningar - grävda eller borrhade vattenbrunnar samt trekammarbrunnar för slamavskiljning och infiltration. På sikt innebär detta risk för att grundvatten och vattentäkter förorenas av avloppsvatten, särskilt om ytterligare hus tillkommer. Utbyggnad av kommunalt vatten och avlopp är inte aktuell inom överskådlig tid. För att bebyggelsen ska kunna utökas krävs att en godtagbar vatten- och avloppsförsörjningen ordnas lokalt i gemensam form inom bebyggelsegruppen, i samverkan mellan markägarna. Det går inte att generellt ange en bestämd lösning utan den måste utformas med hänsyn till platsens förutsättningar. Exempel på lösning är gemensam vattentäkt i skyddat läge med gemensamt ledningsnät inom bebyggelsegruppen.
- Avloppslösningen bör utformas så att återföring av växtnäringsämnen (slam, urin, kompost) från bostäderna till jordbruket i kretslopp är möjlig.
- Planläggning och genomförande är beroende av initiativ från markägarna. Kommunen kan som markägare bli huvudman för område B1.

B1 Önet 2:1 m m

Kommunens fastighet Önet 2:1 reserveras för bostäder och eventuellt service i delen närmast bron. Även angränsande privatägda fastigheter kan ingå i en utbyggnad om ägarna så vill. Maximal omfattning är ca 30 nya bostäder. Lagskyddad fornlämning (fornåker) skyddas. Utrymme för en ny sträckning av väg 592 med anslutning till bron skall läggas fast i detaljplanen.

De nya bostäderna kan anslutas till den nya sträckningen alternativt till befintlig väg inom område B2

B2 Sandviken

Området omfattar Sandvikens camping samt fritids- och bostadshusen öster därom. Här finns ett antal fritidshus som kan ersättas med bostadshus eller byggas ut till året-runt-bostäder. De större tomterna bör kunna delas för ny bebyggelse. Planläggning kan med fördel ske i ett sammanhang med område B1. Fornlämningen "Torfinn" (ödesbölce) bevaras alternativt utreds för eventuell bebyggelse. Tillfartsvägens standard och utfart mot väg 604 behöver förbättras.

Sandvikens camping och festplats kan utvecklas med nuvarande användning alternativt helt eller delvis användas för bostadsbebyggelse eller service. Risken för att boende kan komma att störas av ljud från verksamheten på festplatsen skall utredas i samband med planläggningen.

B3 Böle

Åkermarken öster om skolan är ett tänkbart område för en mindre grupp bostadshus. Anslutning kan ske till kommunal vattenledning som finns vid skolan.

B4 "Härke-området"

Förtätning med några ytterligare tomter samt utbyggnad av fritidshus till året-runtboende är tänkbar. Utfarten mot väg 592 förbättras.

B5 Bölebergets västsluttning

Den skogbevuxna sluttningen öster vägen mot Bällsta har i tidigare utredningar bedömts vara ett möjligt område för bostadsbebyggelse. I dagsläget finns inga exploateringsintressen men området kan utgöra en reserv på sikt. Vatten och avlopp förutsätts ordnas lokalt och kretsloppsanpassat vilket innebär en förhållandevis gles bebyggelse. Utrymme för ny dragning av väg 592 säkrställs i planläggningen.

L JORDBRUK

Aktiv jordbruksbygd med vacker och känslig landskapsbild. Sammanhängande åkerarealer vid Oldbergsläkten och området väster om Fällstabäcken.

F STRANDOMRÅDE MED BEBYGGELSE

Området mellan väg 592 och Storsjön omfattas av strandskydd och förordnande till skydd för landskapsbilden. Ingen ny bebyggelse eller större om- och tillbyggnad av befintliga fritidshus.

N SKYDDSVÄRD NATUR

Fällstabäckens övre del utgör riksintresse för naturvården och är naturreservat. Här finns länets främsta exempel på kalkavlagringar i markytan, s k kalktuff samt artrika kärr. Bäckens omgivning är i sin helhet ett skyddsvärt naturområde, bl. a. lekbäck för harr, där stor hänsyn ska tas till de naturliga miljön.

"Tre tallar" är en plats med tradition som kan nås via en vandringsstig från Sandviken.

R FRITIDSANLÄGGNING

Skogsområde med elljusspår.

Trafik

Vägavsnittet är ett av de mest trafikbelastade inom planområdet. Den nya gång- och cykelbanan har förbättrat trafiksäkerheten men trafikens intensitet och hastighet är i högsta laget med tanke på vägens standard och närliggande bostadsbebyggelse. En ny sträckning av väg 592 på Bölebergets sluttning, ovanför bebyggelsen har utretts och är markerad på plankartan. En rastplats i anslutning till Vällsundsbron bör utredas.

O Kulturhistoriskt värdefull byggnad

Nummer hänvisar till förteckning, sid. 25-26 i bilagan (Kulturhistoriskt underlag)

R Fornlämningar

Bällsta - Rasten

Planeringsmål

Huvudsakligen långsiktigt bestående jordbruk.

Förslag till markanvändning. Se även Rekommendationer, sid. 13-17.

L JORDBRUK

Aktiv jordbruksbygd med vacker och känslig landskapsbild. Stora sammanhängande åkerarealer.

Förslag till platser för nybyggnad av bostäder har markerats på kartan. Samtliga är redan fastighetsbildade som tomter, är obebyggda eller bebyggda med mindre fritidshus.

N SKYDDSVÄRD NATUR

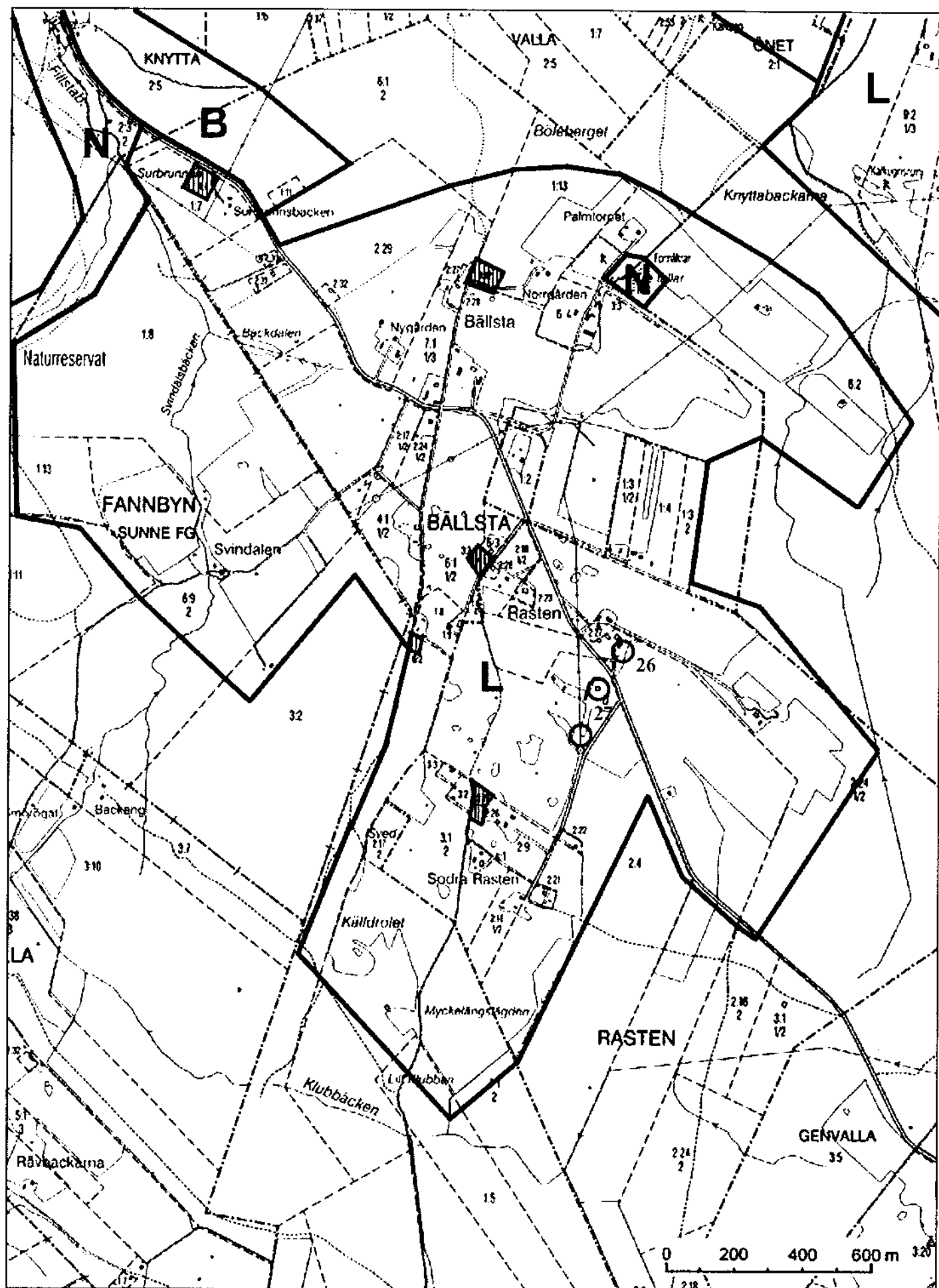
Fillstabäckens övre del utgör riksintresse för naturvården och är naturreservat. Här finns länets främsta exempel på kalkavlagringar i markytan, s.k kalktuff samt artrika kärr. Bäckens i sin helhet ett skyddsvärt naturområde där stor hänsyn ska tas till de naturliga miljön.

"Tre tallar" är en plats med tradition som kan nås från Sandviken via en vandringsled.

O Kulturhistoriskt värdefull byggnad

Nummer hänvisar till förteckning, sid. 25-26 i bilagan (Kulturhistoriskt underlag)

R Fornlämningar

Genvalla - Målsta

Planeringsmål

Långsiktigt bestående jordbruk i större delen av området.
Genvalla by detaljplanläggs för ny bostadsbebyggelse.

Förslag till markanvändning. Se även Rekommendationer, sid. 13-17.

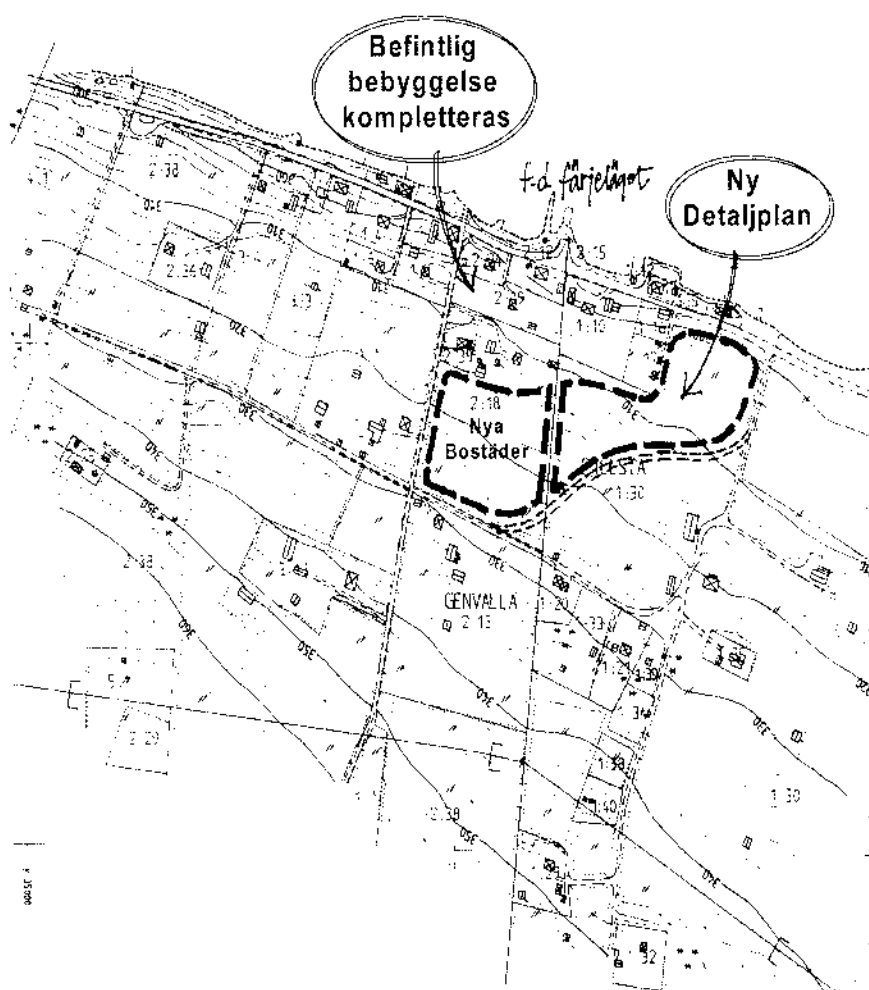
L JORDBRUK

Aktiv jordbruksbygd med vacker och känslig landskapsbild. Stora sammanhängande åkerarealer.

B TÄNKBART OMRÅDE FÖR BOSTÄDER, SERVICE OCH ARBETSPLATSER

I Genvalla finns förutsättningar för ny bostadsbebyggelse. Kommunalt vatten och avlopp är utbyggt. Den tidigare besvärliga utfartsförhållandena via Genvallagatan har fått en lösning genom byvägens nya dragning och anslutning till väg 592.

Tillskottet av bostäder kan ske dels genom förtätning och kompletteringar i befintlig bebyggelse, dels genom att en del av åkermarken mellan nuvarande bebyggelse och den nybyggda vägen tas i anspråk, se skiss. En detaljplan för sju st villatomter antogs under år 2000.

Genvalla.

K KULTURHISTORISKT VÄRDEFULL MILJÖ

Det öppna landskapet i Målsta, nedanför väg 592 utgör den östligaste delen av en större sammanhängande kulturhistoriskt värdefull miljö som även omfattar Digernäs och Fannbyn.

F STRANDOMRÅDE MED BEBYGGELSE

Området mellan väg 592 och Storsjön omfattas av strandskydd och förordnande till skydd för landskapsbilden. Ingen ny bebyggelse eller större om- och tillbyggnad av befintliga fritidshus.

N SKYDDSVÄRD NATUR

Fillstabäckens övre del utgör riksintresse för naturvården och är naturreservat. Här finns länets främsta exempel på kalkavlagringar i markytan, s.k. kalktuff samt artrika kärr. Bäckens är i sin helhet ett skyddsvärt naturområde där stor hänsyn ska tas till de naturliga miljön.

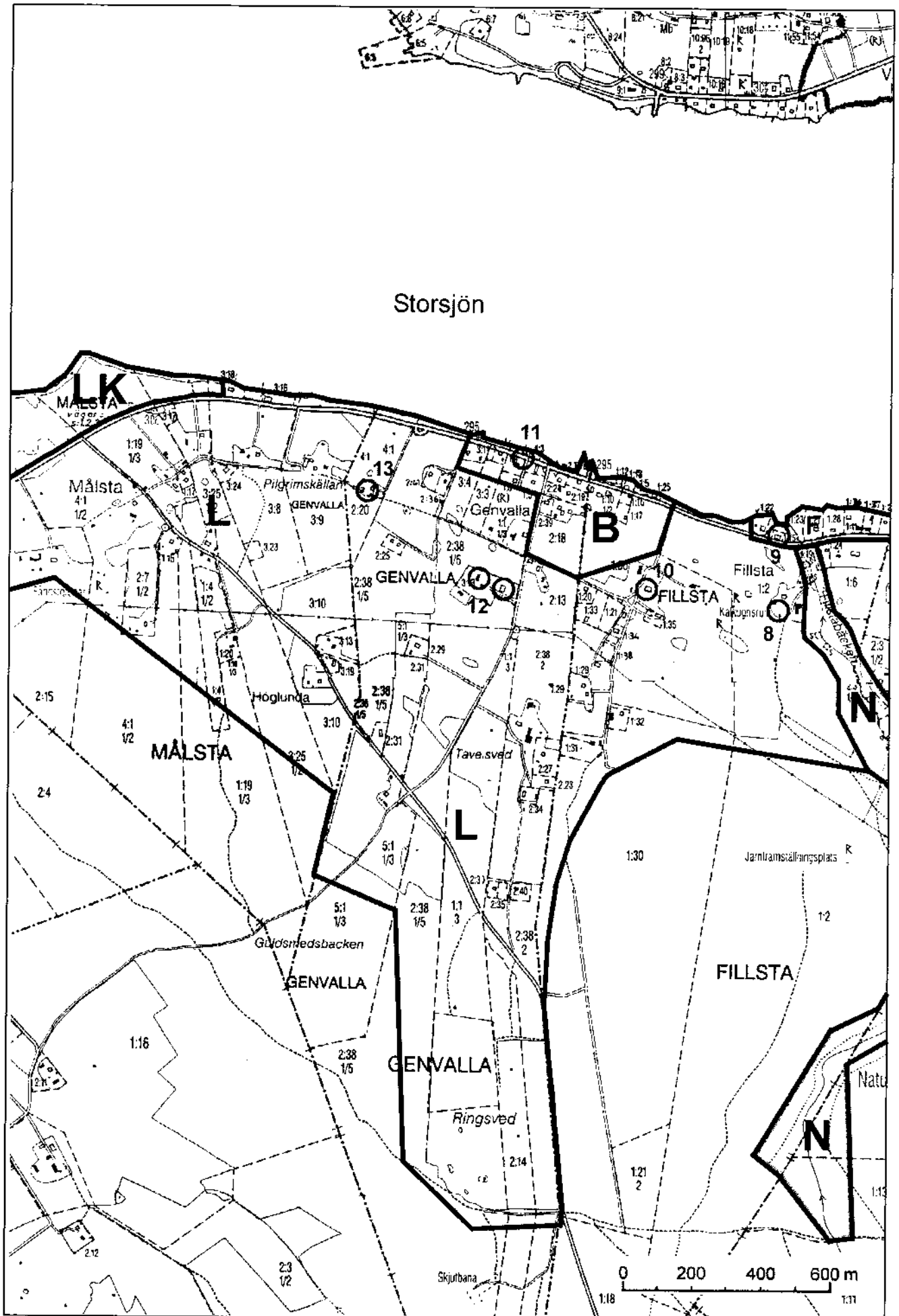
O Kulturhistoriskt värdefull byggnad

Nummer hänvisar till förteckning, sid. 25-26 i bilagan (Kulturhistoriskt underlag)

R Fornlämningar

Övrigt

Idéer finns om en gemensam småbåtshamn vid det tidigare färjeläget, sommarcafé m. m.

Åkeräng samt delar av Målsta och Digernäs

Planeringsmål:

Huvudsakligen långsiktigt bestående jordbruk.

Åkeräng och Digernäs utgör kulturhistoriskt värdefulla miljöer.

Förslag till markanvändning. Se även Rekommendationer, sid. 13-17.

L JORDBRUK

Aktiv jordbruksbygd med vacker och känslig landskapsbild. Stora sammanhängande åkerarealer.

Lb JORDBRUK OCH KOMPLETTERINGSBEBYGGELSE

Ett område föreslås som tänkbart för kompletteringsbebyggelse i Digernäs, ovanför och i anslutning till väg 592. I detta område med omväxlande skog och öppen mark finns redan ett betydande inslag av bostäder.

K KULTURHISTORISKT VÄRDEFULLA MILJÖER

I området finns två miljöer som av läns museet bedömts vara särskilt värdefulla. I bägge är jordbruket den dominerande markanvändningen;

- Åkerängs by är högt belägen med storslagen utsikt och har en mycket vacker landskapsbild samt flera mycket välbevarade gårdar och enskilda byggnader av stort intresse.
- Det öppna landskapet i Digernäs, mellan landsvägen och Storsjön, med sin känsliga landskapsbild och stora, mycket välbevarade och intressanta gårdar. Här öppnar sig en vid utsikt mot Storsjöbygden och fjällen.

O Kulturhistoriskt värdefull byggnad

Nummer hänvisar till förteckning, sid. 25-26 i bilagan (Kulturhistoriskt underlag)

R Fornlämningar

Digernäs - Fannbyn

Planeringsmål:

Långsiktigt bestående jordbruk i större delen av området.

Detaljplan för ny bebyggelse tänkbar vid Fannbyviken.

Förslag till markanvändning: Se även Rekommendationer, sid. 13-17.

L JORDBRUK

Aktiv jordbruksbygd med vacker och känslig landskapsbild. Stora sammanhängande åkerarealer.

Lb JORDBRUK OCH KOMPLETTERINGSBEBYGGELSE

Kompletteringsbebyggelse tänkbar i övre Hegled, i anslutning till vägen mot Svedje, där det finns några bostadstomter.

B TÄNKBART OMRÅDE FÖR BOSTÄDER, SERVICE OCH ARBETSPLATSER

Vid Fannbyviken finns en lite tätare bostadsbebyggelse, ansluten till kommunalt vatten och avlopp. Kapacitet finns för ytterligare anslutning. Ny bebyggelse kan vara lämplig på f. d. "sågplanen" samt som komplettering av bebyggelsen öster om landsvägen. Ny bebyggelse bör regleras genom detaljplan alternativt planutredning. Önskemålet om en allmänt tillgänglig bad- och båtplats bör tillgodoses i planläggningen av f. d. sågområdet. Ny bebyggelse skall anpassas till den omgivande bebyggelsens skala och utseende.

F STRANDOMRÅDE MED BEBYGGELSE

Bebyggelsen vid Långören är till övervägande delen fritidshus. Ingen ny bebyggelse eller större om- och tillbyggnad av befintliga fritidshus bör medges.

K KULTURHISTORISKT VÄRDEFULL MILJÖ

Det öppna jordbruksbygden i Digernäs - Fannbyn, mellan landsvägen och Storsjön är en känslig landskapsbild. Här finns flera stora, mycket välbevarade gårdar med intressanta byggnader. Vidsträckt utsikt mot Storsjöbygden och fjällen.

N VÄRDEFULL NATUR

Hegledbäcken och Svartbäcken med omgivningar är skyddsvärda naturmiljöer, bl.a. som lek- bäckar för harr. Hegledbäcken rinner upp i det likaledes skyddsvärda och för friluftslivet intressanta myrlandskapet vid Dännerhakahulten.

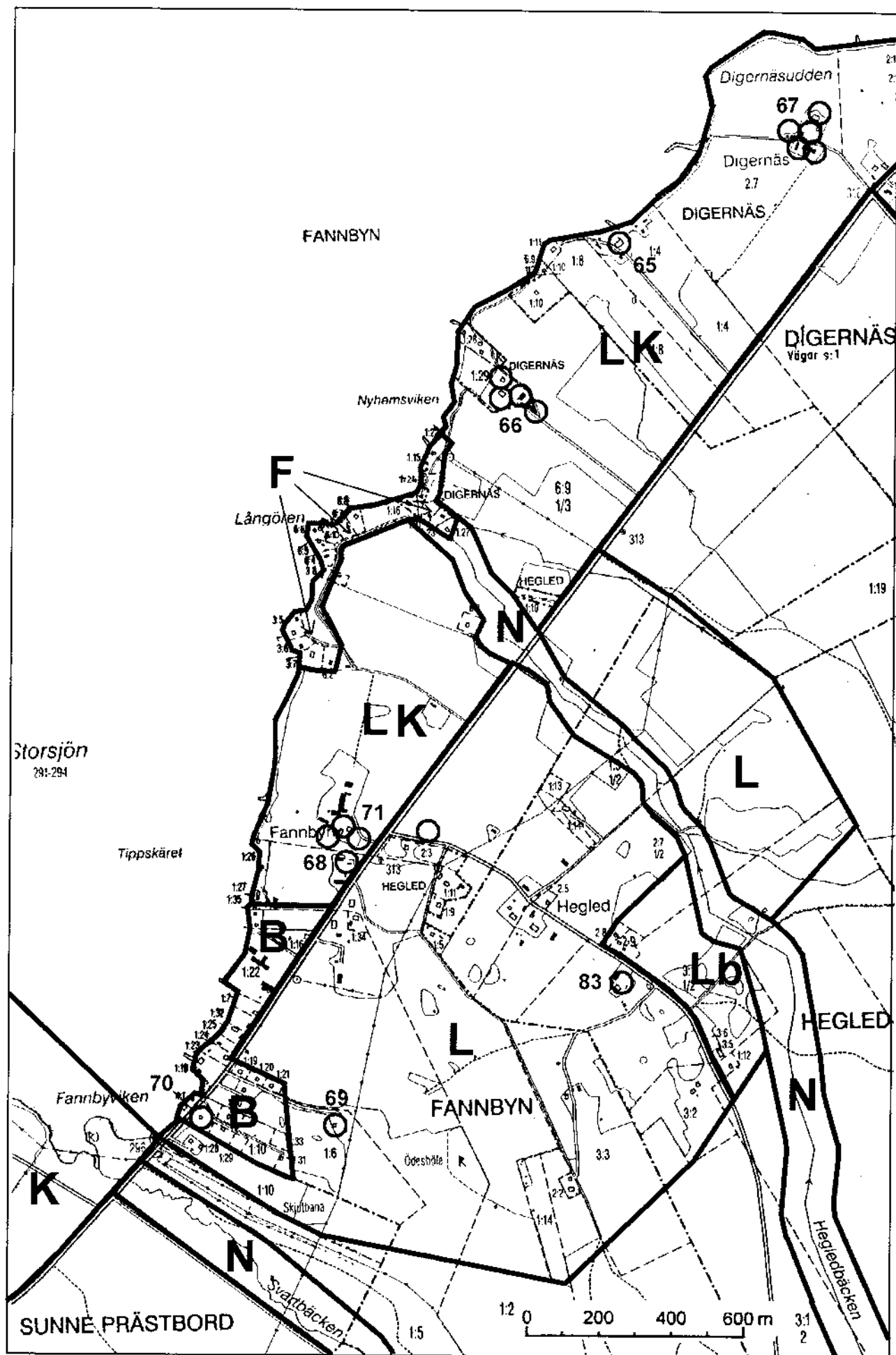
Trafik

Behov finns av en gång- och cykelbana längs östra sidan av väg 592, i första hand från Svedjevägskalet till Orrviken.

O Kulturhistoriskt värdefull byggnad

Nummer hänvisar till förteckning, sid. 25-26 i bilagan (Kulturhistoriskt underlag)

R Fornlämningar

Svedje

Planeringsmål:

Huvudsakligen långsiktigt bestående jordbruk. Begränsad kompletteringsbebyggelse i anslutning till befintliga gårdar

Förslag till markanvändning, se även Rekommendationer, sid. 13-17.

L JORDBRUK

Aktiv jordbruksbygd med vacker och känslig landskapsbild.

N VÄRDEFULLA NATUROMRÅDEN

Svedjesjön är en grund blekesjö med rikt fågelliv, bl.a. en viktig rastplats för vadare. Botaniska värden i sjöns omgivning. Föreskrifter finns till skydd för fågellivet och området är naturreservat enligt miljöbalken.

De bägge skyddsvärda vattendragen *Svarthäcken* och *Hegledbäcken* rinner upp nära Svedje.

Molägden är en artrik hagmark. Fortsatt hävd.

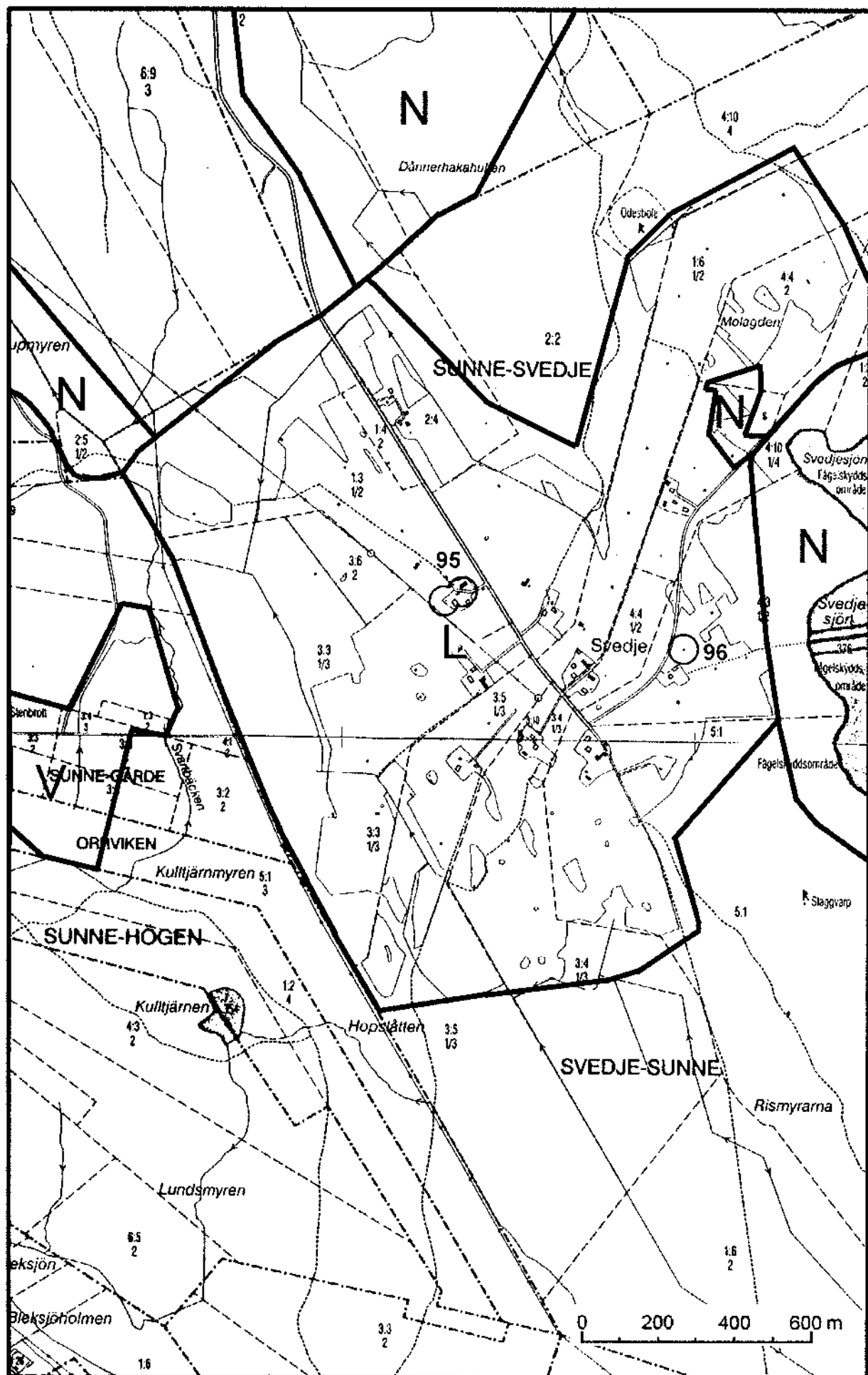
V TÄKTVERKSAMHET

Två tillstånd för bergtäkter finns väster om Svedje.

O Kulturhistoriskt värdefull byggnad

Nummer hänvisar till förteckning, sid. 25-26 i bilagan (Kulturhistoriskt underlag)

R Fornlämningar

Sunne kyrka - Orrviken

Planeringsmål:

Området kring Sunne kyrka bevaras som kulturhistoriskt värdefull miljö och utvecklas för turism och friluftsliv.

Orrvikens roll som serviceort med skola, affär m m stärks. Detaljplanen för samhället ska vid behov utökas med ytterligare tomtmark för bostäder och arbetsplatser.

I övrigt långsiktigt bestående jordbruk i större delen av området.

Förslag till markanvändning: Se även Rekommendationer, sid. 13-17.

L JORDBRUK

Aktiv jordbruksbygd med vacker och känslig landskapsbild. Orrviken omges av stora sammanhängande åkerarealer med flera större brukningscentra.

DP Nuvarande detaljplanlagt område, Orrvikens tätort.

Lb JORDBRUK OCH KOMPLETTERINGSBEBYGGELSE

Fortsatt kompletteringsbebyggelse med enstaka hus tänkbart i Nysved - Räcksjön.

K KULTURHISTORISKT VÄRDEFULL MILJÖ

Sunne kyrkoområde med kyrkoruin och kastalen med omgivning är en av områdets mest intressanta miljöer, med många bevarandevärda byggnader, lagskyddade fornlämningar och spår av äldre vägsträckningar.

I miljön ingår också *Gäddvägen, Skansholmen och Andersö skans*. Området har stort värde för naturvården, bland annat fågellivet och är även ett omtyckt utflyktsområde och en stor tillgång turistiskt. Inga större förändringar bör ske i området. Stor hänsyn ska tas till miljön vid skogsbruksåtgärder. Området är sammantaget så skyddsvärt att ett förordnande enligt miljöbalken bör övervägas. Ett alternativ är att utöka det befintliga naturreservatet till att omfatta även Sunne kyrkoområde med omgivande skogsmark. Alternativt kan den nya skyddsformen kulturreservat övervägas.

N VÄRDEFULL NATUR

Klockarbacken och Torptjärnen är skyddsvärda artrika hagmarker. Fortsatt hävd.

R FRITIDSANLÄGGNINGAR

Skogsområdet med elljusspår som utgår från skolan.

Badplatsen har nyligen rustats upp.

T TEKNISKAANLÄGGNINGAR

Kommunen har avloppsreningsdammar samt vattenverk, med Storsjön som vattentäkt.

RENNÄRINGENS INTRESSEN

Flyttled för renar går över åkermarken söder om Orrviken.

Trafik

Behov finns av en gång- och cykelbana längs östra sidan av väg 592, i första hand från Svedjevägsålet till Orrviken.

O Kulturhistoriskt värdefull byggnad

Nummer hänvisar till förteckning, sid. 25-26 i bilagan (Kulturhistoriskt underlag)

R Fornlämningar

B TÄNKBARA OMRÅDEN FÖR BOSTÄDER, SERVICE OCH ARBETSPLATSER

Idag finns ingen uttalad efterfrågan på tomtmark i Orrviken. För att tillgodose ett framtida behov bör dock översiktsplanen visa hur samhället kan utökas på sikt. Orrvikens tätort är i stort sett omgivet av åkermark och den närliggande skogsmark som finns är viktig att bevara för motion och friluftsliv. Om bebyggelsen ska utökas måste därför detta ske på åkermark. Detaljplan krävs.

- Service och näringsliv:

B1 Industrihusets tomt och omgivande område är Orrvikens ansikte utåt, med sitt läge vid infarten till samhället. Området utvecklas på sikt med centrumverksamheter och arbetsplatser.

- Bostadsbebyggelse och även arbetsplatser i begränsad omfattning :

B2 "Högen". Åkermark söder om skolan.

B3 "Hallgården". Åkermark mellan samhället och föreningshuset.

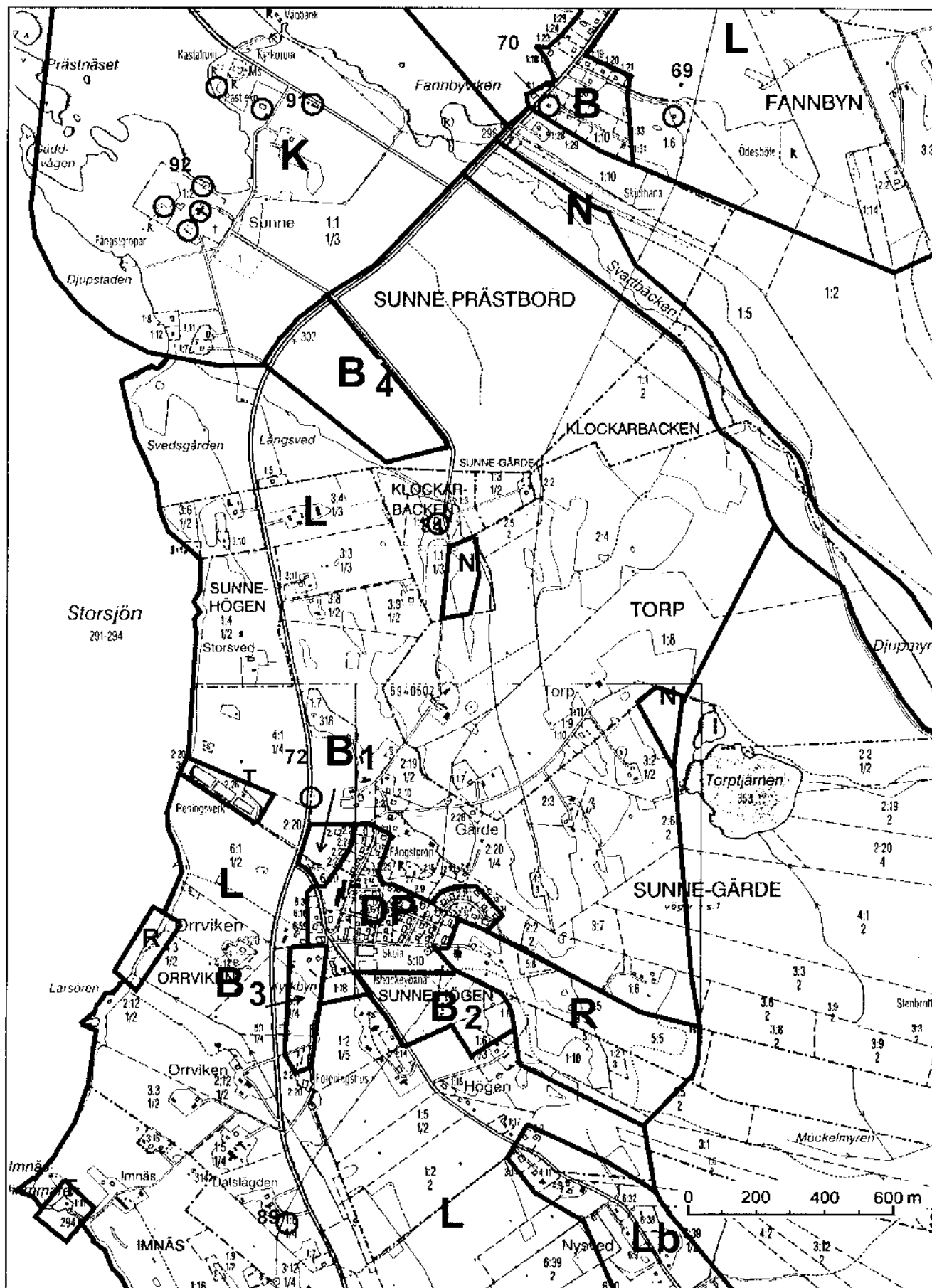
B4 Skogsområdet mitt emot infarten till Sunne kyrka, längs vägen mot Klockarbacken. Kan utgör reservområde för mer utpräglade industriverksamheter.

Orrviken. Alternativa områden för utökning av samhället. (flygfoto Harry Westermark)

Utsikten från Orrviken

Önsved - Räcksjön

Planeringsmål:

Långsiktigt bestående jordbruk i större delen av området.

Förslag till markanvändning: Se även Rekommendationer, sid. 13-17.

L JORDBRUK

Aktiv jordbruksbygd med vacker och känslig landskapsbild. Stora sammanhängande åkerarealer.

Lb JORDBRUK OCH KOMPLETTERINGSBEBYGGELSE

Fortsatt kompletteringsbebyggelse med bostäder tänkbar i Bondsved - Önsved samt i Räcksjön.

F STRANDOMRÅDE MED BEBYGGELSE

Fritidshusen nedanför Gullhögarna behålls för fritidsbruk och får inte omvandlas till året-runtboende.

Fny TILLKOMMANDE FRITIDSBEBYGGELSE

Skogsområdet norr och söder om F-området kan vara lämpligt för fritidsbebyggelse, med enstaka hus eller i grupper. För en mer omfattande bebyggelse krävs detaljplan.

N VÄRDEFULL NATUR

Önsvedbäcken är en av harrens lekbäckar och skyddas från ingrepp.

Bäcken rinner upp i Bleksjön - Kyrkmyren som är ett rikkärr med ett flertal orkidéarter

Täktverksamhet eller dikning får inte ske. Skogsvårdsstyrelsen skall se till att samråd sker med kommunen före eventuella skogsbruksåtgärder.

En liten artrik ängsmark finns i Gullhögarna. Fortsatt hävd.

R FRITIDSANLÄGGNING

Fotbollsplan och idrottsplats.

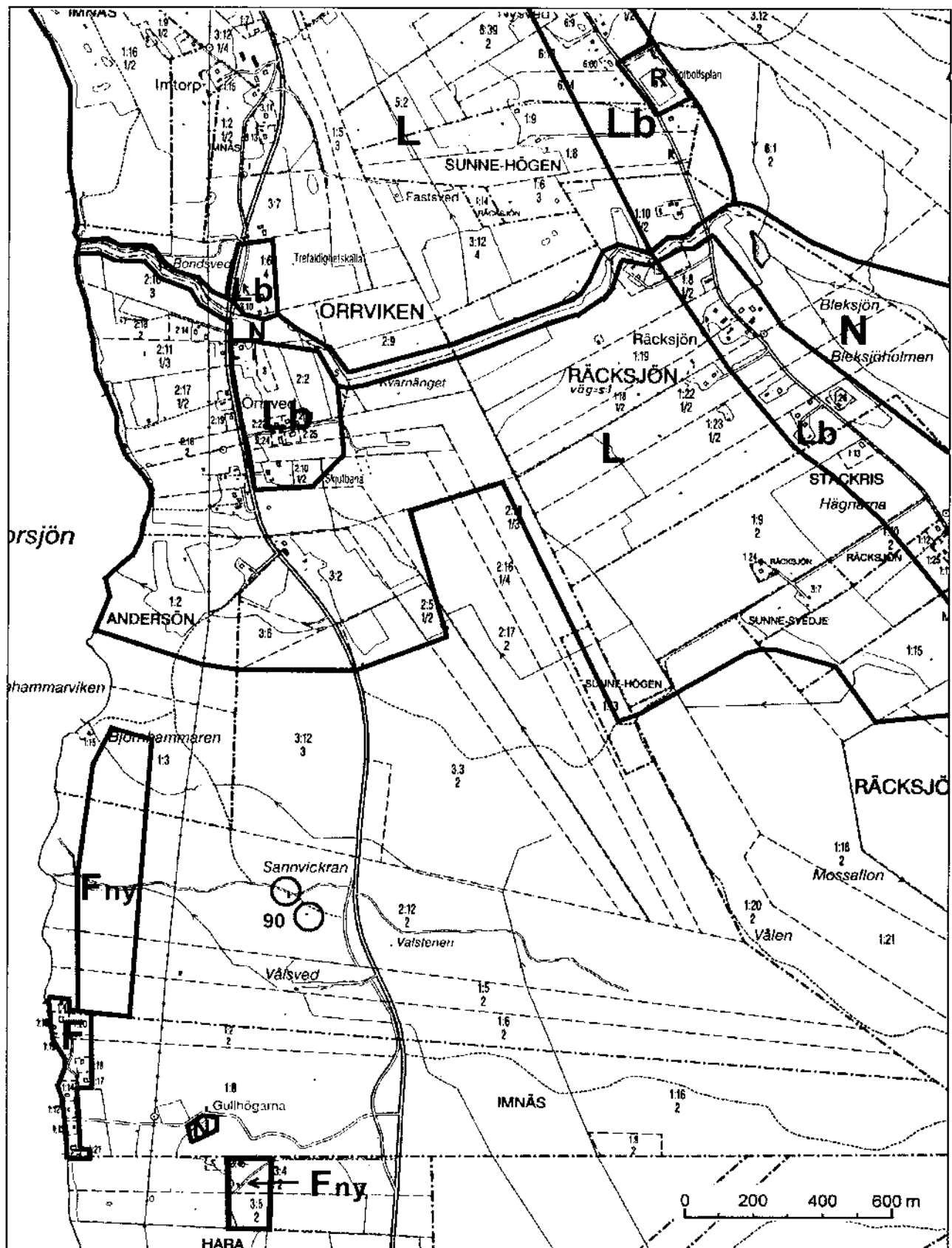
RENNÄRINGSINTRESSEN

Flyttled för renar går över åkermarken väster om Räcksjön. Mossaflon utgör riks intresseområde för rennäringen.

O Kulturhistoriskt värdefull byggnad

Nummer hänvisar till förteckning, sid. 25-26 i bilagan (Kulturhistoriskt underlag)

R Fornlämningar

Stackris

Planeringsmål:

Huvudsakligen långsiktigt bestående jordbruk. Begränsad kompletteringsbebyggelse i anslutning till befintliga gårdar.

Förslag till markanvändning, se även Rekommendationer, sid. 13-17.

L JORDBRUK

Aktiv jordbruksbygd med vacker och känslig landskapsbild.

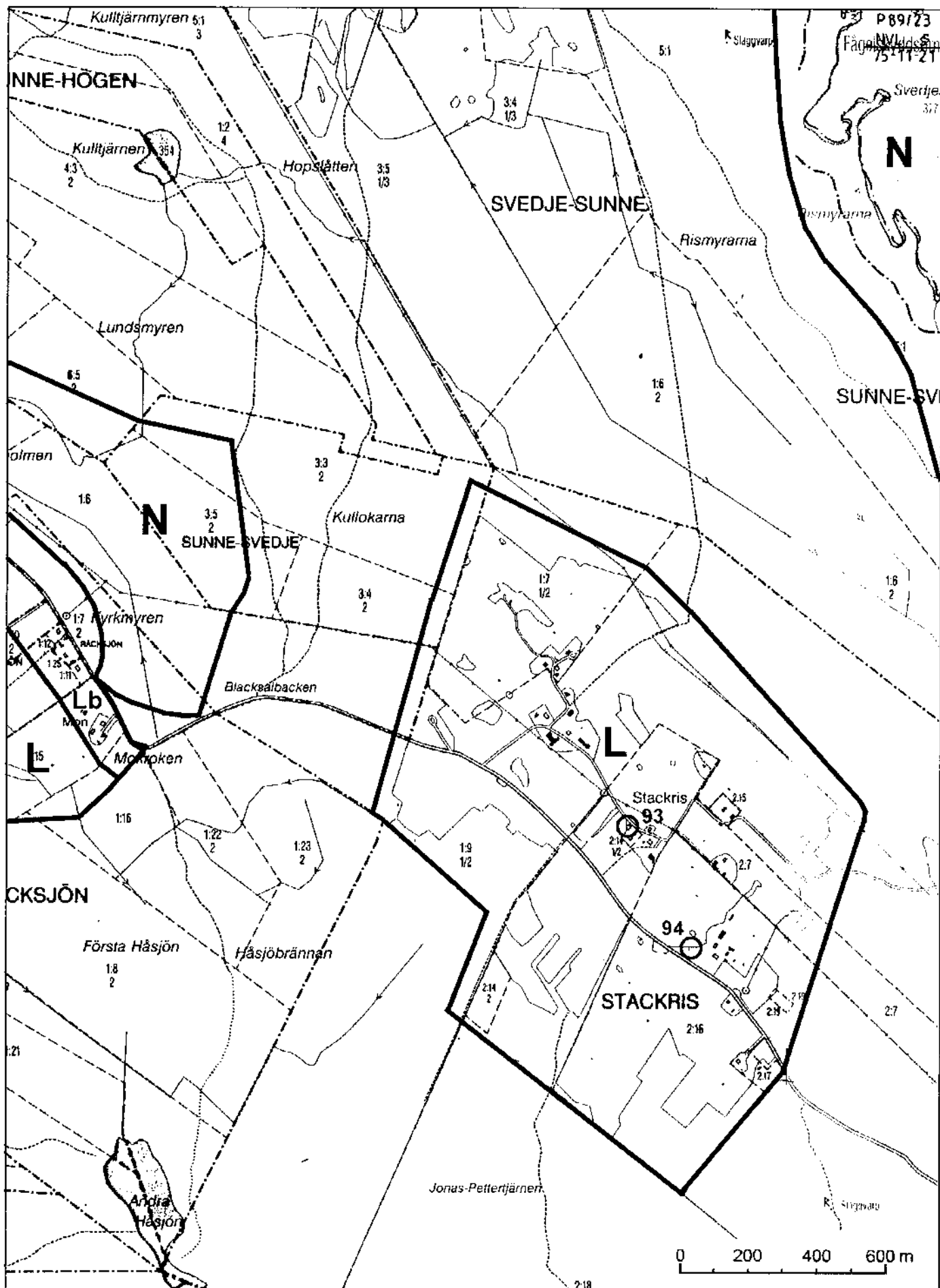
N VÄRDEFULLA NATUROMRÅDEN

Kyrkmyren, väster om Stackris, ingår i Räcksjöns rikkärrområde som hyser ett flertal arter orkidéer.

O Kulturhistoriskt värdefull byggnad

Nummer hänvisar till förteckning, sid. 25-26 i bilagan (Kulturhistoriskt underlag)

R Fornlämningar

Hara - Bodlägden

Planeringsmål:

Huvudsakligen långsiktigt bestående jordbruk..

Hara är en stor by med lanthandel. Fortsatt bosättning eftersträvas.

Förslag till markanvändning, se även Rekommendationer, sid. 13-17.

L JORDBRUK

Aktiv jordbruksbygd med vacker och känslig landskapsbild.

Lb JORDBRUK OCH KOMPLETTERINGSBEBYGGELSE

Fortsatt kompletteringsbebyggelse tänkbar främst öster om väg 592, som enstaka hus eller som mindre grupper. Anslutning till någon av de tre vattenföreningarna. En förutsättning för ny bebyggelse är att vattenledningsnätets kapacitet är tillräcklig.

Av byalaget föreslagna tomtplatser, varav några redan avstyckade, är markerade.

B TÄNKBART OMRÅDE FÖR NY BOSTADSBEBYGGELSE

Ett område för mer koncentrerad bostadsbebyggelse reserveras vid f.d. skolan.

Detaljplan alternativt planutredning krävs.

F STRANDOMRÅDE MED BEBYGGELSE

Fny TILLKOMMANDE FRITIDSBEBYGGELSE

Skogsområden där utökad fritidsbebyggelse, enstaka hus eller i grupper är tänkbar.

N VÄRDEFULLA NATUROMRÅDEN

Haraån är en av harrens lekbäckar.

I *Bodlägden* finns en hagmark med värdefull flora. Fortsatt hävd.

NK *Blomtorpet* är en naturlig, artrik hagmark där fortsatt hävd är angelägen. Även kulturhistoriskt värdefull miljö med mycket gamla och intressanta byggnader.

T TEKNISKA ANLÄGGNINGAR

Vattenföreningarna har vattenintag med pumpar och filter vid Storsjön.

R FRITIDSANLÄGGNINGAR

Ångbåtsbryggan och sommarservering och badplats.

Badplats i *Horsmässviken*.

Allaktivitetshuset med ishockeyrink m m samt elljusspår i skogsområdet ovanför. Rennäringen har intressen i området.

Trafik

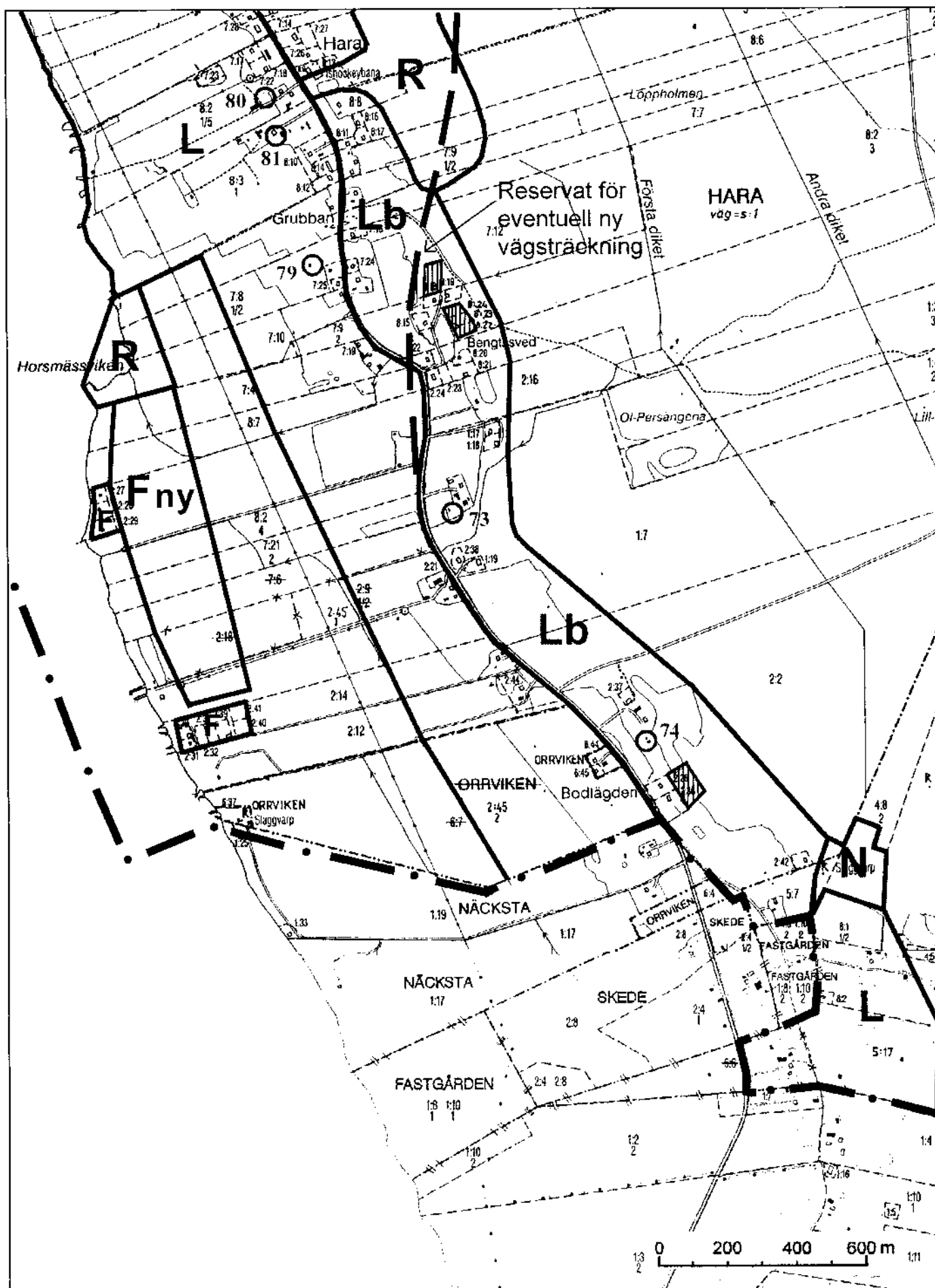
Byn har en utsträckt form längs väg 592. Gång- och cykeltrafiken är omfattande och särskild gång- och cykelbana är önskvärd.

Det finns sedan tidigare ett reservat för ny vägsträckning öster om byn. En förbifart kan aktualiseras ifall nuvarande sträckning inte uppfyller tillräckliga krav på trafiksäkerhet.

O Kulturhistoriskt värdefull byggnad

Nummer hänvisar till förteckning, sid. 25-26 i bilagan (Kulturhistoriskt underlag)

R Fornlämningar

Måläng

Planeringsmål:

Huvudsakligen långsiktigt bestående jordbruk.

Förslag till markanvändning, se även Rekommendationer, sid. 13-17.

L JORDBRUK

Aktiv jordbruksbygd med vacker och känslig landskapsbild.

Lb JORDBRUK OCH KOMPLETTERINGSBEBYGGELSE

Under snare tid har det byggts ett tiotal hus i byn . Tillkommande bostadsbebyggelse före slås i första hand lokaliseras till de delar av byn som betecknas Lb.

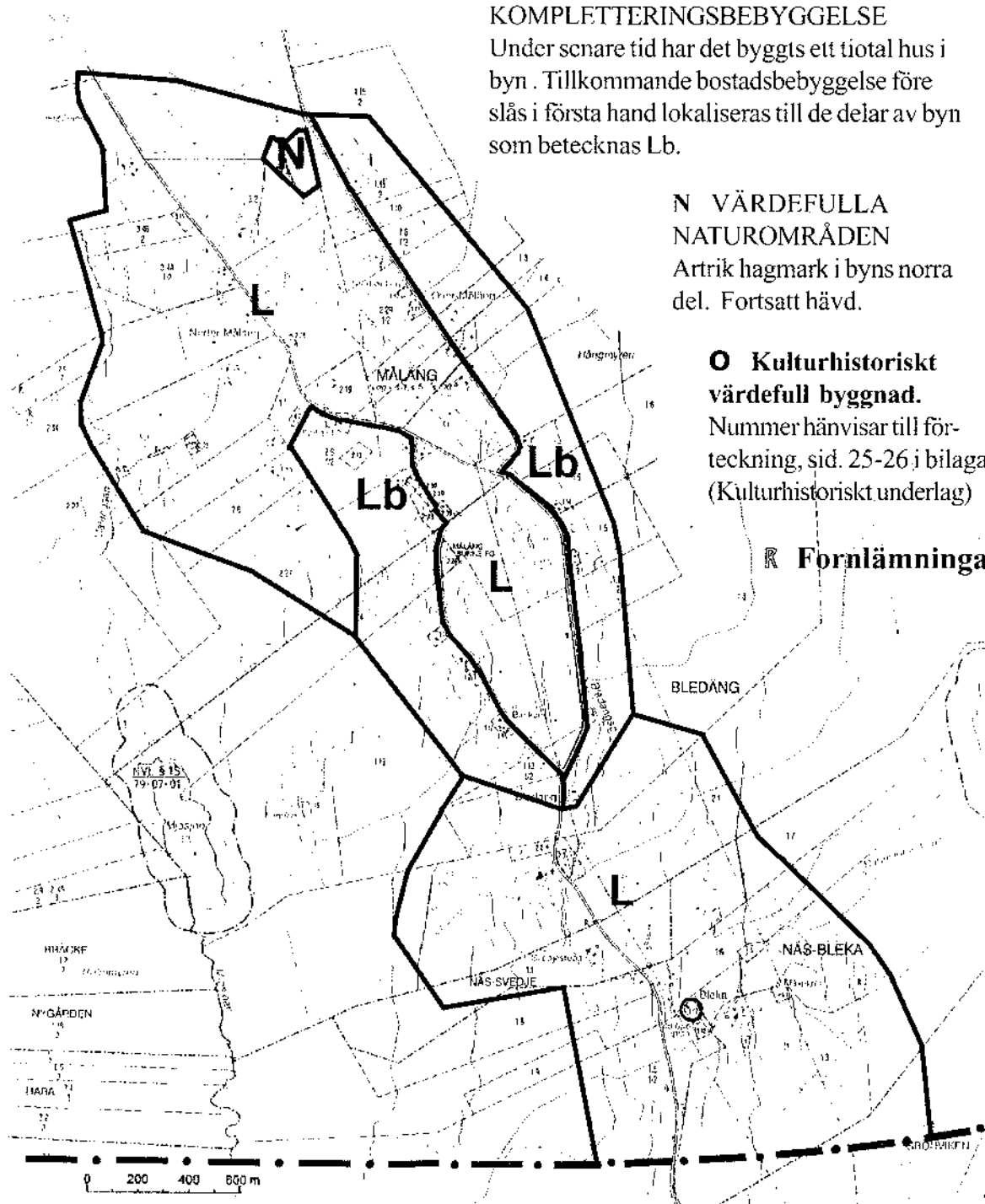
N VÄRDEFULLA NATUROMRÅDEN

Artrik hagmark i byns norra del. Fortsatt hävd.

O Kulturhistoriskt värdefull byggnad.

Nummer hänvisar till förteckning, sid. 25-26 i bilagan (Kulturhistoriskt underlag)

R Fornlämningar

Kalmar - Gilleråsen

Planeringsmål:

Kalmar och Gilleråsen ligger högt med en vidsträckt utsikt. Här finns redan ett antal fritidshus och området har i tidigare planering pekats ut som lämpligt för tillkommande fritidsbebyggelse. En begränsad utbyggnad med fritidshus, enstaka eller i mindre grupper är tänkbar. Hänsyn ska tas till jordbruk och landskapsbild.

Förslag till markanvändning, se även Rekommendationer, sid. 13-17.

Lb JORDBRUK OCH KOMPLETTERINGSBEBYGGELSE

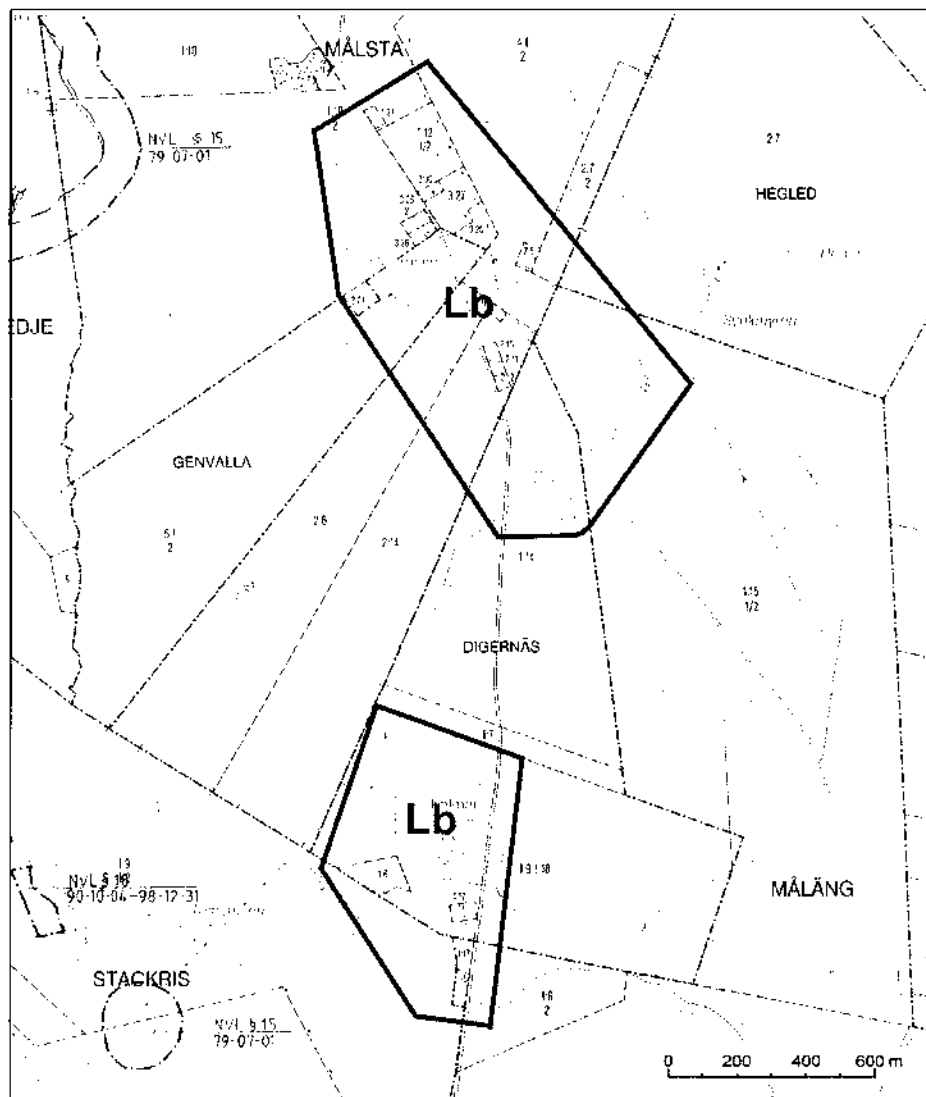
Fortsatt varsam komplettering med enstaka fritidshus i anslutning till den öppna marken.

N VÄRDEFULLA NATUROMRÅDEN

Artrik ängsmark i norra delen av Gilleråsen. Fortsatt hävd.

Öster om Kalmar-Gilleråsen utbreder sig ett större skyddsvärt område som omfattar myrar och skogsmark kring Svartsjöarna. Skyddsåtgärder m.m. beskrivs i Östersunds naturvårdsplan.

Naturreservat har nyligen bildats för *Rotmyren* norr om Gilleråsen, ett myr- och sump-skogsområde med rik flora.

Löfsåsen och Gärdesvallen

Planeringsmål:

Långsiktigt bestående jordbruk. Kompletteringsbebyggelse tänkbar i anslutning till befintliga gårdsbildningar.

Fornminnesområdet och *Gärdesvallens fäbodar* bevaras som kulturhistoriskt värdefulla miljöer.

Förslag till markanvändning, se även Rekommendationer, sid. 13-17.

L JORDBRUK

Aktiv jordbruksbygd med vacker och känslig landskapsbild.

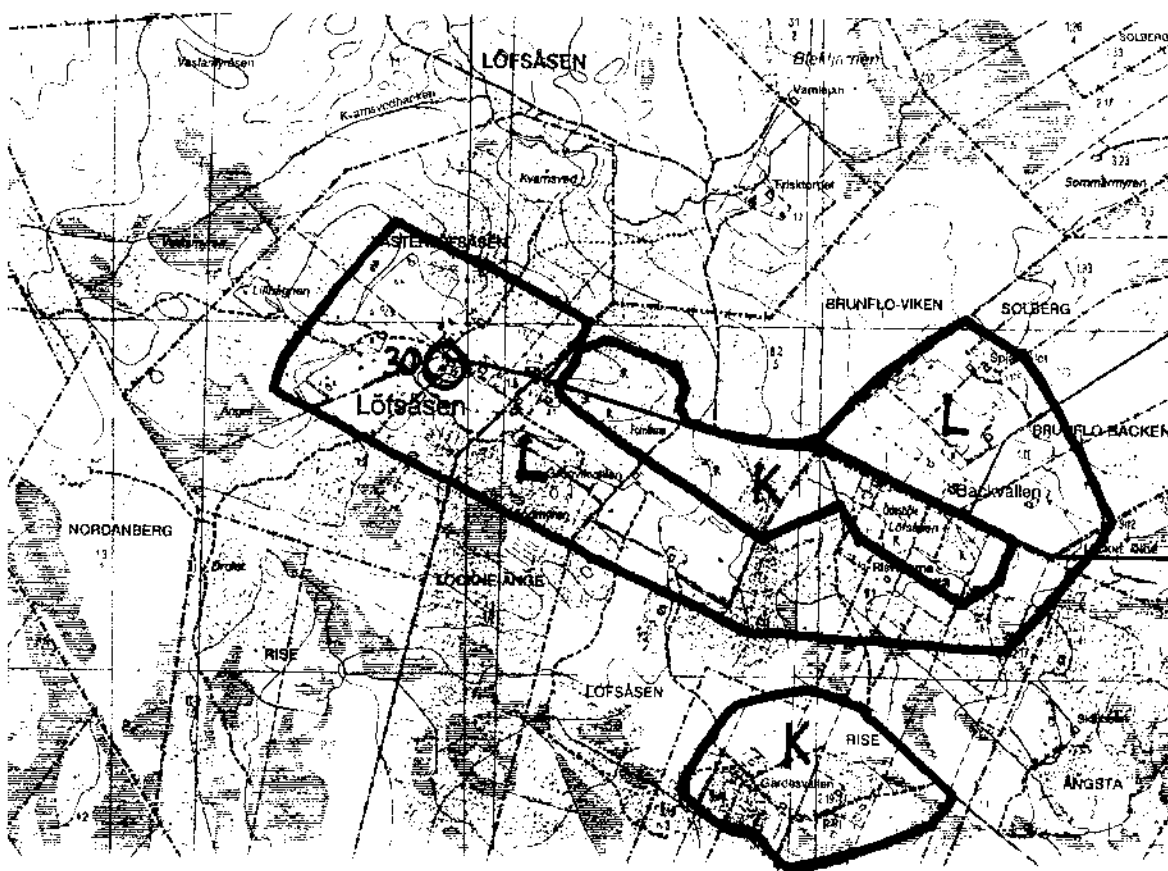
K KULTURHISTORISKT VÄRDEFULL MILJÖ

I forminnesområdet ingår *Löfsåskyrkan*, lämning av ett bostadshus från medeltiden samt många spår efter tidig odlingsverksamhet.

O Kulturhistoriskt värdefull byggnad

Nummer hänvisar till förteckning, sid. 25-26 i bilagan (Kulturhistoriskt underlag)

R Fornlämningar

6. KONSEKVENSER

Översiktsplanens inriktning är att området ska behålla sin landsbygdskaraktär och att jord, skog och andra naturtillgångar ska fortsätta att förvaltas på ett långsiktigt hållbart sätt. Planen innebär inga större förändringar av den nuvarande markanvändningen.

De aktiva jordbruksföretagen har blivit allt färre samtidigt som alltmer bostadsbebyggelse successivt tillkommit i odlingslandskapet. Hittills verkar denna blandning fungera bra utan några allvarligare konflikter mellan jordbruk och boende. I allmänhet har den nya bebyggelsen också placerats väl i landskapet och inte påverkat helhetsintrycket av landsbygd på ett märkbart sätt. En viktig avsikt med förslaget är att fortsätta den utvecklingen, genom att i stora drag ange var och hur bebyggelse kan tillkomma.

En begränsande faktor är vatten- och avloppsförsörjningen. I större delen av området finns idag inga alternativ till individuella anläggningar. Risken finns att avloppsvatten tränger ner i grundvattnet och att vattentäkt förorenas, särskilt där bebyggelsen är tät. Konsekvenser av nya anläggningar måste därför undersökas noga innan de utförs så att miljön och människors hälsa inte äventyras. I vissa områden förutsätts gemensamma lösningar skapas för att bebyggelsen ska kunna utökas. Detaljplanen ska i dessa fall omfatta en miljökonsekvensbeskrivning.

Trafikförhållandena är en annan begränsning. Befintligt vägnät är inte lämpat för en kraftigt ökad trafik. En bebyggelse i den omfattning som beskrivs i översiktsplanen medför endast en marginell ytterligare belastning på vägnätet. Ett tillskott av 150 bostäder innebär t ex att trafiken kan förmodas öka med ca 10 % vid Vallsundsbrons fäste.

Etablering av företag alstrar också mer trafik men detta kan delvis uppvägas av färre och kortare arbetsresor. Som beredskap för framtida större trafikökningar redovisas principiellt möjligheten att i framtiden dra en avlastande förbifart mellan Orrviken och Vallsundsbron.

Möjligheterna att behålla och utveckla servicen i området stärks självfallet av ökad inflyttning och fler arbetsplatser. De tre byskolorna har sammantaget en god kapacitet att ta emot fler elever. Inflyttning av barnfamiljer är positiv för skolornas utveckling.

De lokala livsmedelsbutikerna har stor betydelse, inte minst för dem som saknar bil. Utökat kundunderlag, köptrohet och handelns utveckling i Östersundsområdet som helhet påverkar landsbygdsbutikernas omsättning och lönsamhet. Möjligheterna till driftsstöd har också stor betydelse.

De kulturhistoriska värdena har lyfts fram i översiktsplanen. Underlaget från Länsmuséet, bilaga, beskriver områdets historiska utveckling och särskilt välbevarade miljöer och byggnader. Intresset för hembygden är stort och i flera byar dokumenterar invånarna byns historia. Ökad kunskap och förståelse om kulturvärdena stimulerar till ett aktivt bevarande och omsorg om byggnader och landskap.

7. RISKFAKTORER

Den mest påtagliga risken för skador på människor inom planområdet härrör från trafiken. Trafiksäkerheten ska successivt förbättras, bl. a. genom utbyggnad av separata gång- och cykelbanor. I övrigt finns inga större riskobjekt och sammantaget har planområdet en låg risknivå. **Nedan kommenteras det som ska beaktas i vidare planläggning och bygglovprövning.**

Översvämning

Storsjöns dämningssgräns är drygt 293 meter över havet. Under extrema flöden i Indalsälven kan denna nivå överstigas, senast försommaren 1995 då vattenytan nådde drygt 294 m.ö.h. Detta betecknades som ett s. k 100-årsflöde. Dammarna i vattensystemet är dimensionerade för ännu högre och mycket extrema flöden. I ytterlighetsfallet skulle ett dammbrott i t ex Håckren kunna höja Storsjöns nivå med ytterligare ca en meter.

Inom planområdet finns ca 110 st. bebyggda strandtomter, de flesta med fritidshus. Av dessa ligger ett 50-tal byggnader på nivån 295 m.ö.h eller lägre. Översiktsplanen innebär att fastighetsbildning för nya tomter inom strandskyddsområden ska undvikas. Bygglov för nybyggnader eller om- och tillbyggnad för året-runtboende på lågt belägna tomter prövas med hänsyn till risken för översvämning.

Skred

Jordras i nämnvärd omfattning är sällsynt i området kring Storsjön och det är inte känt om sådana alls förekommit inom planområdet. Den vanligaste jordarten är finkornig morän i fasta lager, vilket inte betraktas som särskilt skredbenäget. Bedömning av skredrisk ingår normalt i geotekniska undersökningar för ny bebyggelse. Risken för erosionspåverkan p.g.a. regleringen ska beaktas.

Transporter av farligt gods

Transporterna av farligt gods är överhuvudtaget relativt obetydliga i Östersundsområdet och än mindre i planområdet. Rekommenderade transportvägar är sedan länge riksväg 45 och E14. Tillkomsten av Vallsundsbron ger inte anledning att ändra rekommendationen. De enda farliga godstransporterna som sker idag inom planområdet är tankbilar med bensin och diesel till Hara livs, längs väg 592.

Räddningstjänst

Räddningstjänstens mål är att minska antalet bränder och att begränsa konsekvenserna vid bränder eller andra olyckor för människor, egendom och miljön. Insattiden är den längsta tid det bör ta från larmet till dess det egentliga räddningsarbetet påbörjas. Den beräknas med utgångspunkt från Östersunds brandstation och indelas i tre nivåer. Insattid mindre än 10 minuter gäller för området närmast brofästet. I huvuddelen av planområdet ligger inom insattiden 20 minuter. I Önsved - Hara är insattiden 20-30 minuter vilket begränsar bebyggelsens höjd och täthet. Insattiden 20-30 minuter motsvarar en bebyggelse med ”enstaka byggnader och gårdar samt mindre byar”.

Radon

Inom hela planområdet finns risk att gränsvärden för radon i inomhusluft överskrids. Högriskområden är bygden kring Orrviken, Namn och Solberg-Sörviken. Kommunen gör mätningar i befintlig bebyggelse för att klarlägga behovet av åtgärder. Vid nybyggnad eller större om- och tillbyggnad rekommenderas generellt särskilda radonmätningar som underlag för valet av konstruktion; inget särskilt skydd, radonskyddad eller radonsäker.

9. UTLÅTANDE

kulturbygden kan bevaras i takt med en anpassad komplettering med vär tids byggande. Planen tar på ett balanserat sätt hänsyn till bland annat jordbruksnäringens intressen. Förtjänsfullt redovisat och den lokala förankringen hos befolkningen är positiv.

2. Länsmusset: Ur antikvarisk synpunkt finns inget att erinra.

3. Försvarsmakten, I21/Fo 23: Inget att erinra.

4. Polismyndigheten: Efter öppnandet av Vällsundsbron upplever många boende efter vägarna 592 och 604 att trafikvolymerna och även hastigheterna har ökat. Nuvärande väg saknar vägen och det finns inga GC-banor fränsett sträckan Fällsta-Knytt. För att öka tryggheten för oskyddade trafikanter bör separat gång- och cykelbanor anläggas. Trafikpolisens möjligheter att övervaka trafiken i området är ytterst begränsade. I första hand övervakas vägar med höga olyckstal vilket är delar av E14 och rv 45/87.

Kommunala förvaltningar/ nämnder och bolag

5. Jämkraft: Ingen erinran.

6. Gatu- och trafiknämnden: I hela området finns kravönskemål om förbättrad kollektivtrafik. Befintlig kollektivtrafik klarar de mest påfallande behoven för skol- och arbetspendling och viss dagservice. Från i princip samtliga hyvelag och många privatpersoner i området har framförts önskemål om ökad kollektivtrafik, framförallt anseende kvällen, nätter och helger. I exempelvis områdena Bällsta Rasten och Ljåvåsen finns ingen linjetrafik över huvudtaget. Vid en ytterligare exploatering och komplettering av bebyggelsen i planområdet torde en satsning på kollektivtrafik vara oundgängligen nödvändig och kunna att försäkra kostnader för detta.

Kommentar: Ökad kollektivtrafik är önskvärd ur många aspekter, först naturligtvis från servicesynpunkt. Biltrafiken i området har ökat till följd av Vällsundsbron. Detta beror inte i första hand på att bron öppnat möjligheter för genomfart från Rv45/Sannundsbron, utan en stor del av ökningen består i ökat resande mellan planområdet och Frösön-Östersund. Bättre bussförbindelser kan bidra till att biltrafiken inom området begränsas, vilket är positivt sett till säkerhet, stöningar och resurshushållning. En fortsatt utbyggnad av bostäder och arbetsplatser i området kommer säkert att ytterligare öka kraven på goda kommunikationer och samtidigt ge större underlag för sådana.

Organisationer, föreningar och företag

7. Hyresgäsföreningen: Ingen erinran

8. Hegled-Fannhys byalag: Byalaget stöder de förslag till förändringar som görs i planen och vill särskilt framhålla behovet av en cykelväg, i första hand från korsningen Svedjevägen till Orrviken. Förslaget om att dra väg 592 i en ny sträckning är bra utifrån

Översiktsplan för
DEL AV STORSJÖBYGGEN
Östersunds kommun

UTLÅTANDE

FÖRSLAG TILL KOMMUNFULLMÄKTIGES BESLUT

Det reviderade förslaget till översiktsplan för Del av Storsjöbygden antas.

BAKGRUND

Översiktsplanen har varit utställd under tiden 25 april – 28 juli 2000. Utställningshandlingen utgörs av utställningsutgåvan av förslag till översiktsplan för Del av Storsjöbygden, daterad mars 2000. På utställningsplatserna fanns även "Samhällsplaneriterad vägutredning för väg 592" (Vägverket februari 2000), för påseende.

Förslaget var utställt på Länsbiblioteket och i Rådhusets reception. Det fanns dessutom för på Mariagården i Fugelsta och på Orrviksbua i Orrviken. Förslaget till översiktsplan har sånts till myndigheter, organisationer, kommunala förvaltningar, föreningar, byalag och kontaktpersoner i området.

Totalt har ca 350 ex av förslaget till översiktsplan delats ut under utställningen.

Anmons om utställningen var införd i ortstidningarna den 20 april 2000.

YTTRANEN

Under utställningstiden har 23 st. skriftliga yttranden kommit in till miljö- och stadsbyggnadskontoret. Yttrandena refereras nedan i sammandrag.

Statliga och regionala myndigheter m fl.

1. Länsstyrelsen: En översiktlig planering skapar utvecklingsmöjligheter för lämpliga nybyggnader och andra förändringar i området. Det är viktigt att kompletteringar av bebyggelsen sker på ett sådant sätt såväl som olägenheter undviks. Det är positivt att

den trafiksituation som uppstått i bl.a. Fambyn, med kraftigt ökad trafik och höjda hastigheter. Byrådet anser att utredningen av en ny vägsträckning bör påskyndas och därefter prioriteras av kommunen. Byrådet vill behålla byns karaktär varför en ny väg bör dras utanför jordbrukslandskapet, öster om byn. Byrådet avisar de alternativ som vägverket presenterat.

En höjd skyddsklassning för Sunne kyrkoområde, Gäddvägen, Skansholmen och Andersön är nödvändig, men efter de omfattande avverkningar som skett på Skansholmen och Andersön de senaste åren ifrågasätter byrådet om en klassificering som naturreservat är tillräcklig. Till delar rena urskogsområden på Skansholmen och Andersön är efter dessa avverkningar på väg att omformas till parkmark, vilket byrådet ser som en oroad utveckling.

Kommentar: Frågan om ny sträckning av väg 592 behandlas vidare i samråd med bl. a. vägverket. Se sammanfattning i slutet på detta utlåtande.

Skogsavverkningar inom befintligt naturreservat på Skansholmen - Andersön föregås av samråd med länsstyrelsen. Det är inte skydd av skogen i sig som varit motivet för bildande av reservatet. Anledningen är främst områdets värde för friluftslivet. Enligt reservatsföreskrifterna ska dock skogsbruk bedrivas med varsamhet så att landskapsbilden och friluftslivets intressen inte sörs. Vidare sägs att Skansholmen ska så långt som möjligt ska lämnas orörd av skogsbruk.

Området kring Sunne kyrka rymmer många värden, av vilka kulturmiljön är den mest framträdande. Kommunen bör ta upp en diskussion med länsstyrelsen om förutsättningarna att få till stånd ett förordnade, ex vis kulturreservat enligt miljöbalken, som också omfattar den omgivande skogsmarken.

9. LRF:s kommungrupp: Byn Rödmyran saknas på kartan. Inriktningen på markanvändningen, jord och skog är bra. Vägarna är i starkt behov av upprustning främst inom de inre delarna. Vägprojekt som påbörjats bör fullföljas snarast. En avkörningsfil är önskvärd vid korsningen vid Orrviken. Den ökade trafiken ökar behovet av åtgärder för bättre trafiksäkerhet efter Marielystidan.

Kommentar: Rödmyran har ingen egen by-beskrivning i översiktsplanen utan omfattas av rekommendationer för "Övrig mark". Rekommendationerna bör förtydligas så att det framgår att hänsyn ska tas även till jordbrukets intressen.

10. Centerpartiet, Östersunds kommunkrets: Inga erinringar

11. Frösöns och Sunne Norderöns LRF-avdelningar: De föreslagna vägsträckningarna kommer att i alltför stor omfattning att ta värdefull åkermark i anspråk. Och i något av alternativen kommer åkerfält med god arrendering att sönderdelas. Planens målsättning om att sammanhängande åkermark ska bevaras bör respekteras. En ny sträckning av väg 592, parallell med nuvarande väg ger ingen egentlig vinst för trafikanterna. En ny väg från Samsundsbron i riktning mot Vällundsbron skulle avlasta trafikflödet på väg 592. Avståndet skulle förkortas samtidigt som flera byar efter denna sträckning skulle få bättre väg. Beakta helheten innan resurskrävande investeringar planeras. Varje förslag till väg-

åtgärder inom området bör föregås av överläggningar med ortsbefolkningen. Är beredd att utse en politiskt obunden arbetsgrupp för bygdens vägfrågor.

Kommentar: Se sammanfattning.

12. Digernäs - Åkeräng byalag, gn Roger Isaksson: Redovisade förslag till ny vägdragning kommer att få en direkt negativ effekt på området vad gäller näring och boende-förhållanden. Guldmedsnyren förser hela området Åkeräng-Digernäs-Mälsta-Fillsta med vatten och fastighetvägarna måste hållas skadefria om vattenförsörjningen påverkas negativt. Jord- och skogsbruksfastigheter kommer att försämrats markant då de föreslagna vägsträckningarna klyver skogs- och betesmarker/höproducerande marker. Det vore betydligt bättre att förbättra den befintliga vägen Fillsta-Målång-Fåker om det behövs en rakare vägsträckning från Östersund till riksväg 45.

Kommentar: De i utställningsförslaget redovisade vägsträckningarna är mycket preliminära och utan hänsyn tagen till konsekvenser av det slag som nämns i yttrandet. Se även sammanfattning sist i utlåtandet.

13. Östersunds naturskyddsförening: 1. Det bör framgå att hela området kännetecknas av mark på kalkrikt underlag, vilket bidrar till en mycket rik flora.

2. Natura 2000-områden bör nämnas, bl.a. Bleksjön vid Räcksjön.

3. Biotopskydd pågår för en 4,5 ha stor kalkbarrskog med rik flora vid Rasten, karta bifogas.

4. På förekommen anledning bör frågan om skogsbrukets bedrivande inom Andersöns naturreservat och i dess omgivningar kring Sunne kyrkoruin tas upp. Skogsbruket bör bedrivas med stor varsamhet för att bevara de höga natur och kulturvärdena där. Kan samråd krävas?

5. Svindalsbäcken, som rinner till Fillstabäcken, löper delvis i ravin som är klassad som nyckelbiotop. Klubbäcken i södra delen av kartan hyser en rik flora och är delvis nyckelbiotop.

6. Rönmyrens naturreservat är ett nyr- och skogskomplex.

7. Har Svedjesjöns fågelskyddsområde blivit naturreservat?

8. Området vid Svedjesjöns utlopp är en lokal för vaxnycklar, vissa år 700 st.

9. Fillstabäckens källor ska ingå i det värdefulla naturområdet.

Kommentar: P4. Se kommentar till yttrande 8.

Planen kompletteras i övrigt enligt yttrandet, med utökning av område N Fillstabäcken. N Svedjesjön m m.

14. Guldkastens släthundar, Åkeräng: Redovisade nya vägdragningar hotar värdefulla miljöer. Mycket bekymrade över att en ny väg kan komma att gå rakt över det område som idag används som spårområde och dessutom över beslagret. Bättre att dra en ny väg med rakare sträckning från Samsundsbron till Vällundsbron.

Kommentar: De i utställningsförslaget redovisade vägsträckningarna är mycket preliminära och utan hänsyn tagen till konsekvenser av det slag som nämns i yttrandet. Synpunkterna tas naturligtvis med i det fortsatta arbetet. Se även sammanfattning sist i utlåtandet.

15. Östersunds godtemplares byggnadsaktiebolag: Större delen av fastigheten Mjälle 1 9

har i förslaget rubricerats som fritidsområde. Användningen som fritidskområde är högst tillfälligt. Genvalla har enbart tills annan användning blir aktuell fått låna en del av fastigheten för sitt motionsspår. Fastigheterna Mjälle 1:9, 1:48 och 1:112 önskas klassificerade som "område lämpligt för eventuell framtida bebyggelse. En eventuell ny sträckning av väg 592 bör dras söder om nämnda fastigheter.

Kommentar: Område R är ett skogsområde med elljusspår. Förutom Östersunds godtemplares byggnadsaktiebolag, Mjälle 1:9, är Östersunds kommun markägare i området, Mjälle 1:7. Skogsområdet är ett lättillgängligt friområde för boende i området, skola och campingplatsen som enligt planens rekommendationer skall behållas obebyggt. Marken på fastigheterna 1:48 och 1:112 lutar relativt kraftigt i norrslutning och bedöms inte som lämplig för bebyggelse.

Mot bakgrund av ovanstående bör inte fastigheterna redovisas som lämpliga för framtida bebyggelse, i översiktsplanen. Yttrandet bör inte föranleda ändring av planen.

Privatpersoner

16. Tage Södergren och Ingrid Danielsson, Slandrom: Del av fastigheten Slandrom 1:3 är väl lämpat för framtida avstyckning för bebyggelse, undantag för generationssboende (karta bifogas)

Kommentar: Angiven del av fastigheten består av åkermark och ingår i en större sammanhållen åkerareal. Marken bör därför inte markeras som lämplig för bostadsbebyggelse i planen utan bör kvarstå inom område L Jordbruk. Rekommendationerna för L Jordbruk säger dock att byggande för jordbrukets behov, t ex generationsbostad, kan prövas. Yttrandet föranleder inte ändring av planförslaget.

17. Claes-Göran Andersson, Hara: Föreslår ändring av område för ny fritidsbebyggelse, m.h.t jordbruksintressen i området.

Kommentar: Förslaget är bra. Planförslaget bör justeras.

18. Karin Lundin, Östersund: Sunne-Gårde 5:8 som ingår i område R Orrviken kommer inte att upplåtas som fritidskområde.

Kommentar: Fastigheten gränsar till befintligt elljusspår och har tagits med i område R för att vägen norr om utgör en lämplig avgränsning. Det finns ingen tanke i planen att förändra nuvarande användning av området, alltså att elljusspåret passerar förbi fastigheten utan att ta någon del av fastigheten direkt i anspråk. Enligt Karin L. avser man inte att bebygga fastigheten. Yttrandet föranleder ingen ändring av planen.

19. Karl-Anders Johansson, Orrviken: Kommer inte att upplåta mark för någon form av bebyggelse på Sunne-Högen 3:1, eftersom det bedrivs aktivt jordbruk, med kötdjursuppfödning.

Kommentar: Del av fastigheten är i utställningsförslaget markerat som en del av område B2. Avgränsningen av område B2 bör justeras så att Sunne-Högen 3:1 hamnar utanför.

20. Christer Olbrant, Frösön: "Undertecknad äger fastigheten Mjälle 2:115. Jag framför önskan om att Östersunds kommun inte antar vägverkets förslag till ny vägreservation, vilken innebär att ny väg kan anläggas på min fastighet i framtiden. Jag har haft för ögonen att denna fastighet ska vara bebyggd till min pensionering och då kunna utnyttja den bättre än idag. Naturligtvis kommer jag att acceptera kommunens beslut om nuvarande förslag till vägreservation antas. Jag kan då tänka mig alternativa lösningar vid ett expropriationsförfarande, ex.vis att bli erbjuden annan mark."

Kommentar: Fastigheten Mjälle 2:115 ligger i slutningen ovanför Vallsundsbrons fäste, i anslutning till en befintlig bebyggelsegrupp. Fortsatt utbyggnad och väsentlig utökning av byggnader ska enligt översiktsplanen föregås av detaljplanering. Den preliminära vägutredning som gjorts syftade i första hand till att klara ut en möjlig vägdragningsplan underlag för en detaljplan. Frågan om fastighetens byggbarhet avgörs slutligen i detaljplanen, mot bakgrund av bl. a. vägfrågan men också andra förhållanden.

21. Berit Persson, Dignernäs: De gamla vägarna bör dikas och förbättras. Bad- och båtplatser bör finnas. Förhållanden på väg 592 utanför byarna skulle förbättra nyckel, behåll nuvarande väg. Gång- och cykelvägar behövs. Bygg en ny "broväg" för lättare trafik från bron upp mot Mållängsvägen vidare mot väg 45 väster om Fåker station, den skulle förkorta resvägarna från Oviken mm avsevärt. Många hektar skogsmark skulle må bra av att en del nyvar sänktes något.

Sopstationen i Genvalla är skräpig.

Kommentar: Vägfrågor kommenteras samlat i sammanfattningen. Markägare kan söka tillstånd för markavvattning hos länsstyrelsen. Ansvar för ordningen på avfallsstationerna är på flera håll ett problem, som man just nu håller på att lösa.

22. Britta Persson, Dignernäs: Nuvarande vägsträckning är vacker och en naturupplevelse för trafikanterna. Behåll den och förse den med en gång- och cykelbana. Den redovisade nya vägsträckningen kommer att skära av jord- och skogsmarker så att de inte kan nyttjas. För att avlasta väg 592 bör en ny väg byggas från Vallsundsbron rakt på väg 45 så att de som bor i Målläng med omnejd också får en farbar väg.

Kommentar: Vägfrågor kommenteras samlat i sammanfattningen.

23. Anna och Willi Koppel, Måsta: Moisäter sig bestämt vägalternativen A och B eftersom de går genom fastighetens vattenåkt.

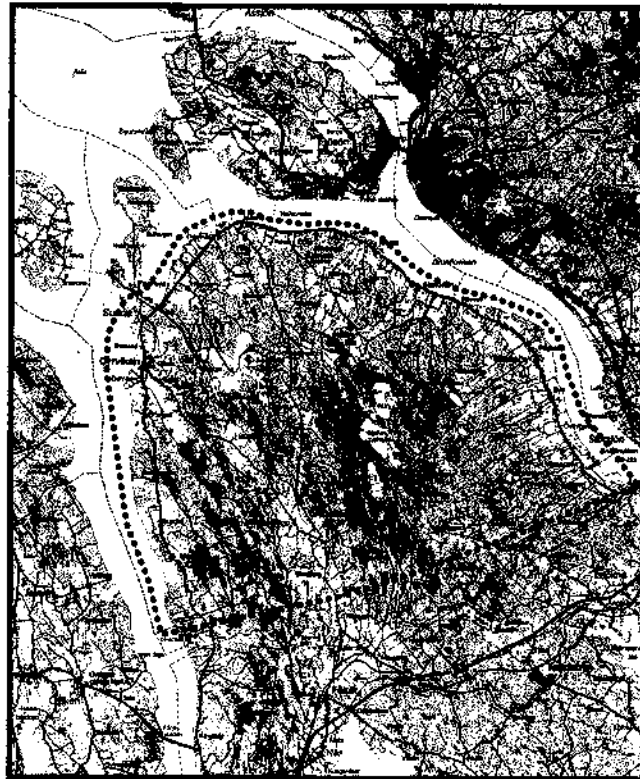
Kommentar: De i utställningsförslaget redovisade vägsträckningarna är mycket preliminära och utan hänsyn tagen till konsekvenser av det slag som nämns i yttrandet. Se även sammanfattning sist i utlåtandet.

SAMMANFATTNING

Under samrådstiden, 24 februari till 30 april 1999, inkom 35 st. skriftliga yttranden. Dessa har tidigare redogjorts för och kommenterats i en *Samrådsredogörelse*, som bifogades utställningsupplagan av översiktsplanen för Del av Storsjöbygden.

Kulturhistoriskt underlag till
planeringsarbete för
Hara–Genvalla–Sörviken

Sunne och Marieby socknar samt delar av
Brunflo, Frösö, Lockne och Näs socknar

Anna Olsson

JÄMTLANDS LÄNS MUSEUM

1998

Innehållsförteckning

Bakgrund.....	2
Områdets bebyggelsehistoriska utveckling.....	3
Järnålder.....	3
Medeltid.....	4
1650-tal.....	4
17-, 18- och 1900-talen.....	5
Fugelsta – ett exempel på en bys utveckling från 1700-talet till 1900-talet.....	6
Storskifteskartan.....	6
Laga skiftes kartan.....	6
1960 års karta.....	6
Kulturhistoriska värden.....	8
Kulturlandskapet.....	8
Kulturhistoriskt värdefulla byggnader.....	10
Förslag på natur- och kulturmiljöer som är utvecklingsbara för turism och friluftsliv.....	12
Kulturhistoriskt värdefulla miljöer.....	20
Kulturhistoriskt värdefulla byggnader på Annersia – revidering av byggnadsinventeringen.....	25
Källor.....	27
Otryckta källor.....	27
Litteratur.....	27
Bilaga: Karta som visar kulturhistoriskt värdefulla miljöer och förslag på natur- och kulturmiljöer som är utvecklingsbara för turism och friluftsliv.....	28

Omslagsbild: Undersökningsområdets utbredning.

Bakgrund

Jämtlands läns museum har på uppdrag av stadsbyggnadskontoret i Östersunds kommun tagit fram ett kulturhistoriskt underlagsmaterial, som ska användas i stadsbyggnadskontorets arbete med en fördjupad översiktsplan. Planområdet begränsas i norr av Vallsundet, i öster av Brunflovisken, i söder av en linje från byn Solberg över till södra Hara och i väster av Storsjön. Under planarbetet har området kommit att benämnas "Annersia". Översiktsplanearbetet har främst initierats av den nya bro som fr.o.m. hösten 1998 kommer att förbinda Frösön med fastlandet och den tänkta bebyggelseutveckling som kan tänkas bli som följd därav.

Det aktuella området är en del av Storsjöbygden och därmed ett område med kulturvärden av riksintresse. "Annersia" karaktäriseras av de uppodlade lägdorna ned mot Storsjön och skogar och myrar där ovanför. De strandnära delarna av området har stora skönhetsvärden med utblickar över sjö och fjäll. Ovanför den strandnära bebyggelsen finns den vidsträckta skogs- och myrmarken, som på vissa håll har öppna ytor med odlingsmark och bybebyggelse - ofta med högt läge och utsikt vida omkring. I dessa skogsmarker finns också byarnas utmarksnärningar representerade genom fäbodar och platser för myrslätter och torvtäkt. Alltsammans utgör ett kulturlandskap som formats av mer än tusen år av människors arbete inom jordbruk, boskapsskötsel, husbyggande och i viss mån även industri.

Länsmuseets utredningsarbete har innefattat en revidering och ajourföring av tidigare gjorda bebyggelseinventeringar inom planområdet. Dessutom har tidigare utpekade kulturmiljöer besökts på nytt och givits nya beskrivningar. Ett antal "nya" kulturmiljöer föreslås också med anledning av denna genomgång. Länsmuseet har också gjort en genomgång av äldre lantmäterikartor från området, för att med utgångspunkt i bl.a. dessa kunna göra en beskrivning av kulturlandskapets utveckling fram till vad vi ser i området idag. Slutligen har i texten beskrivits ett antal natur- och kulturmiljöer som länsmuseet anser vara utvecklingsbara för turism.

Det kulturhistoriska underlag, som redovisas i denna rapport, avser inte att ge en heltäckande bild av områdets historia. Det är snarare tänkt att ge en introduktion till kulturlandskapets utveckling från äldsta tid till nutid, men vill också ge en överblick över de miljökvantiteter och kulturresurser som man bör både värna om och utnyttja i översiktsplanearbetet och i den fortsatta utvecklingen av området.

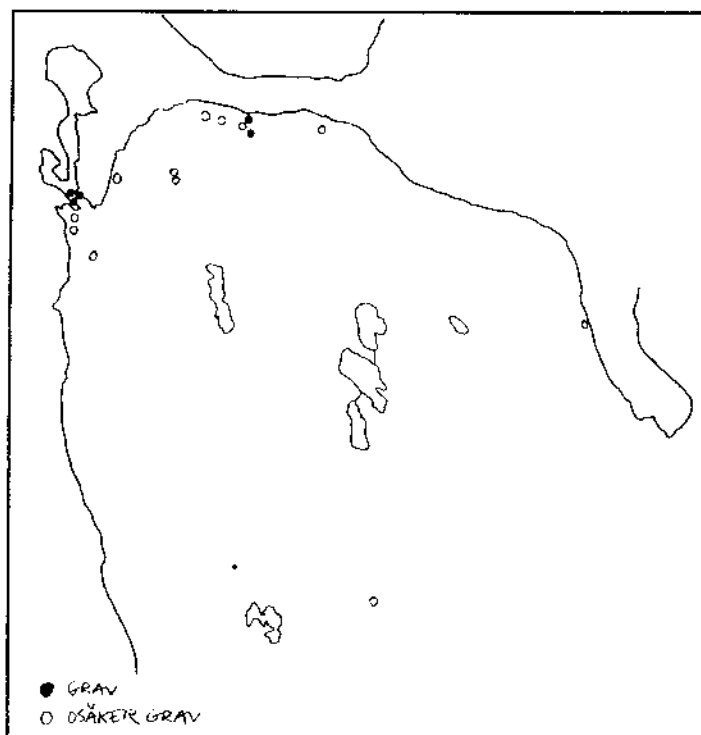
Länsmuseets utredningsarbete har utförts av antikvarie Anna Olsson under ledning av 1:e antikvarie Ove Hemmendorff. Arbetet har bedrivits i samarbete med planarkitekt Krister Frykberg vid stadsbyggnadskontoret. Rapporten förvaras i original i Jämtlands läns museums arkiv och på Östersunds kommun. En arbetsupplaga kallad "Kulturhistoriskt underlag till planeringsarbete för Annersia" finns i ett exemplar på Jämtlands läns museum och ett exemplar på Östersunds kommun. Arbetsupplagan innehåller en mer detaljerad karta där kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer är utpekade.

Områdets bebyggelsehistoriska utveckling

Några få spår finns från människor som utnyttjade området under stenåldern (ca 6000 f.Kr.-1500 f.Kr.) och bronsåldern (ca 1500 f.Kr-500 f.Kr.). Spåren utgörs främst av stenföremål och en stenåldersboplats vid Storsjöns strand. Några andra fornminnesplatser från denna äldsta forntid är inte kända i området. De kulturminnen och kulturmiljöer som präglar trakten är istället de som sammanhänger med den bosättning, odling och boskapsskötsel som bedrivits i området i drygt tusen år, d.v.s. från järnåldern och framåt. Det finns också en del industrihistoriska lämningar från de senaste århundradena.

Det kulturlandskap som vi ser i området idag är därför en produkt av en odlings- och bebyggelseprocess som pågått i drygt tusen år. Den bebyggelsehistoriska utvecklingen illustreras nedan med hjälp av några kartor med bildtexter.

Järnålder

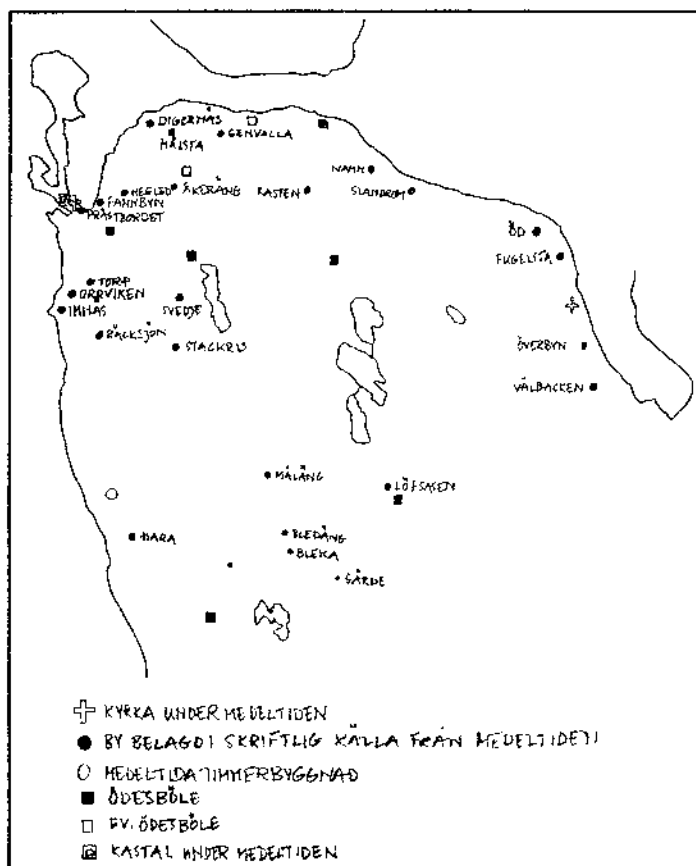

De första bofasta bönderna kan ha slagit sig ned i området under yngre järnåldern (cirka år 600-1050 e. Kr.). Vi känner till ett mindre antal gravar från den tiden och dessutom finns en del järnåldersfynd som kan vara från gravar som tagits bort vid senare tiders uppodling. Att lämningarna är så få från denna tid har troligen sin förklaring i att området i huvudsak utnyttjades som utmarker till järnålderbygderna i Brunflo, Lockne och Frösön. Även om fynden tyder på att vissa av byarna grundlagts under järnålderns senare del torde de flesta ha odlats upp senare.

Av de tidiga böndernas boplatser finns nästan inget kvar – troligen brukade generation efter generation samma gårdsplats som fortfarande används – och

därför är spåren borta. Järnålderns åkrar och betesmarker är av samma orsak svåra att identifiera.

Medeltid

Under medeltiden (ca 1050-1500) tillkommer flera byar i området, det visar bl.a. ortnamnen. I området finns också spår av gårdar som övergavs under medeltid, s.k. ödesbölen. Det antas att de blev öde i samband med digerdöden. Även flera av de fornminneslokaler med s.k. fornåkrar som finns i området, kan vara odlingar som övergavs efter digerdöden.

Under medeltiden byggdes två kyrkor i området, en i Sunne socken och en i Marieby socken. Båda är bevarade i form av ruiner. Från samma tid finns även en ruin av en kastal i Sunne bevarad. Kastalen vittnar om vilken politisk betydelse området hade under medeltiden.

Några av de nuvarande byarna på halvön finns omnämnda i dokument från medeltiden. Troligtvis fanns bara ett fåtal gårdar i varje by. En byggnad i Hara finns bevarad från slutet av denna period.

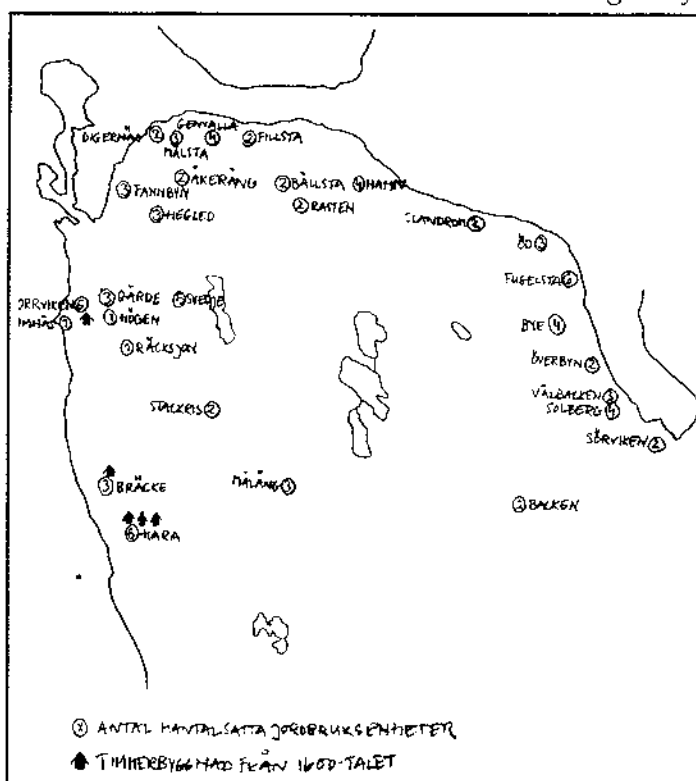
1650-talet

Från digerdöden under 1300-talet och fram till den fredsprocess som inleddes med freden i Brömsebro 1645 stod befolkningsutvecklingen och bebyggelseutvecklingen i stort sett stilla. Den bebyggelsebild som möter oss i de första

lantmäterikartorna på 1650-talet torde därför vara densamma som då hade rätt under senare delen av medeltiden och även 1500-talet.

När Jämtland år 1645 införlivades med Sverige fanns en önskan om en stark kontroll över den nya provinsen. För att uppnå denna kontroll satsades på administration bl.a i form av folkbokföring, upprättande av kartor och brytande av vägar. Därför finns ett bättre källmaterial från denna tid än från tidigare tidsperioder. Inte minst de lantmäterikartorna som då började göras ger oss goda möjligheter att följa hur gårdar, byar och odlingsmarker såg ut och hur de utvecklades.

Vid mitten av 1600-talet fanns många av dagens levande byar i området belagda i jordeboken där skatterna redovisades. De flesta gårdar var under 1600-talet byggda i fyrkant med en byggnad för varje funktion, ett byggnadssätt som har sina rötter ned i medeltiden. Från 1600-talet finns några byggnader i området bevarade.

17-, 18- och 1900-talen

Med 1700-talet började en tid av stadig befolkningstillväxt som inte bröts förrän vid mitten av 1900-talet när utflyttningen från länet började. För att försörja den växande befolkningen odlades nya marker upp. Nya gårdslägen och byar tillkom och torpställen togs upp i utkaneten av de gamla byarna. Storskiftet och laga skiftet förändrade strukturerna i byarna i fråga om t.ex åkrarnas storlek och placering. Med industrialismen från och med 1800-talets slut tillkom tegelbruk, ångbåtsbryggor och kalkstensbrott men i övrigt är äldre industrianläggningar få i området. Många byar i området har haft en likartad utveckling. Här har vi valt att illustrera den bebyggelsehistoriska utvecklingen från 1700-talet till 1900-talet med Fugelsta, som kan ses som ett exempel på hur byarna har utvecklats i området, se nästa kapitel, s. 6.

Fugelsta – ett exempel på en bys utveckling från 1700-talet till 1900-talet

Namnet Fugelsta kan enligt ortnamnsforskarna härledas till järnåldern men det finns inga gravar från järnåldern som visar att byn existerade redan då. Den omfattande jordbruksverksamheten kan dock ha medfört en bortodling av äldre spår. Från medeltiden är man säker på att byn finns eftersom den då är belagd i flera källor. Exakt hur byn såg ut vet vi däremot inte förrän på 1700-talet då ett rikt kartmaterial kan berätta för oss om byns utseende.

Storskifteskartan

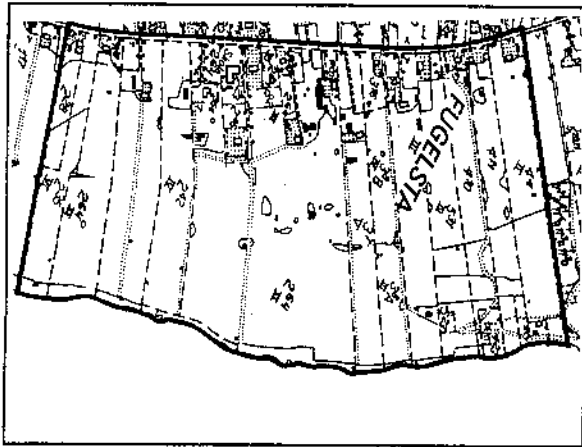
Enligt kartan från 1700-talet ligger bebyggelsen samlad med odlingsmarken på terasser med god dränering. Det är möjligt att det är samma gårdstomter som använts ändå från järnålderns eller medeltidens första bosättning och framåt. Handlingarna till kartan från 1776 förtäljer att byn utgjordes av nio gårdar och två torp som tillsammans brukade 26 hektar. Det brukade området ligger nedanför dagens landsväg. De flesta av byggnadstomterna ligger längre ned mot sjön än dagens tomter. 1700-talets tomter omringas av åkermark och utanför åkermarken ligger slättermarken. Kartan visar bara inägomarken men utmarken var minst lika viktigt i jordbruket eftersom man där hade sina fäbodar och även binäringar som jakt, fiske och järnframställning. Se s. 7.

Laga skifteskartan

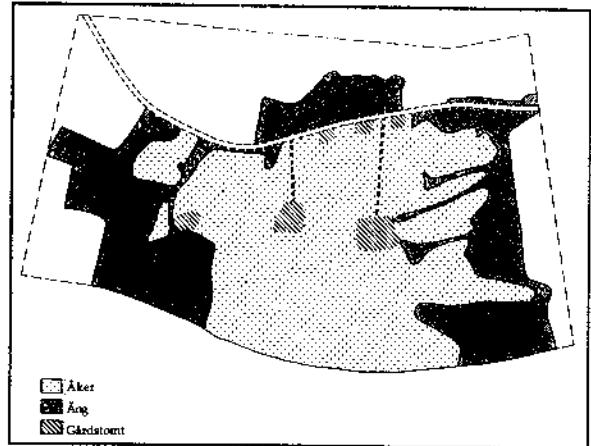
Knappt hundra år efter att storskiftet genomfördes har bebyggelsen, efter den stora befolkningsökningen under 17- och 1800-talen, vuxit till att omfatta arton gårdar och sex torp. Enligt lagaskifteskartan från 1867-70 har den brukade marken nu utökats till 140 hektar tack vare omfattande nyodlingsverksamhet, framför allt väster om landsvägen upp mot utmarken. Nyodlingen ändrade bygdens karaktär genom att de gamla, små åkerlapparna med stenrösen och gärdesgårdar samlades till större sammanhängande odlingsytor och att ängs- och hagmarken och även delar av utmarken odlades upp. Odlingsrösen, som är de synliga resultaten av ett årtusendes odlingsmöda, kom i vägen och har i allt större utsträckning tagits bort. Resultatet blev helåkersbygden – de stora, öppna lägdorna ned mot Storsjön. Bebyggelsen under denna tid finns dels på de gamla gårdstomterna och dels i ett nytt område väster om den gamla landsvägen. Denna väg har lagts igen och odlats upp samtidigt som en ny väg dragits, den nuvarande landsvägen. Se s. 7.

1960 års karta

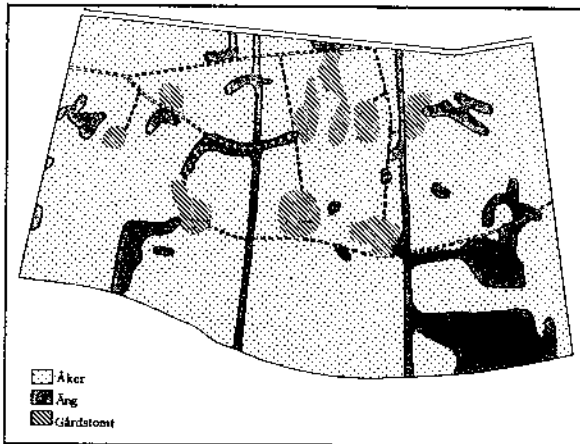
Under 1900-talet har nästan all bebyggelsen samlats kring landsvägen. Under detta sekel tillkommer flera småbruk och egna hem. Borttagandet av rösen, impediment och lador har ökat efter mekaniseringen under andra världskriget. Ändrade driftsförhållanden och ändrad utfodring har gjort att de gamla hagmarkerna i stor utsträckning fått växa igen eller övergått till skog. Ytterligare uppodlingar har skett efter tiden för laga skiftet, men sedan mitten och slutet av 1900-talet har nyodlingen avstannat. Spår finns kvar av den äldre odlingsverksamheten, bl.a i form av mindre rester av ängsmark och de gamla övergivna gårdstomterna ned mot sjön. Se s. 7.

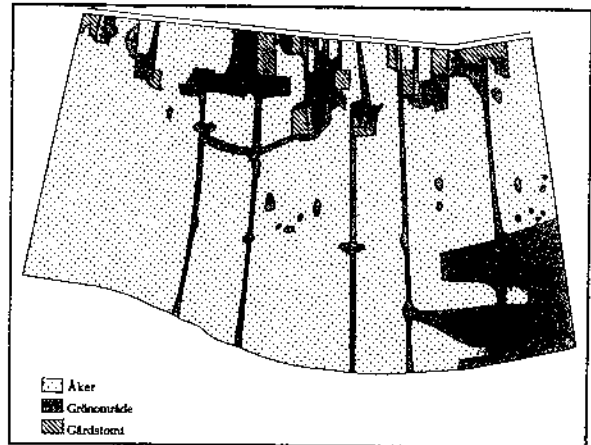
Byns utseende 1967, enligt Ekonomiska kartan.

Storskifteskartan från 1776. Efter Sporrang 1990.

Laga skifteskartan från 1867-70. Efter Sporrang 1990.

1960 års karta. Efter Sporrang 1990.

Kulturhistoriska värden

Kulturlandskapet

Det som slår en både på halvön och om man betraktar den från andra sidan Storsjön, är att området präglas av det öppna odlingslandskapet och närheten till fjäll och vatten. Från de olika tidsåldrarna finns många lämningar som samsas i det vi kallar för kulturlandskapet. Där finns bl.a fornlämningar från stenåldern och framåt, där finns fäbodrar som vittnar om att boskapsskötsel har spelat en stor roll i jordbruket, där finns lämningar efter kvarnar och kalkugnar som berättar för oss om bygdens självförsörjning. Alla dessa lämningar är viktiga för oss för att vi ska kunna uppleva en historisk kontinuitet och för att förstå historien och hur utvecklingen har framskridit i miljön omkring oss.

Fornlämningar har ett automatiskt lagskydd enligt Kulturminneslagen. Det finns också många andra viktiga miljöskapande element som inte är lagskyddade men som bidrar till upplevelsen av kulturlandskapet.

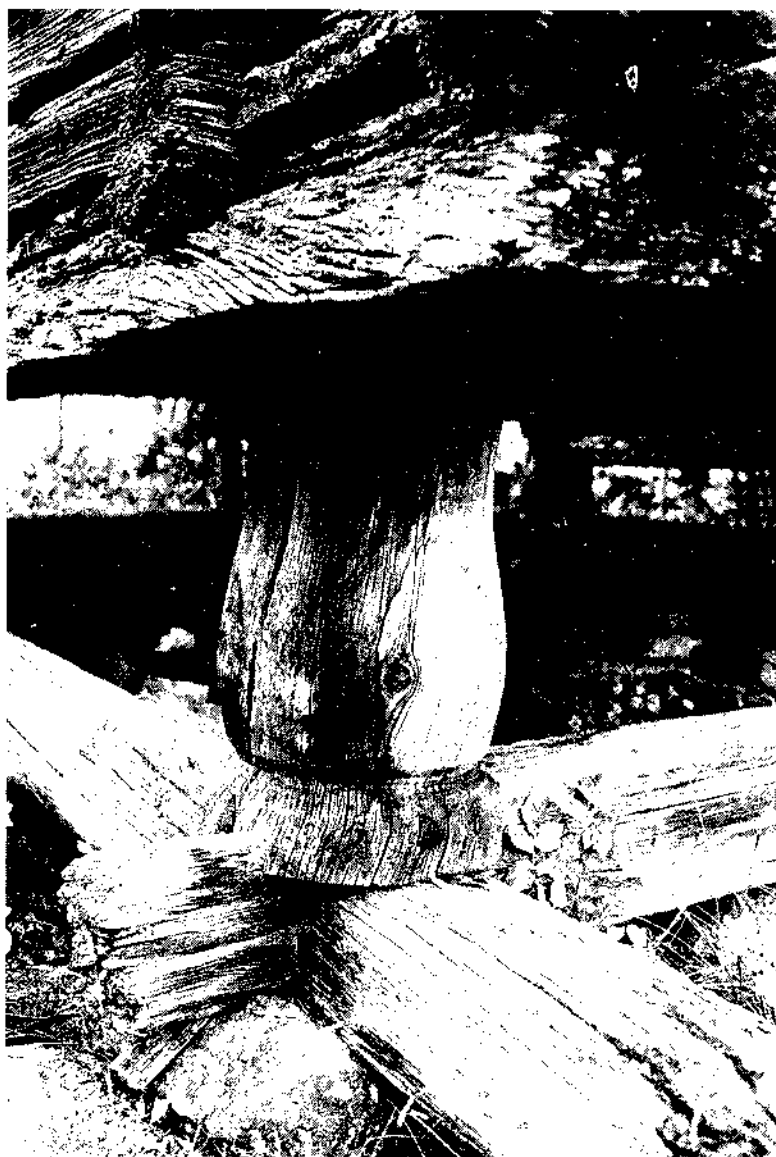

På bilden syns den typiska planlösningen för en s.k. empiregård. Bilden är tagen 1892 och visar riksdagsmannagården i Digernäs. Foto: Jämtlands läns museum.

De gamla gårdarnas placering i landskapet känns ofta naturlig eftersom man noggrant valt ut de bästa bebyggelseplatserna med hänsyn till klimat, dränering och utsikt. Dessa platser är ofta på höjder eller terrasser. Många av gårdarna i området har sitt utseende från 1800-talet. Då placerade man två flyglar, ofta ladugård och bryggstuga, i vinkel mot boningshuset. Förrådshus och andra uthus låg ofta bakom boningshuset. Smedjan placerades en bit från gården på grund av brandrisken. Härbret placerades ofta i anslutning till logen eftersom den tröskade säden förvarades i härbret. I bl.a Bye finns många gårdar kvar på rad med

flygelbyggnaderna grupperade just på detta sätt i vinkel till huvudbyggnaden, en s.k. jämtländsk empiregård.

Gårdarna har placerats på avstånd mellan varandra vilket är ett resultat av olika skiftesreformer. Exempel på dessa avstånd syns bland annat i Övre Vålbacken. I många byar i det aktuella området, framför allt i Sunne socken, leder en allé från bygatan till gårdsplanen.

De fint svarvade stolparna till härbren är skickligt gjorda och speciella för den här delen av kommunen. Foto: Jämtlands läns museum 1974.

Till många gårdar hör ekonomibyggnader som efter jordbrukets moderniseringar inte längre fyller någon funktion. Det kan till exempel vara lador, härbren och logar. Dessa byggnader berättar dock mycket om varje gårds historia och är resultat av gammal fin timringskonst. I några delar av området finns mängder av lador, som sätter sin prägel på kulturlandskapet. Sådana ladlandskap finns till exempel i Bye, Fugelsta, Rasten och Måläng.

I Marieby och Lockne socknar finns många ladugårdar byggda av tegel från Tegellunds och Vålbackens tegelbruk. I framför allt Sunne socken finns flera exempel på en annan lokal byggnadstradition där härbren bärs upp av fint svarvade stolpar, se s. 9.

För att få en historisk kontinuitet i landskapet är det viktigt att värna om kulturlandskapet och dess värden. Det öppna odlingslandskapet har stor betydelse för upplevelsen och förståelsen av bygdens historia. Därför är det viktigt att landskapet hålls öppet och inte får växa igen. Likaså är det viktigt att utblickar mot fjäll och vatten inte förstörs av ny bebyggelse. Ny bebyggelse bör istället placeras som kompletteringar till befintliga gårdar eller samlas till begränsade områden där de inte inkräktar på landskapsutblickar och odlingsmark.

Kommunens stadsbyggnadskontor informerar om vilka regler som gäller vid nybyggnad och ombyggnad. Kommunen har gett ut några läsvärda skrifter som behandlar gamla byggnader: *Gamla hus – en tillgång att nyttja* och *Gamla ekonomibyggnader* samt *Bygga nytt i kulturhistorisk miljö* som tar upp placering av nya byggnader, t. ex gårdsanknuten bebyggelse och även detaljutformning på nya byggnader så att de på bästa sätt kan passas in i kulturhistoriska miljöer.

Ett exempel på en fin allé i Gärde, Sunne sn. På bilden syns också sockenmagasinet som genomgick en upprustning hösten 1997. Foto: Jämtlands läns museum 1998.

Kulturhistoriskt värdefulla byggnader

Länsmuseet har i samband med utredningsarbetet genomfört och kompletterat den byggnadsinventering som gjordes i området 1973-74. Då besöktes och fotograferades så att säga all äldre bebyggelse på gårdarna. Vissa hus pekades ut

som kulturhistoriskt värdefulla och därmed angelägna att bevara. Nu under vårvintern 1998 har samtliga gårdar med sådana värdefulla byggnader besökts och eventuella förändringar har noterats. En slutsats av genomgången är att förhållandevis få värdefulla byggnader har försvunnit eller förvanskats på annat sätt. Ett antal byggnader som tidigare fanns upptagna som värdefulla har avförts i samband med besiktningarna. En del byggnader som inte uppmärksammades vid förra inventeringen har nu tagits med i listan över kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Området visar upp en tämligen välbevarad jordbruksbebyggelse med många fina timmerbyggnader. En redovisning av vilka byggnader som är kulturhistoriskt värdefulla finns i form av en förteckning i slutet av denna rapport. På bigogad karta är dessa byggnader markerade. Dokumentationsmaterialet i form av byggnadinventeringsblanketter finns i läns museets Minnesbank, men även hos byggnadsnämnden.

I området finns även ett antal fäbodrar. Dessa byggnadsinventerades 1982-83. Inom ramen för detta utredningsarbete har det inte funnits möjlighet att besiktiga dessa på samma sätt som bebyggelsen i byarna.

Byggnaderna är viktiga historiska dokument och ofta väl synliga i landskapet. Därför är det angeläget att gamla byggnader underhålls och vårdas på deras egna villkor med traditionella material och metoder.

Ladugårdar byggda av tegel från tegelbruken i Vålbacken finns det många exempel på i närheten av tegelbruken. Foto: Jämtlands läns museum 1981.

Länsmuseet bistår med rådgivning för kulturhistorisk värdefull bebyggelse. På egen hand kan man läsa sig till god byggnadsvård, i t.ex *Hus att vårda*, skriven av Sten Rentzhog och Jan Raihle, *Så renoveras torp och gårdar*, skriven av Ove Hidemark m.fl och *Värd av trähus*, skriven av Sören Thurell.

Förslag på natur- och kulturmiljöer som är utvecklingsbara för turism och friluftsliv

Nedan beskrivs ett antal natur- och kulturmiljöer som är utvecklingsbara för turism och friluftsliv. Det kan finnas ytterligare intressanta platser men här ges en presentation av de som läns museet förordar, dock utan inbördes rangordning. En utveckling av platserna kräver samråd med berörda fastighetsägare, något som läns museet inte haft utrymme för inom ramen för utredningsarbetet.

Frösö sn

Eriksbodarna, Rävbackarna

Kommunens enda levande fäbod finns cirka två kilometer söder om Genvalla. Fäboden har drivits av samma ägare sedan 1957. Här betar varje sommar runt tjugo fjällkor. Vallen har varit i drift åtminstone ända sedan 1860-talet. Ägaren har planer på att ha kurser i bl.a messmörstillverkning på fäbodvallen. En eventuell utveckling av fäboden som t.ex utflyktsmål måste ske på ägarfamiljens villkor.

Eriksbodarna är den enda levande fäboden i kommunen. Hit buför man sina djur från hemgården i Genvalla i mitten av juni. I mitten av september återvänder man till hemgården.

Foto: Jämtlands läns museum 1998.

Fillstabäcken

I Fillstabäckens övre delar har en kalkvattenkälla under cirka 5000 år bildat ett mycket välutvecklat kalktuffområde. Den s.k. Övre Fillstatuffen saknar motsvarighet i landet. Tuffen är kupolformad och är omkring 30 meter lång och 25 meter bred. Kalktuffavsättning pågår även nedanför källområdet. Bäckfåran är

fylld av kalktuff. Den bruna färgen härrör från järnföreningar. Bäckens kantas av artrika kärrsluttningar och barrskogsbestånd. Sydväst om tuffkupolen finns ett mindre urskogsartat område med barrblandskog.

Information finns i form av skylt vid parkering och en markerad stig vilka behöver ses över.

Tre tallar och naturstig

Vid Sandviken börjar den 3 km långa stigen "Tre tallar". Stigen har fått sitt namn efter de sägonomspunna tallar som står i stigens höjd- och vändpunkt. Enligt traditionen växte de tre tallarna upp ur askan efter att tre flickor bränts på bål när de vägrade anta kristendomen. Enligt vissa beräkningar ska detta också vara Sveriges mittpunkt. Vandringsled och skyltning av platsen sköts av Genvalla IF.

En naturstig med information om natur och skogsbruk i området ställdes i ordning av skogsvårdsstyrelsen för många år sedan men är nu i dåligt skick. Med enkla medel kan naturstigen återigen skyltas och göras tillgänglig för besökare.

Lockne sn

Löfsåskyrkan

"Löfsåskyrkan" hade man i Locknebygden länge kallat den egendomliga, husgrundsliknande upphöjningen i marken vid Risvallens fäbodrar. En arkeologisk undersökning på 1940- och 50-talen visade att anläggningen inte är grunden efter någon kyrka. Däremot blottades den 10 gånger 27 meter stora stengrunden efter ett bostadshus från medeltiden – nog så intressant eftersom ytterligt få medeltida huslämningar undersökts i Storsjöbygden. Huset verkar ha haft en ingång mitt på södra långsidan. Rester av två eldstäder påträffades, liggande invid ytterväggen på medeltida vis. Hur huset i övrigt varit konstruerat är svårt att säga. Runt omkring husgrunden finns spår av gammal odling.

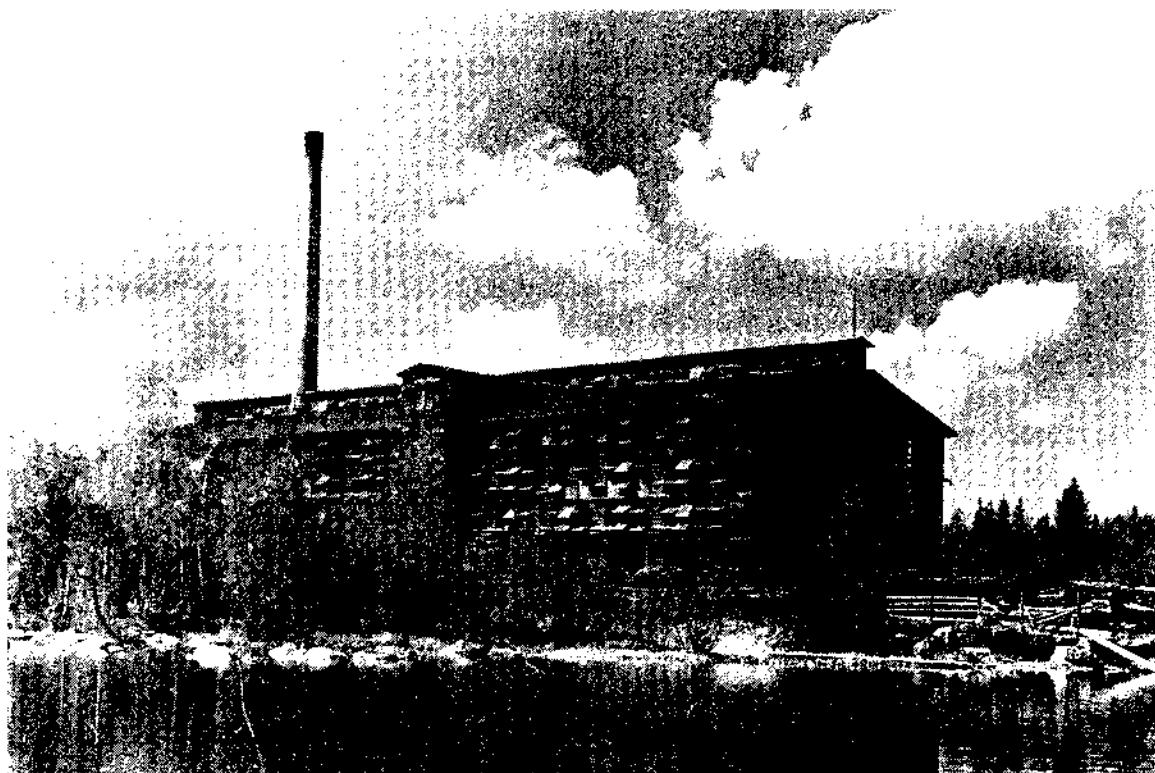
Vägs skyltning och informationstavla bör iordningställas på platsen och möjligheter till årlig hävd (slätter) bör undersökas. Lockne hembygdsförening har länge skött platsen.

Tegellunds och Vålbackens tegelbruk

Vålbackens tegelbruk anlades vid sekelskiftet vid en lerrik plats med leror i upp till 16 meter tjocka lager. Tegellunds tegelbruk invigdes 1907 med en placering cirka 300 meter norr om Vålbackens tegelbruk. Till en början konkurrerade bruken med varandra men 1918 slogs bruken ihop med fortsatt produktion vid de båda anläggningarna. Produktionen på Tegellund pågick fram till 1962 och Vålbacken var igång fram till 1985. Numera glaseras tegel i Vålbackens tegelbruk.

Tegellunds och Vålbackens tegelbruk saknar motsvarigheter i sitt slag i Jämtlands län. Tegellunds bruk är för övrigt en av landets bäst bevarade anläggningar av Svedala-typ. Båda bruken är besöksvärda med imponerande anläggningar som vittnar om tegelbrukens storhetstid. Någon form av iordningställande, t.ex med

hjälp av skyltning, skulle underlätta för besökare att kunna ta del av området och levandegöra industriproduktionen.

Teggellunds tegelbruk i Vålbacken invigdes 1907. Utanför fabriken lagrades stora mängder ribbved som är synligt till höger på bilden. Veden kom i stor utsträckning sjöledes från sågverk runt Storsjön. Foto: Jämtlands läns museum.

Marieby sn

Fugelsta stenbrott

I Fugelsta finns två stenbrott, alldeles intill sjöstranden. Ett av brotten brukas fortfarande och ett övergavs på 1930-talet. Den gamla tåktens storlek är ungefär 150 gånger 75 meter med väggar av en höjd på närmare 8 meter. Den erbjuder en trolsk och intressant miljö, både ur geologisk och industrihistorisk synvinkel. Den yngre delen har prövats som scen för större musikevenemang.

Den gamla tåkten ägs av byn, som har planer på iordningsställande och aktiviteter på platsen.

Fugelstabodarna

Längs vägen till Fugelstabodarna finns ett stycke ängsmark där det växer brunkulla – Jämtlands landskapsblomma. Brunkullalokalen är belägen 1,5 km väster om Marieby kyrka, vid Höktjärnbäcken. En stig leder fram till ängsmarken där det finns ett stort antal brunkullor.

Lokalen kan göras mer lättillgänglig genom vägvisare vid stigen och en informationsskylt.

Marieby kyrkoruin med hembydsgård

Marieby gamla kyrka uppfördes under 13- eller 1400-talen men brann ned 1876. Ungefär fyra meter höga murar finns kvar av kyrkan. I beteshagen öster om kyrkan finns en källa som enligt traditionen ska ha en undergörande verkan på vissa sjukdomar. Enligt traditionen kunde här hämtas vatten när andra källor och brunnar sinade. Källan omtalas även som pilgrimskälla och Mariakälla.

Hembydsgården har aktiviteter under sommarhalvåret med guidningar av kyrkoruinen, utställningar och servering. Inom kort invigs en vattendriven spånklyv samt en ångbåtsbrygga nere vid sjöstranden. Spånklyven kommer att demonstreras vissa dagar under sommaren.

Utmarkspromenader

Flera av byarna i Marieby socken uppvisar ett välbevarat sammanhang mellan gårdarna och dess in- och utmarker. Möjligheten att anlägga stigar som visar det gamla jordbruket bör underökas. På flera ställen kan man följa spåren från hemgården som omringas av åkermark till utmarken upp mot skogen med sommarladugårdar, fåbodar och utmarksnäringar såsom t.ex myrslätter.

Stenstugan i Bleka. Foto: Jämtlands läns museum 1968.

Näs sn

Stenstugan

Stenstugan i Bleka är ett ovanligt och imponerande byggnadsverk. Någon motsvarighet till denna märkliga stenbyggnad finns inte i Storsjöbygden. Det är en stor parstuga, helt uppförd i sten i början av 1800-talet. Sedan år 1955 är huset i Näs hembygdsförenings ägo. I de olika rummen visas nu föreningens samlingar

av äldre föremål. Det finns även några andra byggnader som flyttats till platsen sedan den blev hembygdsgård, bl.a härbren, spiksmedja, skvaltkvarn och kolbod.

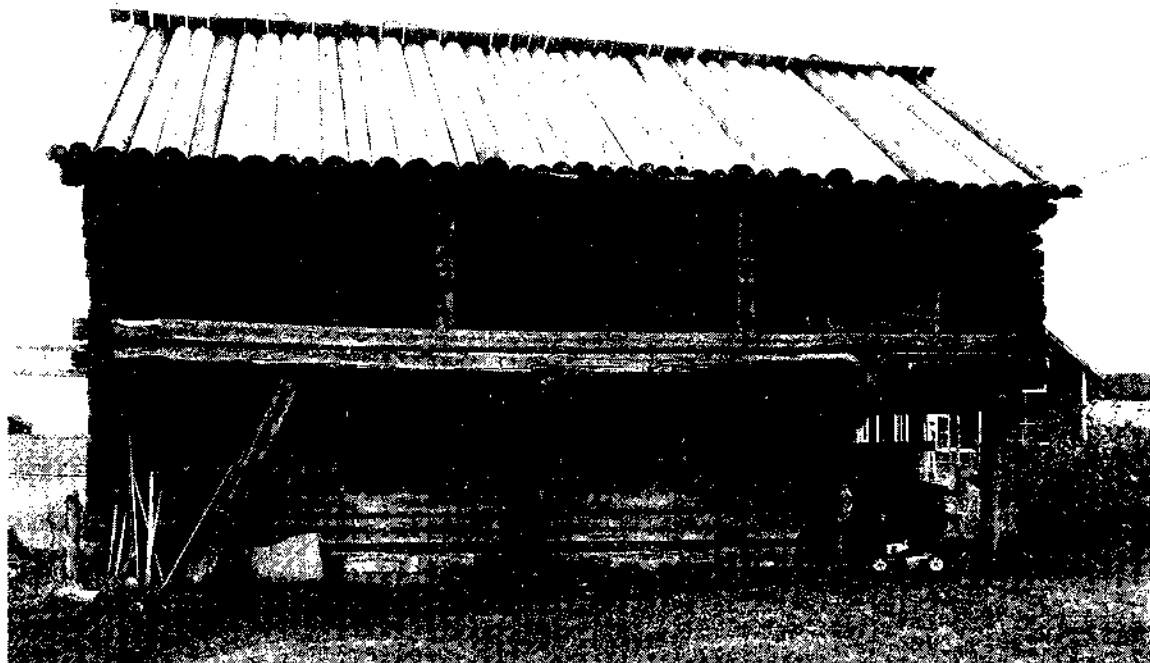
Skyltningen behöver ses över.

Sunne sn

Bleksjön

Från Räcksjön är det promenadavstånd till Bleksjön som är ett rikkärr med öppna och skogsbevuxna partier. De öppna delarna utgörs av stora vita blekefält. I området växer bl.a jämtlandsstarr, björnbrodd, majviva, brudsporre, flugblomster, tvåblad, blodnycklar och ängsnycklar.

För att göra området mer tillgängligt bör en parkeringsplats anläggas, stigen bör markeras och skyltar med information om flora och geologi bör sättas upp på platsen.

Den imponerande loftboden i Bräcke byggdes för ganska exakt 300 år sedan. Foto: Jämtlands läns museum 1989.

Blomtorpet

Ett av Storsjöbygdens äldsta timmerhus finns strax norr om Hara på ett torpställe som heter Blomtorpet. Det gamla timmerhuset har årsringsdaterats till 1530-talet. Hur byggnaden har använts från början är osäkert men under senare tid har den använts till förvaring på torpstället. Blomtorpet är för övrigt troligtvis det enda bevarade torpet av ett 20-tal torp som tidigare funnits i Harabygden. Även floran på platsen är intressant. Länsstyrelsen har i sin Ängs- och hagmarksinventering tagit med Blomtorpet som välhävdat fodermark med en flora som inte påverkats av gödsling.

Torpet ligger lättillgängligt vid vägen. Man bör undersöka möjligheterna att iordningställa platsen för besökare med parkeringsplats, skyltning etc.

Loftbod i Bräcke

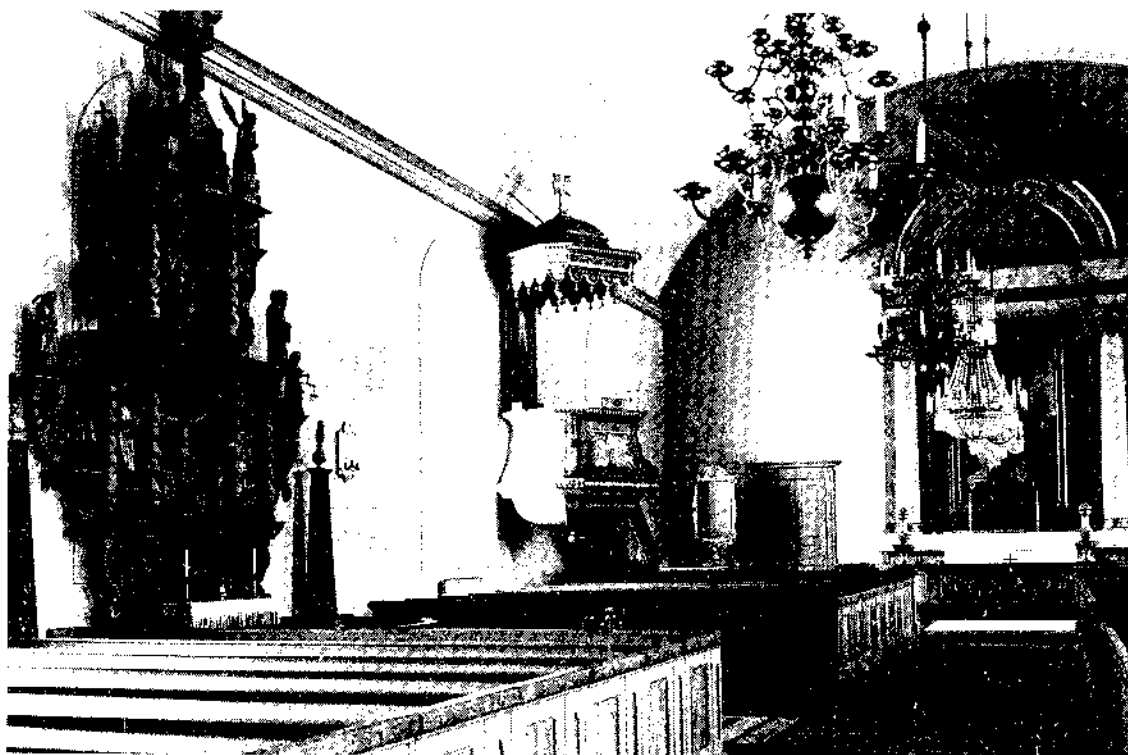
En mycket speciell byggnad som är årsringsdaterad till slutet av 1600-talet finns på en gård i byn Bräcke (Bräcke 2:5). Byggnaden är en loftbod som varit ett av husen i en fyrkantsbyggd gård kring ett tun. Detta vittnar ena änden av loftboden om, eftersom den är utförd som en inkörsport. Boden är uppförd i två våningar och har fem dörrar som alla är vända in mot gårdsplanen, se s. 16.

Tillgänglighetsfrågan och eventuell informationstavla bör diskuteras med ägaren.

Sunne kyrkoruin, kastal och kyrka

Denna plats är en av de historiskt mest intressanta platserna i Storsjöbygden. Här stod år 1178 ett slag på isen mellan fastlandet och Andersön. Där besegrades jämtarna av den blivande norske kungen Sverre Sigurdsson och hans krigare, de s.k. birkebeinarna. Efter detta slag var Jämtland definitivt införlivat med Norge. Till minne av sin seger lät Sverre uppföra en kyrka och en kastal, vilka idag finns kvar som ruiner. I natur- och kulturmiljön ingår även Andersön.

Området kring kyrkan var under 1563-70 basläger för den svenska hären som då hade invaderat den norska provinsen Jämtland. På 1830-talet revs den gamla kyrkan och Sunnes nya kyrka byggdes.

Konstnärerna Sundin har dekorerat många kyrkor i länet, bl.a har Göran Sundin utfört bildhuggeriet på predikstolen och altarringen i Sunne kyrka. Foto: Jämtlands läns museum 1978.

I den nya kyrkan i Sunne har konstnären Göran Sundin från Orrviken utfört bildhuggeriet på predikstolen och altarringen. Konstnärer i släkten Sundin har dekorerat många av Jämtlands kyrkor och även kyrkor i andra län. Den första i raden av konstnärer heter Pehr Sundin och föddes i mitten av 1700-talet. Hans son Göran Sundin följde sin far i fotspåren och arbetade i många kyrkor. Två av Göran Sundins söner kom även de att arbeta konstnärligt i kyrkor, Jöns Sundin och Per Georg Sundin. Per Persson dy Sundin, som var barnbarn till Pehr Sundin och brorson till Göran Sundin, kom även att arbeta med konstnärlig verksamhet.

När den Sundinska gården i Gärde, Sunne sn, revs 1953 påträffades många skisser, målningar och verktyg i dess trossbotten. Foto: Jämtlands läns museum 1953.

Flera av konstnärerna var bosatta i den Sundinska gården i Gärde vid Orrviken. Gården revs 1953 då många fynd framkom som vittnar om den konstnärliga verksamheten på platsen.

Med en bättre skyltning i området kring Sunne kyrka kan platsen bli än mer attraktivt för turister. I kyrkan borde de lokala konstnärerna Sundin presenteras i någon form, t.ex med en broschyr eller en skylt.

Svedjesjön

Svedjesjön är en kalkblekesjö där den utfällda bleken färgar sjöns botten alldeles vit. Sjön är en intressant rastplats för fåglar, bl.a tranor.

Vägvisare och informationsskylt om fågelliv och naturvärden kan sättas upp i området. Ett fågeltorn kan eventuellt ställas upp.

Längs Storsjöns stränder

Ångbåtsbryggor

Många byar i området har ställt i ordning sina ångbåtsbryggor vid Storsjöns strand. Inom Leader II-Storsjöbygden har man gjort en förstudie om turismen i Storsjöbygden som till stor del behandlar båttrafik på Storsjön. Ångbåtsbryggorna och de intressanta miljöerna ovanför dem bör kunna bli en tillgång i det arbetet.

Kulturhistoriskt värdefulla miljöer

Nedan presenteras områdets kulturhistoriskt värdefulla miljöer. I dessa områden bör kommunen vara restriktiv med ny bebyggelse. Det finns många fler intressanta miljöer på Annersia, t. ex bör fortsatta studier behandla Marieby socken där strukturerna i kulturlandskapet med hemgård-utmark-fäbodar är välbevarade. Likaså bör man studera flera av byarna i mitten av halvön, t. ex Stackris, Målång, Åkeräng och Bleka som alla har en liknande uppbyggnad och där det kan krävas eventuella riktlinjer för att bevara karaktären på byarna. Ytterligare ett område som bör studeras djupare är fäbodarna inom området. Fäbodinventeringen som genomfördes 1983 behöver kompletteras för att ge en bättre bild av fäbodväsendet kring Storsjön.

För hela Annersia gäller att det öppna odlingslandskapet samt utsikter över fjäll och vatten är viktigt att värna om, även i områden som inte tas upp här.

Frösö sn

Eriksbodarna, Rävbackarna

Kommunens enda levande fäbod finns cirka två kilometer söder om Genvalla. Fäboden har drivits av samma ägare sedan 1957. Vallen har varit i drift åtminstone ända sedan 1860-talet. Hit buför man sina djur från hemgården i Genvalla i början av sommaren. I början av hösten återvänder man till hemgården.

Hälön, norra

Hälöns fäbod är belägen någon kilometer söder om telemasten i Brattåsen. Den ligger således inom Svartsjöarnas välfrekventerade friluftsområde. Vallen används numera för fritidsändamål, men karaktären av fäbod finns kvar. Bustugan, som är från slutet av 1800-talet, har en välbevarad interiör och finns på vallen tillsammans med ett fähus och två lador. Intill bebyggelsen ligger en långsträckt slättervall.

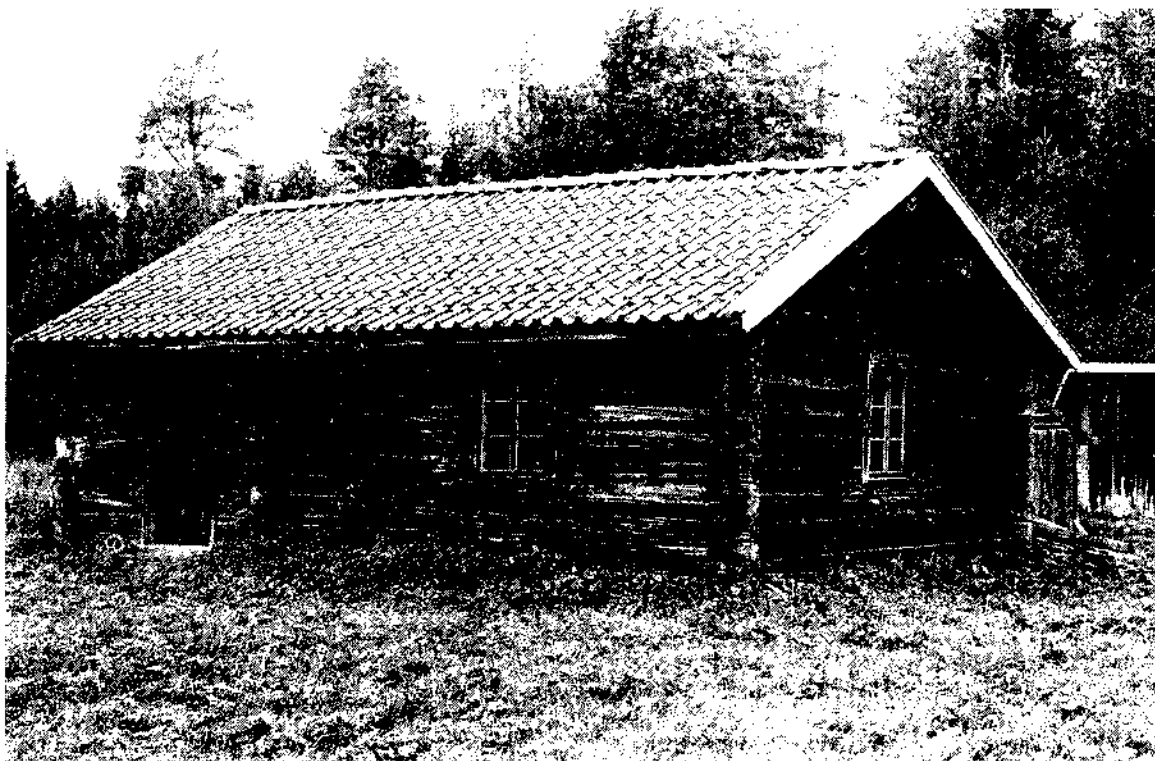
Lockne socken

Gärdesvallen

Gärdesvallen är en av Locknes bäst bevarade fäbod. Fäboden omfattar tre vallar med välbevarade bustugor av enkelstugetyp, se s. 21. Här finns också ett antal ekonomibyggnader. Vallen hävdas fortfarande med bete och slätter.

Löfsåsens fornminnesområde

I fornminnesområdet ingår "Löfsåskyrkan" och många lämningar efter odlingsverksamhet, bl.a i form av ålderdomliga odlingsrösen. Vid utgrävningar på 1940- och 50-talen konstaterades att "Löfsåskyrkan" inte var en lämning efter en kyrka utan ett bostadshus från medeltiden. Husgrunden är den bäst bevarade medeltida huslämningen i Storsjöbygden. Huset verkar ha haft en ingång mitt på södra långsidan, markerad av en stenläggning. Rester av två eldstäder påträffades, liggande invid ytterväggen på medeltida vis. Hur huset i övrigt varit konstruerat är svårt att säga.

På Gärdesvallen finns tre bevarade bustugor av typen enkelstuga, som är uppyggt av farstu, bod och storstuga. Enkelstugan är den vanligaste formen av bustuga och förekommer på de allra flesta av kommunens fäbodar. Foto: Jämtlands läns museum 1981.

Marieby socken

Marieby kyrkoruin, hembygdsgård och bykärnan i Bye

Marieby gamla kyrka uppfördes under 13- eller 1400-talen men brann ned 1876. Ungefär fyra meter höga murar finns kvar av kyrkan. Strax öster om kyrkan finns en källa som enligt traditionen ska ha en undergörande verkan på vissa sjukdomar.

Hembygdsgården som är belägen mellan prästgården och kyrkoruinen är ett före detta arrendatorboställe som används av hembygdsföreningen som hembygdsgård.

Bye by har en mycket speciell prägel. Byn ligger utsträckt på en terrass med större delen av inägomarken nedanför gårdarna och med åkermarken närmast tomterna, något som har varit vanligt för byarna längs Storsjöns stränder. Byns utseende av radby skapades vid laga skiftet. Gårdarna ligger på rad öster om byvägen. Väster om byvägen fortsätter skiftena och där är en del ekonomibyggnader placerade. Nästan alla gårdar i byn har en gårdsplan av den s.k. empiretypen med boningshuset vänt mot vägen och med flyglar på var sida om boningshuset. Flera av byggnaderna i byn är kulturhistoriskt värdefulla.

Spräckelmyren

Fäboden består av två mindre, närliggande vallar, belägna ett par kilometer väster om Marieby. En av vallarna ligger i öppet odlingslandskap, de andra har

ett mer skyddat läge i skogsterräng. Byggnadsbeståndet som ej är komplett omfattar två bustugor i relativt ursprungligt skick, samt ett par ekonomibyggnader. Bustugorna, som är från slutet av 1800-talet, används för fritidsändamål.

Näs sn

Röningen

Röningen är kulturhistoriskt sett den mest välbevarade fäbodvallen i Näs socken. Vallen är belägen strax norr om Håkansgård i Bjärme by. Bönderna i denna socken buförde vanligtvis till fäbodar uppe i Oviksfjällen, men här finns en välbevarad vall, en s.k. hemfäbod i byns närhet. Fäboden består av en sammanbyggd bustuga/ladugård, mjölkbod samt två lador. Vallen omgärdas av en gärdesgård med rest av en fägata från skogsbrynet in mot fähuset.

Sunne socken

Målsta-Digernäs-Fannbyn

Området är en ypperlig exponent för riksintresset Storsjöbygden med vida utblickar över fjäll och Storsjön samt med stora gårdar och ett öppet odlingslandskap och många kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Digernäs utmärker sig med några få men stora och mycket välbevarade gårdar. Exempel på sådana finns även i Fannbyn.

Landskapsutblickarna är en viktig del av miljön i området. Längs vägen som passerar Målsta, Digernäs och Fannbyn är utsikten hänförande över odlingslandskapet, Storsjön och Oviksfjällen. Foto: Jämtlands läns museum 1998.

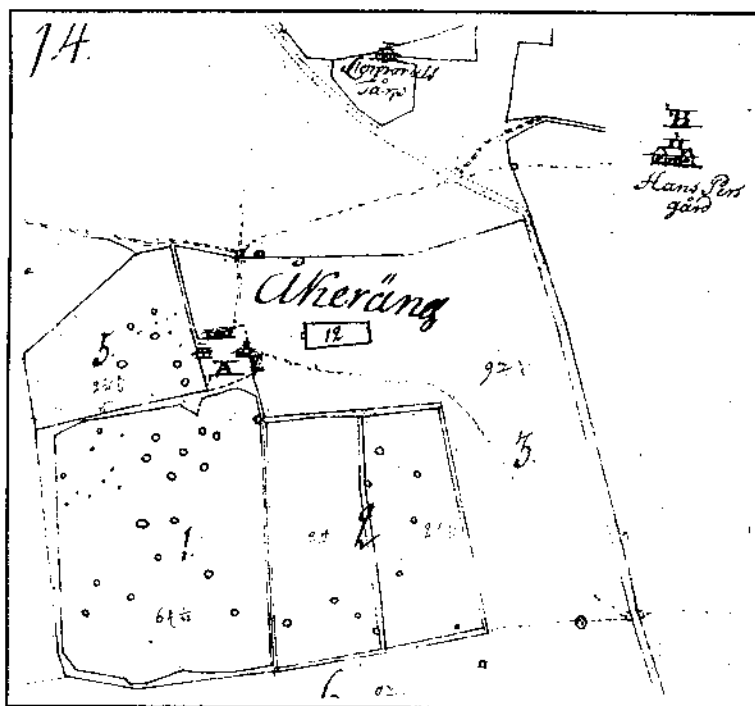
Sunne kyrkoruin, kastal m.m.

Sunne gamla kyrka och kastal ska ha byggts 1178 på order av den norske kungen Sverre Sigurdsson. Han hade vid ett slag på isen besegrat den jämtländska bondehären. Medeltidskyrkan utvidgades flera gånger innan den nya kyrkan stod färdig 1836. Sten till bygget togs från den gamla kyrkan. Flera av prästgårdens välbevarade 1800-talsbyggnader är av kulturhistoriskt värde. Omistliga inslag i miljön kring nya kyrkan är kyrkstallar och härbre från 1800-talets början. Inom miljön finns även rester efter äldre vägsträckningar. I kulturmiljön ingår även Andersön.

Åkeräng

Åkeräng finns belagt första gången 1438 i en skriftlig källa. Byn fanns troligtvis långt före detta år vilket två osäkra gravhögar kan tyda på. Ett stort område med fossila åkrar i den norra delen av byn visar också på en tidig bosättning. Eventuellt är åkrarna lämningar efter ett ödesböle.

Åkeräng har bestått av två delar, en militär del i nordväst och en del i sydost bestående av brukade gårdar. Den militära delen har inrymt regementskvartermästareboställe och korpraltorp. Militärboställets marker har inte skiftats någon gång sedan 1700-talet. Den sydöstra delen har i stort sett haft bebyggelsen samlad på ett och samma ställe fram till laga skiftet som genomfördes 1922-23 då gårdar skiftades ut från den gemensamma bytomten. Kvar på denna bytomt finns Åkeräng 2:3. Åkeräng visar således på ett militärt boställe med mycket av utseendet präglat från 1700- och 1800-talet, medan den sydöstra delen har mycket av sitt utseende från laga skiftet. I byn finns många byggnader som är kulturhistoriskt värdefulla.

År 1747 var en lantmätare på platsen och upprättade en karta över Åkeräng inför en reglering. På kartan syns regementskvartermästarebostället (A), Hans-Pers gård (B) och ett korpraltorp.

Blomtorpet Hara med ängs- och hagmark

Ett av Storsjöbygdens äldsta timmerhus finns på Blomtorpet. Detta timmerhus har årsringsdaterats till 1530-talet. Hur byggnaden har använts från början är osäkert men under senare tid har den använts till förvaring. Blomtorpet är troligtvis det enda bevarade torpet av ett 20-tal torp som funnits i Harabygden. Länsstyrelsen har i sin Ängs- och hagmarksinventering tagit med Blomtorpet som välhävddad fodermark med en flora som inte påverkats av gödsling.

Det gamla timmerhuset från Gustav Vasas tid genomgick en upprustning 1990 med medel från länsstyrelsen. Foto: Jämtlands läns museum 1990.

Kulturnhistoriskt värdefulla byggnader på Annersia – revidering av byggnadsinventeringen

Nedan redovisas de byggnader som läns museet utvärderat som kulturnhistoriskt värdefulla. Byggnaderna redovisas sockenvis och i bokstavsordning efter bynamn. Fastigheterna är numrerade speciellt för denna utredning. Siffran inom parentes efter varje byggnad hänvisar till byggnadsinventeringsblanketterna.

Nr Fastighet Kulturnhistoriskt värdefulla byggnader

Brusflo socken

- 1 Solberg 1:31 Sommarstuga (II), 1800-talets andra hälft.
- 2 Solberg 3:4 Loge (VI), ca 1810.
- 3 Solberg 4:3 Boningshus (I), 1874; spruthus (VIII), ca 1900.
- 4 Sörviken 1:7 Härbre (IV), 1800-talets början.
- 5 Sörviken 1:26 Boningshus (I), ca 1870.
- 6 Sörviken 1:28 Härbre (VIII), 1800-tal; loge (IX) 1900-tal.
- 7 Sörviken 2:5 Härbre och loge (V) 1850-1900 och 1900-tal.

Frösö socken

- 8 Fällsta 1:2 Källare/lada (IV), ca 1860; loge (IX) 1860-1900; härbre (X) 1860-1880.
- 9 Fällsta 1:15 Missionshus (I), 1900-1920.
- 10 Fällsta 1:30 Boningshus (I), 1800-talets slut.
- 11 Genvalla 1:4 Magasin/boningshus (IV), ca 1910.
- 12 Genvalla 3:9 (3:13) Boningshus (I), ca 1870; ladugård (II), ca 1850.
- 13 Genvalla 4:1 Vedbod (III), 1800-talets andra hälft.
- 14 Härke 1:11 Boningshus (I), ca 1910; boningshus (II) ca 1910.
- 15 Knytta 3:7 Sommarvilla (I), 1900-1920.
- 16 Knytta 3:8 Sommarvilla (I), 1903.
- 17 Knytta 3:9 Sommarvilla (I), 1900-1920.
- 18 Knytta 3:14 Sommarvilla (I), ca 1903.
- 19 Knytta 6:1 (6:2) Boningshus (I), ca 1890; boningshus+lider (II), ca 1917. ladugård (III), ca 1840. Allé.
- 20 Knytta 9:2 Boningshus (I), ca 1820, ombyggt 1890-tal; bryggstuga/lider (II), ca 1830; ladugård (III), ca 1890; härbre (IV), ca 1800; härbre (V), ca 1800.
- 21 Knytta 10:2 Sommarvilla (I), 1910.
- 22 Knytta 10:3 Sommarvilla (I), ca 1910-20.

- 23 Namn 2:6 Bryggstuga (IV) ca 1860.
 - 24 Namn 2:18 Boningshus (I), 1800-talets andra hälft; boningshus (II), 1800-talets andra hälft.
 - 25 Namn 5:1 Boningshus (II), ca 1880. Allé.
 - 26 Rasten 2:3 Härbre (IV), ca 1750; härbre (V) 1910.
 - 27 Rasten 2:4 Boningshus (I), ca 1890; smedja (VII), ca 1870. Allé.
 - 28 Slandrom 2:12 Boningshus (I), ca 1870; bryggstuga (II), ca 1850.
 - 29 Slandrom 2:14 Fäbodstuga (I), ca 1850.
- Lockne socken**
- 30 Löfsåsen 1:2 Boningshus (I), 1800-1850; Ladugård (III), 1850-1900); Magasin (IV), 1850-1900; Härbre (V), 1847.
 - 31 Vålbacken 1:11 Härbre (V) 1753, loge (VI) 1850.
 - 32 Vålbacken 2:6 Boningshus (II), 1800-talets andra hälft.
 - 33 Vålbacken 2:7 Bryggstuga (II), 1900-talets början.
 - 34 Vålbacken 4:2B Sägverk (I), 1907.
 - 35 Vålbacken 5:1 Säg (I), 1900-talets början.
- Marieby socken**
- 36 Bye 1:3, 1:5 (1:13) Loge (VI), 1800-talets andra hälft; härbre (VIII) sent 1700-tal.
 - 37 Bye 1:7 Smedja (IV), 1850-1900.
 - 38 Bye 2:2 Boningshus (II), 1894; förrådsbod/vedbod (VI), delvis 1700-tal.
 - 39 Bye 3:2 Boningshus (I), ca 1910; boningshus (II), 1800-talets andra hälft; boningshus (III) ca 1870; ladugård (IV), 1915; bakstuga (V), 1800-tal.
 - 40 Bye 3:11 Loge (V), 1800-tal.
 - 41 Bye 4:24 Boningshus (II), ca 1880.
 - 42 Bye 5:1 Förrådsbus (II), 1910.
 - 43 Fugelsta 2:62 Kyrka (I), 1890; bårhus (II) 1890.
 - 44 Fugelsta 2:65 Boningshus (II), ca 1850.
 - 45 Fugelsta 5:4B (5:37) Härbre (VI), ca 1750.
 - 46 Prästbordet 1:1 Härbre (V), 1800-1850; boningshus (VI), 1850-1880; stall (VII), 1850-1880; lada (VIII), 1800-1850; lada (IX), 1850-1900; kyrkoruin (X), 13-1400-tal.
 - 47 Öd 1:11 Ladugård/stall (IV), 1800-talets andra hälft; vedbod (V), 1800-talets mitt; härbre (VI) 1800-talets andra hälft; härbre (VII), 1700-talets slut; loge/redskapsbod (VIII), 1800-talets mitt.
 - 48 Öd 1:25 Missionskyrka (I), ca 1920.

49	Öd 2:2	Bryggstuga (III), 1800-1850.	73	Hara 1:7	Härbre (VII), dendro 1635-56.
50	Öd 2:4	Härbre (VI), ca 1800; härbre (VII), ca 1850; loge (VIII) 1928.	74	Hara 2:2	Dubbelhärbre (VI) 1700-tal?
51	Öd 3:7	Boningshus (I), ca 1900; ladugård, stall (II) ca 1890, bakstuga (III) ca 1900.	75	Hara 2:7	Ryttarhärbre (V) ca 1800-1850.
52	Öd 5:1	Härbre (XI) ca 1800; loge (XII) ca 1900; härbre (XIII), ca 1800; härbre (XIV), 1700-talets andra hälft; loge (XV), ca 1900.	76	Hara 3:2	Loge (III) dendro 1669; härbre (IV), 1800-tal; boningshus (V), 1850-1900; bryggstuga (VII) 1800-1850; ladugård (VIII), 1800-1850.
53	Överbyn 1:9, 1:10	Boningshus (I), 1896; boningshus (II), ca 1850-70; ladugård (III), 1917; bakstuga/vagnslider (IV), 1917; loge (V), 1800-talets slut.	77	Hara 3:5	Stall/bryggstuga, gjuthus från 1860-talet (I); ladugård/boningsdel (II), 1894.
54	Överbyn 1:11	Härbre (V), tidigt 1800-tal.	78	Hara 4:10	Boningshus (I) 1800-1850; ladugård (II) 1800-1850; lada (III) 1920-1940; loge (IV) dendro 1532-33, 35-36.
55	Överbyn 1:16	Härbre (VI), 1700-talets mitt.	79	Hara 7:8	Dubbelhärbre (III), dendro 1654-55.
56	Överbyn 2:3 (2:14)	Bryggstuga (IV), ca 1880.	80	Hara 8:2	Bod (V), 1700-tal.
57	Överbyn 2:4 (2:14)	Loge (VI), 1700-1800; härbre (VII), 1800-talets första hälft; härbre (VIII), 1800-talets förra hälft.	81	Hara 8:3	Boningshus/förrådsbod/portliden (II), ca 1800.
			82	Hara 9:1	Bod (VI), delvis 1700-tal.
			83	Hegled 3:1	Härbre/bod (IV), 1700-tal.
	<i>Näs sn</i>		84	Klockarbacken 1:4	Skola (II), 1800-talets förra hälft.
58	Bledäng 1:8	Bryggstuga (II), 1850-1900; härbre (V), 1700-tal.	85	Mållång 1:10	Boningshus (I), 1935; ladugård (II), 1935.
59	Bleka 1:5	Boningshus (I), ca 1900.	86	Mållång 2:9	Ryttarhärbre (III), ca 1850.
60	Bleka 1:6	Härbre (VI), 1700-tal.	87	Mållång 2:29	Bryggstuga (II), ca 1880.
61	Bleka 1:10	Boningshus, "Stenstugan" (I), 1815.	88	Mållång 3:2	Loge (V), ca 1850; Härbre (VI), ca 1850.
	<i>Sunne socken</i>		89	Orrviken 1:6	Hölad (IV), några stockvarv dendro 1598-99.
62	Bräcke 1:2	Härbre (V), 1700-tal; rundloge (VI), 1800-tal.	90	Orrviken 2:12	Boningshus (I) 1850-1900; lada (II), 1850-1900.
63	Bräcke 2:3	2 st logar (IV), delvis 1700-tal; härbre (V), 1700-tal, härbre (X), 1700-tal.	91	Prästbordet 1:1	Boningshus (I), 1853; stall/vedbod (II), 1784; källare (III), 1860-tal; lekstuga (IV), 1904; badstuga/f d dass, (V), ca 1850; loge (VI), 1800-1850; härbre (VII), 1800-1850.
64	Bräcke 2:5	Lofbod (IV), dendro 1691-92; rökbastu (V), ca 1800.	92	Prästbordet 1:2	Kyrka (I), 1835, kyrkstallar (IV), 1830-tal; spruthus (V), 1830-tal; härbre (VI), 1800-1850.
65	Digernäs 1:4	Boningshus (I), 1893.	93	Stackris 2:14	Härbre (II), 1700-tal.
66	Digernäs 1:29	Boningshus (I), ca 1880; ladugård (II), ca 1910; loge (III), ca 1850; bryggstuga (IV), ca 1850. Allé.	94	Stackris 2:16	Härbre (XI), 1800-1850.
67	Digernäs 2:7	Boningshus (I) ca 1850; boningshus (II), 1920-tal; mat/redskapsbod (III), ca 1800-tal; stall (IV), 1893; redskaps-hus (V), 1910; kvarnhus (VI), 1910; ladugård (VII), 1912; smedja (VIII), 1914; härbre (X), 1860. Allé.	95	Svedje 1:3	Boningshus (II), 1800-1850; härbre (VI), 1765. Allé.
			96	Svedje 4:3	Smedja (V), ca 1850.
68	Fannbyn 1:2	Härbre (VI), 1700-tal; härbre (VII), ca 1865.	97	Åkeräng 1:13	Boningshus (I) 1800-tal; härbre (II), 1800-tal; hölad/vedbod (III), 1800-tal.
69	Fannbyn 1:6	Torpstuga (II), 1800-talets början.	98	Åkeräng 1:16	Kaptenställe. Boningshus (I) ca 1800; härbre (III), 1800-tal; stall/matbod (IV), 1800-tal; vedbod (V), 1800-tal. Allé.
70	Fannbyn 1:10	Boningshus (I), 1880, flyttad, troligen äldre.	99	Åkeräng 2:3	Boningshus (I), 1880; boningshus (II), ca 1850.
71	Fannbyn 6:1	Boningshus (loftbod) (II), 1700-tal/ca 1850-tal; härbre (III), ca 1800-tal; ryttarhärbre (XV) ca 1850-tal, ryttar-härbre (XVI) ca 1850-tal. Allé.	100	Åkeräng 3:1 (3:3)	Boningshus (I), 1925.
72	Gärde 4:1	Härbre "sockenmagasin" (IV) ca 1850. Allé.			

Källor

Otryckta källor

Landsarkivet
Historiskt byregister

Lantmäteriverket
Kartarkivet

Jämtlands läns museum
Minnesbanken
Bildarkivet
Byggnadsinventeringen
Fornminnesinventeringen
Rådgivningssektionen
Dendrokronologiskt register

Litteratur

Andreasson, Nisse, Lindquist, Kenneth & Westerlund, Bertil: *Storsjöbygdens turismutveckling. Förutsättningar för Storsjöturism*. Stencil 1998-02-06.

Antonsson, Hans: *Jämtlands äldre agrarlandskap. Försök till en regional indelning baserad på lantmäteriakter för tiden 1650-1899*. Östersund 1993.

Bygga nytt i kulturhistorisk miljö. Östersunds kommun och Jämtlands läns museum.

Ed, Eugén: *Den blå lerans bygd. Från sekelskiftets Vålbacken*. Jämten 1977. Östersund 1976.

Flemström, Bertil: *Jämtlands och Härjedalens diplomatarium*. Östersund 1991.

Flemström, Bertil: *Jämtländska ortnamn*. Östersund 1972.

Flemström, Bertil: *Ortnamnen i Jämtlands län*. Östersund 1983.

Gamla hus – en tillgång att nyttja. Byggnadsnämnderna i Jämtlands län.

Gamla ekonomibyggnader. Byggnadsnämnderna och länsstyrelsen i Jämtland 1984.

Hemmendorff, Ove, Olofsson, Sven & Grundberg, Leif: *Pilgrimstid*. Östersund 1997.

Hidemark, Ove m. fl: *Så renoveras torp och gårdar*. Västerås 1982.

Kulturhistorisk utredning 27. Fäbodrar i Östersunds kommun. Jämtlands läns museum.

Mariebysidan Genvalle – Marieby – Sörviken. Områdesplan. Östersunds kommun 1982.

Natur- och kultur i Storsjöbygden. Jämtlands läns museum 1988.

Naturvårdsplan för Östersunds kommun. Antagen som naturvårdsprogram av kommunfullmäktige december 1996.

Nordermann, Maj: *Mästare och möbler*. Östersund 1990.

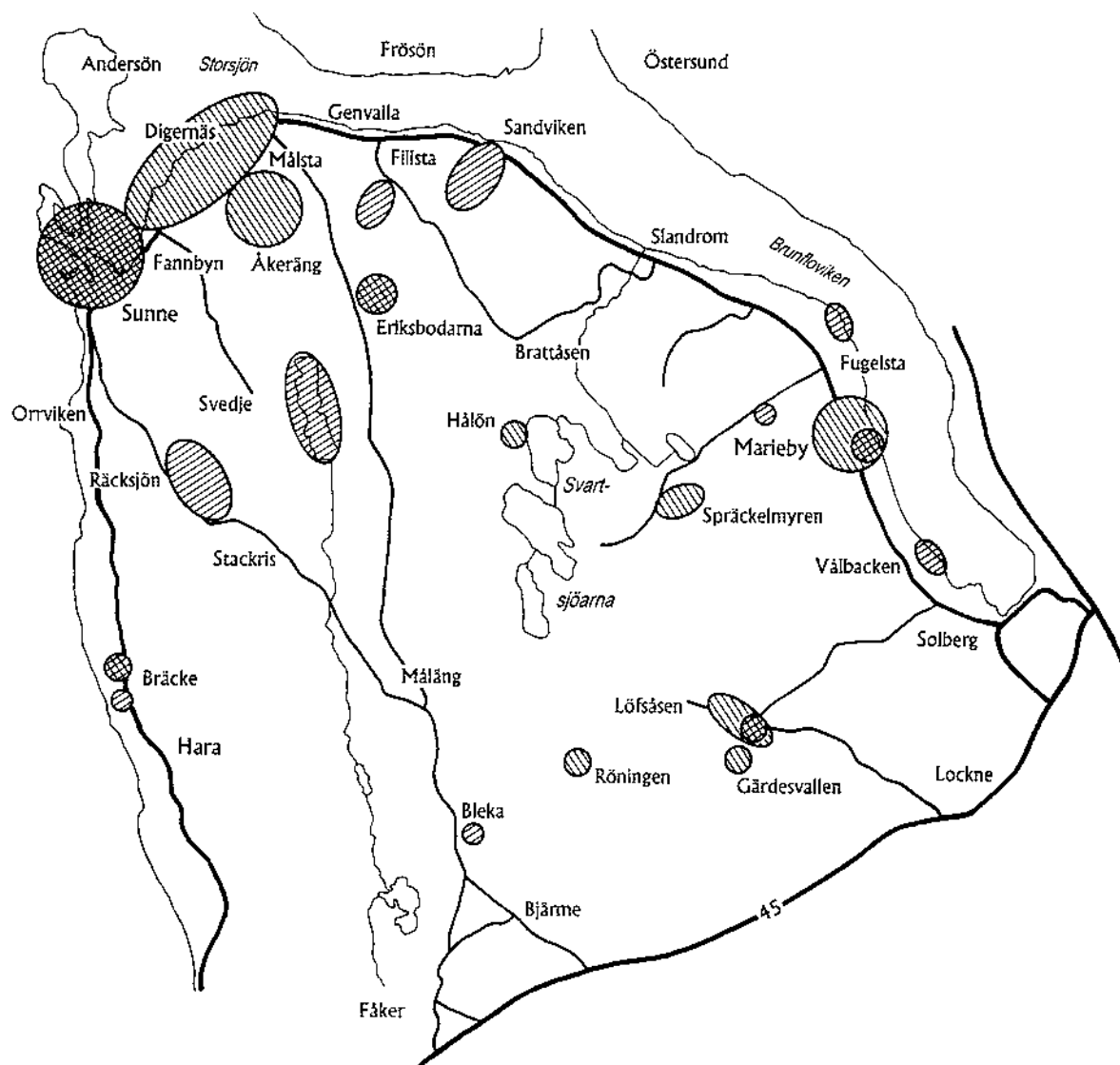
Näsman, Eva: *Ängar och hagar: inventering i Östersunds kommun*. Östersund 1990.

Rentzhog, Sten & Rahile, Jan: *Hus att vårda*. Östersund 1977.

Sporrong, Ulf: *Lantmäterikartorna som historisk källa. Sveriges kartor*. Gävle 1990.

Storsjöbygden – inventeringar, analyser, förslag. Kommittén för översiktlig planering av Storsjöbygden. Östersund 1977.

Thurell, Sören: *Vård av trähus*. Falköping 1975.

- Förslag på natur- och kulturmiljöer som är utvecklingsbara för turism och friluftsliv
- Kulturhistoriskt värdefulla miljöer

Siv Reutersvärd
Stadsarkitekt

Krister Frykberg
Arkitekt

Miljö- och stadsbyggnadskontoret

